

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

BÅDAS NJUTNING, BÅDAS ANSVAR

- EN FOKUSGRUPPSSTUDIE OM SEXUALITETENS BETYDELSER BLAND UNGDOMAR

Socionomprogrammet
Vårterminen 2010
C-uppsats

Författare: Axel Persson
Examinator: Barbro Lennéer Axelson
Handledare: Pål Wiig

ABSTRACT

Titel: Bådas njutning, bådas ansvar - En fokusgruppsstudie om sexualitetens betydelser bland ungdomar

Författare: Axel Persson

Nyckelord: Sexualitet, ungdom, identitet

Denna C-uppsats är en kvalitativ studie om föreställningar om sexualitetens betydelser bland ungdomar. Syftet med uppsatsen är att visa på hur ungdomar resonerar, argumenterar och tydliggör sexualiteten i sin sociala kontext. Min utgångspunkt är hermeneutisk, jag söker en djupare förståelse bakom ungdomarnas utsagor och vad berättelserna har för betydelse.

Mina frågeställningar är: *På vilket sätt har sexualiteten betydelse för ungdomar? Vilka gemensamheter, motsättningar och skillnader finns i ungdomarnas berättelser? Hur begripliggör ungdomar sexualitet i förhållande till anknyttande aspekter av sexualitet?*

Jag har genomfört fem fokusgrupper tillsammans med ungdomar i åldrar mellan 15 och 22 från olika gymnasie- och grundskolor i Göteborg. Den teoretiska bakgrunden har jag hämtat i Anthony Giddens terminologi om identitet, senmodernitet och reflexivitet samt Judith Butlers konstruktionistiska könsteori.

I uppsatsen analyserar jag ungdomarnas utsagor och för en diskussion i samspel med min teoretiska förståelse. Mitt resultat visar på hur sexualiteten har en central och samordnande funktion i ungdomarnas berättelser. Genom sexualiteten begripliggörs och formas identiteten, självet genom olika normativa, politiska och kulturella föreställningar om sex, kärlek, kroppar och njutning. Sexualiteten ger på detta sätt betydelser i skapandet och omprövandet av individualitet, romantik, ömsesidighet och maskulinitet samt feminitet. Jag visar också på hur olika socialisationsmönster kan urskiljas. Sexualiteten blir betydelsefull på olika sätt i olika sociala kontexter, och blir påtaglig genom fokusgruppernas olika konstellationer. Sexualiteten kan ibland vävas samman med föreställningar om jämställdhet, ömsesidighet, symmetri och valfrihet, men i andra sammanhang förstås det som något komplementärt, könsdikotomt och strukturerat. I diskussionen argumenterar jag för att sexualiteten är något intimt sammankopplad med identitetsutvecklingen och att det också skapar förutsättningar för en psykosexuell mognad och utveckling bland ungdomar.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	7
2. SYFTE	8
2.1 FRÅGESTÄLLNING	8
3. TEORETISK BAKGRUND	9
3.1 SEXUALITET.....	9
3.2 UNGDOM	10
3.3 POSTMODERNISM, KONSTRUKTIONISM OCH SOCIAL KONSTRUKTIVISM	10
4. ANTHONY GIDDENS	12
4.1 ROMANTISK KÄRLEK.....	12
4.2 REFLEXIVITET.....	12
4.3 DEN RENA RELATIONEN	13
4.4 SAMMANFLÖDANDE KÄRLEK.....	13
4.5 INTIMITET	13
4.6 PLASTISK SEXUALITET	13
4.7 EPISODISK SEXUALITET.....	14
5. JUDITH BUTLER	15
5.1 KÖN SOM KONSTRUKTION.....	15
5.2 PERFORMATIVITET.....	15
5.3 NORMALITET.....	15
5.4 DEN HETEROSEXUELLA MATRISEN	16
5.5 SUBVERSION	16
6. TIDIGARE FORSKNING	17
6.1 LITTERATURSÖKNING	17
6.2 MARGARETA FORSBERG – BRUNETTER OCH BLONDINER	17
6.3 FANNY AMBJÖRNSSON – I EN KLASS FÖR SIG	17
6.4 MARIA BÄCKMAN – KÖN OCH KÄNSLA	18
6.5 EVA LUNGGREN OCH RENITA SÖRENSDOTTER – UNGDOMAR OCH GENUSNORMER PÅ SKOLANS OMRÅDE	19
6.6 LENA BERG – ÄKTA KÄRLEK.....	19
6.7 KINA HAMMARLUND – RISKFYLLDA MÖTEN.....	19
6.8 MANSFORSKNING	20
7. METOD	21
7.1 VETENSKAPSFILOSOFISKA PERSPEKTIV	21
7.2 VAL AV ANSATS.....	21
7.3 FOKUSGRUPPER	22
7.4 URVALSMETODIK	23
7.5 PROCEDUR.....	24
7.6 ANALYSMETOD	25
7.7 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	26
7.8 VALIDITET.....	27
8. RESULTAT	28

8.1 SEXUALITET OCH MANLIGT/KVINNLIGT.....	28
8.2 ATT HA SEX	32
8.3 SEXUELL LÄGGNING	35
8.4 ATT PRATA OM SEXUALITET MED ANDRA	39
8.5 ATT SKYDDA SIG	41
9. ANALYS	46
9.1 HETERONORMATIVITET	46
9.2 ATT GÖRA SEXUALITET.....	46
9.3 DET OLIKA	47
9.4 KROPPAR.....	48
9.5 SUBVERSIV IDENTITET.....	49
9.6 ROMANTISK KÄRLEK.....	49
9.7 ÖMSESIDIGHET OCH NJUTNING	50
9.8 PLASTISK SEXUALITET	51
9.9 EPISODISK SEXUALITET.....	53
10. SLUTSATS	55
10.1 SEXUALITETENS BETYDELSE.....	55
10.2 GEMENSAMHETER OCH OLIKHETER BLAND URVALET	56
10.3 SEXUALITET SOM IDENTITET.....	57
10.4 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	58
11. KÄLLFÖRTECKNING	59
12. BILAGOR	61

FÖRORD

Stort tack till alla fina ungdomar som varit med och hjälpt till att göra denna uppsats. Ert engagemang och intresse för att prata om ämnet har varit ovärderligt. Genom er har jag låtit mig inspireras och kunnat finna kunskap om ungdomars livssituation.

Också ett tack till min handledare Pål Wiig för konkreta och centrala synpunkter på uppsatsens innehåll.

Inte minst vill jag tacka min uppsatskamrat Anna, som fanns med genom stora delar av arbetet. Utan dig och dina idéer hade uppsatsen inte blivit av. Du har gjort ett stort avtryck också på innehållet och på de frågor som väckts under arbetets gång.

*Kärlek är naturligtvis det rätta svaret,
men medan man väntar på det så dyker det upp en hel del bra frågor som har med sex att göra.*

- Woody Allen

1. INLEDNING

Hösten 2009 träffas ett antal unga socionomstudenter för att gå en utbildning anordnad av ungdomsmottagningen centrum i Göteborg i samarbete med Göteborgs universitet. Utbildningen heter Unga möter unga och syftar till att ge deltagarna kunskaper och verktyg i att samtala med ungdomar på gymnasiet kring ämnen som sex, kärlek och relationer. Jag, författaren till denna uppsats deltog i denna utbildning, motiverade av det spännande ämnet och av utmaningen att få prata med ungdomar om det. Under flera tillfällen under höstterminen besökte vi olika gymnasieklasser och hade intressanta och stimulerande samtal med elever. Utifrån dessa erfarenheter väcktes ett intresse, men också många frågor kring ungdomars tankar och resonemang kring ämnet. Genom arbetet med Unga möter unga föll det sig därför naturligt att också skriva en C-uppsats med anknytning till de frågor som aktualiserats genom samtalen med de gymnasieungdomar vi träffade.

Under arbetets första del skrev jag tillsammans med min kurskamrat Anna, som också var med i projektet Unga möter unga. Efter en tid valde Anna att avbryta arbetet med uppsatsen, och jag fortsatte med vårt gemensamma arbete själv. Av praktiska skäl kommer jag fortsättningsvis att prata om 'min' uppsats, även om vissa delar av den kan betraktas som vår gemensamma produktion.

Efter varje träff med klasserna fyllde eleverna i en kort utvärderingsenkät om hur de värderade och upplevde övningarna och samtalen med oss. En stor del av den feedback vi fick handlade om hur samtalen och övningarna hade bidragit till att öppna upp för diskussioner som man tidigare inte haft. Många uppskattade att man lyfte upp dessa ämnen i grupp och fick lyssna och ta del av varandras tankar, föreställningar och åsikter. Jag upplevde att många av de elever vi träffade hade ett stort intresse och behov av att prata kring sex, kärlek och relationer. Jag tänker att frågor som rör sexualitet är särskilt centrala för ungdomar på högstadiet och gymnasiet. Detta gör det ytterst relevant för mig att studera ungdomars föreställningar och förhållningssätt kring olika aspekter som rör begreppet sexualitet. Jag ser en poäng med att angripa forskningsämnet tillsammans med ungdomar i grupp. Genom att få ta del av hur ungdomar pratar, diskuterar och resonerar med varandra i grupper tänker jag mig att deras egna föreställningsvärldar bättre kan förstås.

Sexualitet framställs på många sätt genom olika sociala, kulturella och samhällsliga kontexter. Det har engagerat flera olika aktörer i samhället; exempelvis skola, frivilligorganisationer, sjukvård och ungdomsmottagningar. Även i mediala sammanhang exponeras sexualiteten på olika sätt. Hur sexualiteten begreppslogiseras och konstitueras påverkas vidare av familj, släkt och vänner. Likväl är det också något personligt och unikt för varje person. Sexualitet är således ett mångfacetterat begrepp och kan studeras och förstås utifrån olika synsätt och perspektiv. Poängen med att samtala om ett sådant ämne i grupp är just att flera olika synsätt och meningar kan få uttryckas, att motsättningar och skiljelinjer tydliggörs, och att en bred kunskap kan samlas.

Genom att träffas och interagera med varandra tänker jag att människor också kan lära och förstå sig själva och andra bättre. Det finns således ett pedagogiskt värde. Inte minst var detta en insikt jag fick genom projektet Unga möter unga. Eleverna uttryckte hur de också lärt sig mycket av varandra om hur andra tänker och resonerar. Gruppdiskussioner om sexualitet som ämne lämpas sig därför ytterst väl ur ett pedagogiskt perspektiv. Att bedriva forskning utifrån denna utgångspunkt blir också mer ömsesidigt, då jag tror att eleverna själva som deltar erhåller en kunskap, på samma sätt som jag som forskare gör.

Min utgångspunkt, och även min förförståelse efter projektet Unga möter unga säger mig att ungdomar är lyhörda och känsliga inför den sociala omvärld som omger dem. Kanske är därför ungdomen i större utsträckning präglad av nya uttryck och föränderlighet. Jag tycker att det därför är både spännande och intressant att försöka förstå hur ungdomar i tal gör sexualiteten, och huruvida detta kan anknytas och relateras till denna föränderlighet.

Min ambition med denna uppsats är främst att lyfta fram ungdomarnas egna berättelser, deras egna värderingar och föreställningar som de själva framställer och argumenterar för. Vidare vill jag också få en djupare förståelse för hur ungdomar orienterar sig i en, om man så vill senmodern och globaliserad värld. Vår samtid kan ibland av teoretiker beskrivas som föränderlig och komplex, där många samhällsliga och kulturella processer skapar förutsättningar och begränsningar för ungdomar.

2. SYFTE

Syftet med denna uppsats är att ta del av och få en förståelse för hur ungdomar idag begripliggör och förhåller sig till sexualitet. Jag söker en bred förståelse för hur sexualiteten kan uttryckas och förstås utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Fokuset för min studie är hur ungdomar genom berättelser och språket uttrycker idéer och betydelser kring olika aspekter av sexualitet. Hur ser ungdomar på sin och andras sexualitet, och hur argumenteras och resoneras det kring detta?

Jag vill också ta reda på hur centrala och för ungdomar relevanta föreställningar och attityder tydliggörs och verbaliseras inför varandra i grupp. Syftet är således att förstå hur sociala interaktioner skapar förutsättningar för och begränsar samtalet och det uttalade. På vilket sätt talas det om sexualitet?

I min uppsats vill jag studera och samtala med ungdomar från olika sociala kontexter. Ungdomarna, som är både tjejer och killar i olika åldrar, läser på olika studieorter och olika skolor. Sannolikt har de olika socioekonomiska bakgrunder. Jag vill också studera om dessa ungdomar, som trots sina olikheter, har några gemensamheter. Och vad skiljer sig åt, och på vilket sätt?

2.1 FRÅGESTÄLLNING

På vilket sätt har sexualiteten betydelse för ungdomar?

Vilka gemensamheter, motsättningar och skillnader finns i ungdomarnas berättelser?

Hur begripliggör ungdomar sexualitet i förhållande till anknyttande aspekter av sexualitet?

3. TEORETISK BAKGRUND

3.1 SEXUALITET

Begreppet sexualitet, som är centralt för min uppsats och dess text, behöver först preciseras och definieras utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Det finns flera teoretiska perspektiv och förhållningssätt till sexualitet. Inom humanistisk-, beteende- och samhällsvetenskap har ämnet diskuterats flitigt och ofta förknippats med modernitet och civilisation. Här vill jag koppla samman dess betydelse för vår samtid och samhälle. I tidigare forskning och teoretiska verk finns ofta en dominerande bild närvarande (Giddens, 2001; Ziehe, 1989; Lewin & Helmius, 1983). De senaste årtiondenas samhällsförändring har inneburit att sexualiteten frigjorts och radikaliserats eller förändrats för människor och då även ungdomar. Sexuella beteenden, vanor och attityder har idag präglats av en ökad kulturell och noramativ liberalisering (Lewin & Helmius, 1983). Sexualitetens betydelse för dagens unga är alltså centralt, men först vill jag dock redogöra för viktiga teoretiska synsätt på sexualitet.

Psykoanalysens grundare, Sigmund Freud har varit delaktig i konstruerandet av en diskurs med fokus på sexualitet och har symboliskt fått representera det moderna samhällets intellektuella upptagenhet av detta. Freud var en pionjär inom detta vetenskapsfält då han tillskrev sexualiteten en allt mer betydelsefull roll för mänskligt samspel och beteende (Freud, 1975). Freuds psykosexuella teori satte den sexuella energin, *libidon* i centrum för mänsklig utveckling och kraft. Den kopplades även samman med emotioner och mänskliga behov och drifter såsom hunger, rädsla och ilska. Till skillnad från tidigare teoretiker menade också Freud att sexualitet även omfattar barndomen och ungdomen, det vill säga de pregenitala faserna. Freud menade att människor i och med puberteten 'laddar' de erogena zoner, genitalierna med sexuell energi. Sexualitet förstås här av Freud som mer än bara dess reproduktiva och biologiska funktion. Andra typer av mänskligt handlande, olika former av perversioner och neuroser studerades och förknippades med sexualitet på olika sätt.

Michel Foucault (1990) beskriver ur ett konstruktionistiskt perspektiv hur sexualiteten uppfanns och begreppsliggjordes först på 1800-talet. I centrum för denna diskurs fanns den moderna samhället och dess behov av att disciplinera och kontrollera olika aspekter av mänskligt handlande, så kallad *biomakt*. Foucault (1990) vänder sig mot den så kallade 'förtryckarhypotesen', som säger att sexualiteten tystades ner eller förtrycktes i och med det moderna samhällets framväxt. Snarare skapade denna diskurs förutsättningar för en upptagenhet av just sexualiteten och mänskligt handlande kring detta. Enligt Foucault (1990) skapades också en vetenskap om sexualiteten, *scientia sexualis*, utifrån bland annat Freuds upptäckter om den mänskliga sexualiteten. Genom att tillskriva sexualiteten sådan betydelse för mänskligt handlande, menar Foucault (1990) att makt kan distribueras och appliceras. Sexualiteten blir på detta sätt ett medel för ett maktsystem att genomsyra mänskliga handlingar och tal. Foucault (1990) menar att detta inte primärt handlar om att förtrycka sexualiteten, snarare om ett sätt att berätta en sanning om sex och att låta sexualiteten genomsyras av en vetenskapsdiskurs och dess strävan efter kunskap. Detta resulterar i nya uttryck för, men också begränsningar för sexuellt handlande i det moderna samhället.

Anthony Giddens har skrivit mycket om sexualiteten och har likt Foucault diskuterat dess koppling till modernitet och samhällsförändring. Giddens (2001) menar, precis som Foucault, att sexualiteten är en social konstruktion sprunget ur det moderna samhället. Giddens menar dock att sexualiteten idag skiljer sig från den förmoderna, i och med att dess funktion är frånkopplad den biologiska reproduktionen. Giddens (2001) menar att utvecklingen av denna *plastiska sexualitet*, tillsammans med en ökad grad av *reflexivitet* och föränderlighet av jaget, har skapat omställningar för individer. Sexualiteten har kommit att präglas av en större grad av medvetenhet och föränderlighet, och behöver omprövas och definieras i mötet mellan människor, i själva kärleksrelationen. Jämfört med Foucault hyser Giddens således en större optimism för det senmoderna samhället och dess reflekterande och bejakande drag gällande sexualiteten.

3.2 UNGDOM

Min uppsats rör just ungdomar som målgrupp, vilket gör det nödvändigt för en redogörelse även kring det begreppet och dess anknytning till sexualitet. Ungdom kan likväl som sexualitet beskrivas som en social konstruktion (Frisén & Hwang, 2006). Det finns andra teoretiska synsätt, som betonar ungdomstidens psykosociala eller biologiska utveckling (Frisén, 2006), men jag vill fokusera på ungdomens konstruktivistiska aspekter.

Johansson (2006) beskriver hur ungdomstiden kan beskrivas som en övergångsfas mellan barndom och vuxenhet. Själva begreppet *ungdomstid* verkar syfta på en narrativt ordnad berättelse med fokus på förändring, resa och formbarhet. Men enligt konstruktionistisk teori bör ungdomen betraktas kontextuellt och situationsbundet. Att vara ungdom är enligt Johansson (2006) därför knappast någon generell fas, såsom den beskrivs i utvecklingspsykologisk teori. Johansson (2006) menar att ungdomar skapar sin identitet utifrån de sociala kontexter de befinner sig i, och att det inte går att betrakta ungdomen som en statisk konstellation som rör sig mot ett lika given vuxenhet, med utveckling mot en essentiell, fast identitet. Snarare behöver man därför fokusera på de dynamiska aspekter i ungdomen i formandet av identitet och en sexualitet (Johansson, 2006).

Thomas Ziehe (1986, 1989) har utifrån ett *socialkonstruktivistiskt* perspektiv beskrivit hur det senmoderna eller postindustriella samhället har förändrat ungdomars livsvillkor och förutsättningar. Ziehe (1989) menar att en sociokulturell utveckling har idag gjort ungdomar allt mer *kulturellt friställda*. Detta inbegriper en ungdomstid präglad av reflexivitet och förhandlingsbarhet i formandet av en identitet. Ungdomar utsätts för olika synsätt, attityder och livsstilar vilket också ställer krav på att aktivt förhålla sig till dessa och ständigt ompröva sina val. Ziehe (1989) menar att detta ger ungdomar av ökad grad av valfrihet. Samtidigt innebär frigörelsen från kulturella traditioner och mönster att priset blir en ökad osäkerhet och stress inför att välja rätt. På samma sätt, argumenterar Ziehe (1989, 1986), gäller detta även sexualitetens område. Till skillnad från tidigare generationer, behöver inte ungdomar idag kämpa för rättigheter att utöva sexuella handlingar och framstå som sexuella. Skillnaden mellan ungdom och vuxenhet har i detta avseende suddats ut, eftersom sexualiteten inte prolematiseras på samma sätt. Sexualiteten blir på samma sätt också mer eller mindre friställd för ungdomar, och måste 'göras' i syfte att skapa normer och gränser för dess praktik.

Frisén (2006) samt Marcia (2006) beskriver hur ungdomstiden innebär en förändring av självidentitet mot en integrering av bland annat sexuella känslor. Ungdomstiden inbegriper ett lärande och ett experimenterande genom sexuella handlingar. Frisé (2006) menar att det förändrade synsättet på sexualiteten i hög utsträckning återspeglas i ungdomars beteenden och attityder. Lewin och Helmius (1983) menar att den allt mer liberala sexualiteten har skapat förutsättningar för ökad sexuellt beteende bland ungdomar. Genom ungdomsmottagningar och sex- och samlevnadsundervisningen har vetskapen om och tillgängligheten till preventivmedel ökat (ibid, 1983). Samtidigt menar Forsberg (2005) att samlagsdebuten har hållt sig på samma nivå de senaste 30 åren.

3.3 POSTMODERNISM, KONSTRUKTIONISM OCH SOCIAL KONSTRUKTIVISM

Som en vetenskapsteoretisk utgångspunkt för uppsatsen har jag ett *konstruktivistiskt* och ett *postmodernistiskt* förhållningssätt. Jag vill dock hävda att det kan vara en idé att särskilja på begreppet konstruktionism och konstruktivism. Men jag börjar med postmodernism, ett begrepp som är centralt för kvalitativ och hermeneutisk forskning.

Kvale (1997) beskriver hur postmodernism kan betraktas som en bred idéströmning med utgångspunkt i en misstro mot universella tankesystem, kunskaper och berättelser. Detta inbegriper upplysningsfilosofiska ideal om strävan efter ökad kunskap om verkligheten, eller tilltron till ekonomisk tillväxt. Kvale (1997) menar vidare att postmodernismen ser objektivistiska och essentialistiska föreställningar om kunskap och verklighet som vanskliga och ifrågasätter dess dominans i det moderna samhället. Istället menar postmodernismen att fokus bör ligga på det lokala, subjektiva, det upplevda och det förstådda. Forskningen och kunskapens objektiva sanning är inte det centrala enligt denna utgångspunkt, utan snarare dess möjlighet att förstå det kontextuella (Kvale, 1997). Enligt postmodernistisk vetenskapsfilosofi blir därför också forskaren en del av det den studerar. Kvale (1997) menar att forskaren medagerar och är medskapare till den kunskap som växer fram i forskningsprocessen.

Konstruktionism har i stor utsträckning växt fram utifrån den postmodernistiska vetenskapsfilosofin. Mats Börjesson (2003) beskriver hur den positivistiska vetenskapen, som den postmodernistiska vetenskapen opponerar mot, förutsätter en *ontologisk* utgångspunkt, *realism*. Börjesson (2003) menar att realismen handlar om att betrakta kunskap om verkligheten som sann eller falsk. Kunskapen är kontextlös och kan lyftas ur sitt sociala sammanhang. Samtidigt, menar Börjesson (2003) att realismens ontologiska utgångspunkt återfinns även inom hermeneutisk och kvalitativ forskning. I viss mån bör kanske detta betraktas som en *kritisk* realism, såsom det beskrivs av Roy Bhaskar (1998). Man betraktar då den 'sociala' vetenskapen om mänskliga relationer och mänskligt samspel som objektiv, men samtidigt kontextbunden. Jag vill poängtera här en åtskillnad mellan en *socialkonstruktivistisk* utgångspunkt och en *konstruktionistisk*. Skillnaden ligger i att konstruktivistisk teori tar sin utgångspunkt i mänskligt samspel och hur vi konstruerar mening och kunskap i en given kontext, men förutsätter en ontologisk och objektivitetsgrund i någon mån. Konstruktionistisk teori går ett steg längre mot en kontextualitet och förutsätter även såsom Börjesson (2003) menar, att verklighetens objektivitet ifrågasätts. På så sätt menar Börjesson (2003) att konstruktionismen närmar sig den filosofiska *idealismen*, med dess betoning på språk och föreställningars definierande kraft.

Teoretiker som Anthony Giddens och Thomas Ziehe har i sina böcker presenterat konstruktivistiska utgångspunkter. De tar fokus på mänskligt samspel och dess betydelse, men är samtidigt med en fot i realismens vetenskapsfilosofi, där verklighetens essens inte ifrågasätts på samma sätt. Dessa teoretiker fokuserar mer på en psykologisk och social nivå, i relationer och interaktionen mellan människor. En teoretiker som Judith Butler är kanske i denna mening närmare ett konstruktionistiskt vetenskapsläge, där exempelvis könet förutsätter en diskursiv kontext.

4. ANTHONY GIDDENS

Anthony Giddens kan sägas vara en av de främsta och mest omnämnda teoretikerna kring modernitet och sexualitet. I sin bok *Intimitetens omvandling: Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället* (2001), redogör Giddens för flera begrepp som kommer att vara centrala för denna uppsats och presenteras här.

4.1 ROMANTISK KÄRLEK

Giddens (2001) beskriver i sin bok hur det moderna samhällets förändringar är omvälvande och genomgripande för människan. På sexualitetens område kretsar Giddens (2001) teori om modernitetens uppkomst kring bland annat äktenskap, sex, sexualitet och kärlek, och hur dessa företeelser påverkas av förändringar under de senaste århundradena.

Giddens (2001) börjar med en historisk redogörelse för sexualitetens omvandling under 1800-talet. Under denna tid, menar Giddens (2001), förändras institutionen *äktenskapet*, från att ha varit främst en ekonomisk bindning till att bli en romantisk och kärleksmässig bindning. Idealet om den romantiska kärleken spred sig så småningom från den borgerliga klassen till att omfatta nära samtliga människor. Giddens (2001) menar att detta fick följderna i att äktenskapet blev en distinkt social organisation och relation, i stor mån åtskild från släkt. Det heterosexuella paret, maken och maken, kom att betraktas som ett samarbete i och för ett gemensamt och känslomässigt engagerande projekt. I samband med industrialiseringen kom *hemmet* att särskiljas från arbete och framstå som en symboliskt laddad miljö. Det kom att representera emotionellt stöd och kärlek, till skillnad från arbetets instrumentella karaktär och ekonomiska värde.

Giddens (2001) poängterar att *romans* betyder att berätta en historia. Den romantiska kärleken bidrog till att forma ett betraktelsesätt som tar sin utgångspunkt i berättelsen. Genom att kärlek förknippades med berättandet av en historia, kom det också att förknippas med den enskildes liv som något individualiserat och med frihet. Med detta kom också en föreställning om kärleken som en ömsesidig förpliktelse mellan mannen och kvinnan, något som dock inte motsvarades av det patriarkala samhället. Kärlek som berättelse innebar att en ökad grad av självreflektion, att välja rätt och att planera och bemästra framtiden samt skapa en gemensam äktenskaplig historia. Sexualiteten kopplades också samman med den romantiska kärleken, i form av ömsesidig tillgivenhet och attraktion, men särskildes från den mer odisciplinerade erotiska passionen. Sexualiteten var legitimerad inom ramen för äktenskapet, och den heterosexuella relationen. På samma sätt var den sexuella relationen en naturlig följd av en komplementarisk och dikotom könsföreställning om manligt och kvinnligt.

4.2 REFLEXIVITET

Giddens (2001) kopplar samman den romantiska kärlekens framfart med en *emancipatorisk* utveckling för kvinnor, då den i stora drag var en feminiserad diskurs. Genom att den romantiska kärleken gav möjlighet att berätta och arrangera sitt jag, sin historia, sin framtid och sina känslor, uppkom en allt högre grad av *reflexivitet*. Giddens (2001) menar att det moderna samhället ger oss möjlighet eller tvingar oss att förhålla oss till många motstridiga och kontrasterande förväntningar kring bland annat kärlek, sexualitet och relationer. Massmedia, ökad demografisk rörlighet, förändrade konsumtionsmönster och kunskapsutveckling bidrar till en föränderlighet, där individer tolkar, ifrågasätter och utvecklar de befintliga diskurserna, såväl som sin självuppfattning. Reflexiviteten har alltså också psykologiska effekter på kvinnor, som genom äktenskapet kan omstrukturera sin framtid, sina relationer och sin självbild. Giddens (2001) menar att det var genom den romantiska kärleken som det moderna samhället skapade en reflexivitet där identiteten och jaget ständigt omprövas. Genom berättelsen, utformar varje individ ett förhållningssätt till det romantiska idealets *komplex*, såväl som till andra former av ideal och normer.

4.3 DEN RENA RELATIONEN

Den kvinnliga och sexuella frigörelsen var således under 1900-talet skapad av samhällsutvecklingens allt mer omstrukturerande karaktär, argumenterar Giddens (2001). Den bidrog samtidigt till att den romantiska kärleken ifrågasattes och konkurrerades ut av ett mer 'reflexivt' kärleksideal, där relationens varaktighet blev allt mer temporär. Giddens (2001) menar att den romantiska kärlekens komplex bidrog just till denna utveckling, där relationen står i centrum för kärleken, snarare än äktenskapet. Giddens (2001) kallar denna relation för den *rena relationen*, eftersom den upprätthålls för sitt egenvärde, och vad parterna själva får ut av den. Detta är en brytpunkt vad gäller sexuella relationer, menar Giddens (2001), eftersom de ges utrymme i andra sammanhang än just äktenskapliga relationer. Sexuella relationer bygger i senmodern tid därför mer på ömsesidig och omprövningsbar tillfredsställelse än på statiska plikter och dygder.

4.4 SAMMANFLÖDANDE KÄRLEK

Den utveckling som skett under 1900-talet och framåt har bidragit till att en ny form av kärleksideal har utvecklats i samband med den rena relationen, den *sammanflödande kärleken*. Den romantiska kärlekens ideal byggde på en kärlek 'för evigt'. Giddens (2001) beskriver hur den sammanflödande kärleken är aktiv, förhandlingsbar och beroende av relationens kvalitet. Det ökade antalet skilsmässor och separationer är enligt Giddens (2001) en följd av uppluckringen av den romantiska kärlekens fokus på 'den rätte' personen. Den sammanflödande kärleken hänger därför ihop med en ökad reflexivitet men också framväxten av den rena relationen. Den sammanflödande kärleken ställer krav på jämlikhet gällande känslomässigt engagemang. Den sammanflödande kärleken sätter enligt Giddens (2001) också den sexuella njutningen i centrum, till skillnad från den romantiska kärleken, där det sexuella sätts inom parentes. Ömsesidighet gällande sexuell njutning blir en förutsättning för relationens upprättande. Idealet om sexuell njutning och erotik, skapar enligt Giddens (2001) krav på upplösning av den sexualnormativa uppdelningen i rena och orena kvinnor. Den inbegriper heller inga krav på monogami eller sexuell exklusivitet. Som i den rena relationen, innebär den sammanflödande kärleken att parterna själva definierar och konstruerar de regler och förhållningssätt som behövs. Inom ramen för den sammanflödande kärleken finns även utrymme för homosexuell kärlek.

4.5 INTIMITET

Giddens (2001) sätter en annan aspekt i relation till utvecklandet av den sammanflödande kärleken och den rena relationen. Dessa processer förutsätter och sammanfaller med en ökad strävan efter *intimitet*. Intimiteten, säger Giddens (2001), hänger ihop med de ökade kraven på jämlikhet och ömsesidighet i relationen. Det handlar om att i det senmoderna samhället vilja närma sig den andre och öppna sig, att upprätthålla en gemensam, känslomässig kommunikation. Samtidigt bygger den rena relationen på autonomi och frivillighet. För att utvecklas kräver den en liknande genomgripande förändring av intimiteten, där parterna förväntas kunna kommunicera sina behov, känslor och sin sårbarhet inför varandra. Intimiteten är enligt Giddens (2001) därför eftersträvansvärt för att nå den sammanflödande kärlekens ideal eller den rena relationens prototyp.

4.6 PLASTISK SEXUALITET

En annan aspekt av sexualiteten som förändrats till följd av samhällsutvecklingens mer tekniska uppfinningar, är preventivmedlet. Giddens (2001) menar att detta medförde att sexualiteten åtskildes och separerades från dess ursprungliga fortplantningsfunktion och den biologiska reproduktionen. Detta skapade förutsättningar för en ökad formbarhet av sexualiteten. Den sexuella njutningen för kvinnor, säger Giddens (2001), var tidigare problematiserad av en rädsla för graviditeter. Preventivmedel skapar därför förutsättningar för ett ökat sexuellt oberoende för kvinnor, på samma sätt som för män. Giddens (2001) menar att genom uppkomsten av den plastiska sexualiteten, skapades också förutsättningar för den sexuella revolutionen på 60-talet, där den sexuella relationen friställdes från en moraliserande diskurs. Liberaliseringen gjorde även att homosexuella expanderade gränserna för sexualitetens möjligheter och omfång.

4.7 EPISODISK SEXUALITET

Giddens (2001) menar att den romantiska kärleken och dess efterföljande processer har drivits fram främst av kvinnor. Således har män i stor utsträckning varit utanför den utveckling och de framsteg som gjorts på intimitetens och relationernas område, säger Giddens (2001). Samtidigt inbegriper den senmoderna samhällsförändringen att sexualiteten ställs under dess krav på reflexivitet, intimitet, ömsesidighet och föränderlighet. Både män och kvinnor förväntas engagera sig i kärleksrelationer. Giddens (2001) poängterar att männens har hållit sig borta från den sammanflätande kärlekens område, och istället lärt sig behärska den *episodiska sexualiteten*. Denna traditionellt maskulina sexualitet präglas av tanken på att erövra och förföra kvinnor, likt en Don Juan eller Casanova. Idealet är här kvinnojägaren, som behärskar konsten att fånga kvinnor, och ansamlar tillfälliga sexuella erfarenheter. Giddens (2001) kopplar detta till porrfilmers utformning. De flesta porrfilmer är utformade för män, och genomgripande för dessa filmer är dess fokusering på sexuell njutning för kvinnan. Männerna ger kvinnorna njutning och behärskar på så sätt konsten att tillfredställa och tämja den kvinnliga sexuella lusten. Giddens (2001) resonerar att denna sexualitet präglas av oro och en rädsla för intimitet, som kan tillfälligt överkommas just genom porrfilmernas symboliska framställning av kvinnan som ett objekt.

Giddens (2001) visar dock på en uppluckring av den episodiska sexualitetens maskulina natur, och hur den byggt på idén om kvinnors dygd eller renhet inför att beträda tillfälliga sexuella förbindelser. Dagens senmoderna, reflexiva sexualitet ger dock utrymme för kvinnor att ikläda sig rollen som jagare. Detta gör att denna form av sexualitet förlorar sin ursprungligt maskulina utformning i stor utsträckning.

Den traditionellt manliga sexualiteten, menar Giddens (2001), bygger på en föreställning om åtskillnad mellan könen, såväl som en uppdelning i rena och orena kvinnor. Samtidigt innebär en uppluckring av denna maskulinitet att dess implikationer kommer att upplösas, då män närmar sig den sammanflätande kärleken och den rena relationen. Detta säger Giddens (2001) kan ge upphov till sexuell oro och tvångsmässig episodisk sexualitet, för att återfå kontroll och upprätthålla den manliga sexualiteten som oproblematiske.

5. JUDITH BUTLER

Judith Butler är en av de mest omdiskuterade och omtalade feministiska teoretiker. Hennes queerteoretiska perspektiv på genus, kön och kroppar har blivit en viktig teoretisk grund i samtida samhällsvetenskaplig forskning. Butlers konstruktionistiska utgångspunkt kretsar kring ett antal begrepp som blivit centrala även i min uppsats.

5.1 KÖN SOM KONSTRUKTION

I centrum för Butlers teoretiska ramverk är begreppen kön och genus. Butler (1993) ifrågasätter den uppdelning mellan genus och kön som finns i flertalet sociologiska såväl som feministiska teorier. Denna uppdelning menar Butler (1993) tar sin utgångspunkt i en föreställning om ett naturligt och materiellt kön, som sedan påläggs ett kulturellt skapat genus. Detta bidrar enligt Butler (1993) enbart till att ytterliggare befästa föreställningen om kön som en essentiell och oföränderlig kärna. Butler (1993) menar istället att både könet och genuset är föremål för en konstruktionism och konstitueras genom etablerade *diskurser*, tanke-system och ideologier i syfte att skapa just åtskillnad. Denna föreställning om könets objektiva essens är i sig normativt och konstruerat. Genom samhälleliga diskurser och sociala konstruktioner om kön, 'materialiserar' könet i syfte att skapa en distinktion. Butlers analytiska verktyg är att på detta sätt försöka dekonstruera det manliga respektive kvinnliga, de så att säga 'pseudo'-naturliga egenskaperna förknippade med kön. Detta i syfte att visa på hur det egentligen rör temporära och föränderliga språkliga konstruktioner, och inte något prelingvistiskt. Butler (1993) beskriver själv sin utgångspunkt som radikalt konstruktionistisk, eftersom den omfattas av de begrepp som den samtidigt ämnar dekonstruera.

5.2 PERFORMATIVITET

Butler (1990) menar alltså att kön är sociala konstruktioner, som behöver upprätthållas och stabiliseras för att framstå som just 'naturliga' ting, även om de kan vara beklädda av sociala och kulturella genusroller. Att vara kvinna respektive man ifrågasätts som någon egentlig teoretisk utgångspunkt, eftersom det är föränderligt och inte varaktigt. Således ifrågasätter Butler (1990) den feministiska ambitionen att representera kvinnor och deras intressen. Som subjekt och identiteter är kvinna respektive man kategorier som får oss att tänka i former av fasta kärnor och binära könsroller, något som Butler vill problematisera. Istället utför Butler en analys kring könets iscensättning eller *performativitet*, snarare än dess identitet. Genom språket formas könet, menar Butler (1990). På samma sätt formas också sexualiteten, som enligt Butler inte alls bör förstås som en läggning med vissa specifika drag. Könet och sexualiteten konstitueras genom upprepade handlingar, och det är detta som etablerar den heterosexuella normen och könets illusoriska beständighet. Enligt Butler (1990) konstrueras kroppen som något stabilt och naturligt, på samma sätt som sexualiteten och könet. Den naturliga kroppen är därför ett föremål för en sorts projektion av det ordnade, permanenta och det materiella. Den konstitueras genom handlingar och betraktas genom diskursiva ordningar. På kroppen inristas olika föreställningar om sexualiteten, menar Butler (1990), vilket också synliggör den heteronormativa diskursen. Kroppen används på detta sätt för att framställa och förhålla sig till diskurser kring sexualitet och kön, såväl som föremål för det performativa, iscensättningen en sexualitet.

5.3 NORMALITET

Butler (1990) diskuterar hur makten genomsyrar de praktiker där könet *görs*, och för kopplingar till Foucaults teori om disciplineringen av könet. Precis som Foucault menar Butler (1990) att makten återfinns i hur den normativa sexualiteten och könet reproduceras genom sociala praktiker och institutioner. Butler (1990) menar här att det kvinnliga respektive manliga samt heterosexuella ständigt behöver göras för att framstå som det naturliga, det normala. På detta sätt framstår könen som omöjliga att ifrågasätta och beständiga och dess ordning som en *normalitet*. Normaliteten vad gäller sexualitet och kön, handlar enligt Butler om att ständigt förhålla sig till och framställa sig, sitt subjekt (i denna mening som heterosexuell man/kvinna) i enlighet med tillhörande uppsättning normer och föreställningar. För att framställa normalitet krävs det enligt Butler (1990) en stiliserad upprepning av

handlingar och utförande. På detta sätt skapas en illusion om något varaktigt, något bestämt. Samtidigt innebär normaliteten att ständiga misslyckanden i handlande oundvikligen sker (eftersom könets essens inte är varaktigt), och att avvikelserna förstås som ett brott mot, och upprätthållande av det naturliga könet.

5.4 DEN HETEROSEXUELLA MATRISEN

Framställningen av en naturlig, förkroppsliggad sexualitet, kallar Butler (1990) för den *heterosexuella matrisen*. Genom kulturella processer begripliggörs sexualitet, kön, kroppar och begär som en del av en ordnad och tvingande heterosexuell diskurs. Genom den heterosexuella matrisen skapas koherens och den illusoriska naturligheten mellan kön, sexualitet och kropp kan upprätthållas. Butler (1990) menar att både handlingar och tal omfattas av denna ordning. Den språkliga konstruktionen av en dikotomi, där det manliga, faderliga, falliska subjektet ställs i kontrast till det kvinnliga, objektiva. I denna ordning tvingas även sexuella begär in och ordnas efter den heterosexuella matrisen, menar Butler (1990). Att performera, det vill säga att göra manligt respektive kvinnlig kärlek eller sex innebär att tvingas förhålla sig till den dikotoma och normaliserade föreställningen om kön och sexualitet. Den heterosexuella matrisen inbegriper ett särskiljande av det abnormala från det normala, och att markera vad som är önskvärda beteenden gentemot det som är avvikande.

5.5 SUBVERSION

Utifrån tanken om normalitet menar Butler också att utrymme finns för att bryta och förändra de rådande normerna. Den heterosexuella matrisens effekt av det beständigt kvinnliga samt manliga behöver återskapas i handlingar såväl som i språket för att framstå som normalt. Samtidigt menar Butler (1993) att det ständigt finns utrymme för 'misslyckande' av de vardagliga handlingarna. Genom att aktivt motsätta sig normaliteten kan makten förkjutas och de tabubelagda handlingarna frigöras. Denna typ av *subversion*, som utförs av exempelvis homosexuella personer ser till att omfördela makten snarare än att överbrygga den, anser Butler (1990). Men i det subversiva blottgörs det komiska, det parodiska i att ständigt tvingas följa *heteronormen*. Exempel på detta är homosexuella mäns överdrivna gestaltningar av sitt kön, som samtidigt innebär en alternativ identitet för homosexuella, också ser till att luckra upp den maktstruktur som heteronormen företräder. Butler (1990) exemplifierar också utifrån drag och cross-dressing, där exempelvis kroppens maskulina gestaltning skiljer sig från dennes 'inre' feminina. Här synliggörs parodiskt det performativa i könet, dess tillfällighet och agerandets betydelse för framställningen av ett normaliserat kön. Dessa komiska gestaltningar, en sorts avbild, 'kopia', är till synes taget ur sitt 'naturliga' sammanhang. Butler (1990) menar hur transsexuellas handlande visar på hur 'originalet' - den sanna maskuliniteten eller feminiteten - i själva verket också är en kopia, en konstruktion. Genom att göra kön och sexualitet på nya sätt, kan alltså människor återskapa nya diskurser och gestaltningar. Återigen använder Butler Foucaults analytiska ramverk för att förstå hur sexualiteten i modern tid genomsyras av maktstrukturer, men att de knappast försvinner då man synliggör normativa strukturer. Både Foucault och Butlers synsätt på makt är att den verkar genom det relationella, eller i hög utsträckning är relationell. I mötet mellan det tabubelagda och det normala iscensätts makten, men kan då den uppfattas som frigörande snarare än hindrande, också skapa utrymme för *emancipation*. Det centrala för Butler är alltså hur det normala och det abnormala samt sexualiteter konstrueras i en social kontext, samt vilket utrymme som kan ges för överskridanden i form av parodiska och komiska misslyckanden.

6. TIDIGARE FORSKNING

6.1 LITTERATURSÖKNING

Denna uppsats tar sin utgångspunkt i socialt och kulturellt förankrade föreställningar och tankar om sexualitet. Målgruppen för studien är ungdomar, vilket gör att detta begrepp får en central innebörd i analys och teori. Ämnet berör även flera andra anknyttande teoretiska områden, som jag bedömer hänger ihop med sexualiteten. Sexualitet har i tidigare forskning och teoretisk verk ofta kommit att anknyta till en förståelse för bland annat kön, genus, samhälle, sex- och samlevnadsundervisning och prevention. Detta har även genomgående påglat min uppsats i genomförandet och i dess sammanställning. Således har litteratursökningen gällande tidigare forskning kommit att behandla följande sökord eller ämnesområden:

Sex, ungdom, sexualitet, manligt, kvinnligt, prevention

Litteratursökningen skedde främst genom Libris sökmotor, vilket är en nationell katalog för samtliga universitet i Sverige. Genom denna sökning fick jag fram forskning som jag bedömde som intressant och relevant för den forskning jag ämnade utföra. Den största andelen av nedan omnämnda forskning är empiriskt genomförd i en svensk kontext, och behandlar svenska förhållanden. Detta var ett medvetet val, då jag tror att svensk forskning i högre utsträckning kan representera vissa speciella förhållanden och förutsättningar som är centrala för svenska ungdomar.

6.2 MARGARETA FORSBERG – BRUNETTER OCH BLONDINER

Margareta Forsberg har i sin avhandling *Brunetter och blondiner* (2005) forskat om förhållningssätt till sexualitet och samlevnadsrelationer bland ungdomar. Forsberg frågar sig om det har kommit att förändras på något sätt under modern tid, och vilka handlingsstrategier och förhållningssätt som är aktuella bland ungdomar idag. Forskningsmaterialet kommer av en ganska omfattande kvantitativ enkätstudie, samt kvalitativa gruppintervjuer av tjejer. Forsberg har i intervjuerna vänt sig till tjejer som lever i en mångkulturell kontext.

Utifrån begreppet kärleksideologin, menar Forsberg (2005) att bland unga tjejer finns en etablerad normativ föreställning om att sexuella relationer hör hemma i en kärleksrelation, präglad av en norm om tvåsamhet och heterosexualitet. Handlingsutrymmena begränsas av föreställningar om respektabilitet och rykten, samtidigt som det görs försök till att expandera sättet att uttrycka sin sexualitet och öka valmöjligheterna. Bland enkätsvaren förekommer skillnader främst mellan högstadiungdomar och gymnasieungdomar i fråga om attityder och föreställningar kring sexualitet. Bland gymnasieungdomarna finns en ökad principiell liberal inställning till sexualitet och samlevnadsrelationer. Forsberg (2005) finner också att skillnader i attityder mellan tjejer och killar minskar. Detta, menar Forsberg (2005), har att göra med att den lokala kontexten, med fokus på kompisar och familj ersätts av en större, samhällelig referensram för ungdomar då de börjar i gymnasiet. Forsberg finner här också stöd för teorin om en uppluckring av det romantiska kärlekskomplexet och en ökad individualisering i samhället.

6.3 FANNY AMBJÖRNSSON – I EN KLASS FÖR SIG

Fanny Ambjörnsson har i en uppmärksam studie, *I en klass för sig* (2003) gjort en fördjupning i hur gymnasietjejer skapar, förhåller sig till och agerar kön och sexualitet. Genom en antropologisk deltagande observationsstudie i två gymnasieklassers sociala skolmiljö, frågar sig Ambjörnsson (2003) hur tjejer, inför varandra definierar skillnad och likhet; hur manligt respektive kvinnligt och heterosexualitet respektive homosexualitet förstås och bestäms i en social kontext. Eleverna som medverkat i studien, går i dels ett teoretiskt/studieförberedande program samt ett yrkesförberedande program. Utifrån detta vill Ambjörnsson (2003) säga något om de socioekonomiska klassskillnaderna och dess betydelse för hur ungdomar konstruerar kön och sexualitet.

Ambjörnsson (2003) diskuterar utifrån Butlers teori om performativitet och normalitet, hur tjejer respektive killar konstruerar det naturliga, heterosexuella utifrån vad de inte är, det vill säga homosexuella. På så sätt knyts en

heterosexuell respektive homosexuell identitet till på sättet man gör kön. Homosexuella män betraktas som fjolliga, och offensivt sexuella, vilket legitimerar ett avståndstagande från killarna. Denna konstruktion av manlig homosexualitet skiljer sig också från den kvinnliga lesbiskheten, som inte på samma sätt förknippas med sexualitet. På samma sätt som sexualiteten konstrueras i motsättning till vad den inte är, menar Ambjörnsson (2003) att det tjejiga eller killiga konstrueras utifrån en föreställning om motsats. Beteenden konstitueras efter denna föreställning om kön, exempelvis genom hur tjejer fnissar, kramas och uttrycker empati. Tjejerna förhåller sig aktivt till dessa stiliserade uttryck, och reproducerar föreställningar samtidigt som man delvis är medveten och kritisk till dom, en sorts ambivalens. Ambjörnsson (2003) visar också på hur konstruktioner om ett idealt kön och femininitet ofta kan handla om ett annorlundaskap i förhållande till andra tjejer som läser på det andra gymnasieprogrammet. Samtidigt visar Ambjörnsson (2003) på hur tjejer ifrån olika gymnasieprogram konstruerar olika femininiteter och gör kön på olika sätt. På det studieförberedande programmet försökte tjejerna i högre grad närma sig ett ideal om känslomässig lyhördhet och empati, och samtidigt tillskriva de andra tjejerna som läste det yrkesförberedande programmet som just okänsliga.

Att vara sexuellt åtråvärd, menar Ambjörnsson (2003) handlar för tjejerna om att balansera mellan två ytterligheter: 'madonnan' det vill säga den oattraktiva och 'horan', den lättillgängliga. Som tjej behöver man kunna framställa sig själv som sexuellt gångbar på ett trovärdigt sätt inför andra. Att ha pojkvän innebär att detta kan göras på ett framgångsrikt sätt. För tjejerna innebär den naturliga heterosexualiteten också att framställa sig som socialt fungerande i kompiskretsen. Kompisar går före kärleken, och syftar enligt Ambjörnsson (2003) på att kommunicera emotionalitet, ömhet och tillgivenhet.

6.4 MARIA BÄCKMAN – KÖN OCH KÄNSLA

Maria Bäckman har i sin doktorsavhandling *Kön och känsla* (2003) forskat kring sex- och samlevnadsundervisningen i Sverige och hur föreställningar om kön, sexualitet och genus förstås i detta sammanhang. Målgruppen för studien är dels ungdomar, elever men även lärare.

Bäckman (2003) visar på hur ungdomar förhåller sig till det politiska och ideologiska jämställdhetsideal som genomsyrar undervisningsformerna i skolan. Ungdomarna hade en uttalat tillåtande och normaliserande hållning gentemot exempelvis olika sexuella läggningar, i enlighet med detta jämställdhetsideal, men att det samtidigt fanns ett uttryck för ett vi-dom tänkande när det kom till sexuell identitet. Homosexualitet förknippades med ett uttalat resonemang om *avvikande*, snarare än det mer känsliga begreppet *onormalt*. Det heterosexuella förutsattes och sågs som normalt men också naturligt. Ofta hänvisades detta resonemang till ett biologiska synsätt kring djur, natur och reproduktion.

Bäckman (2003) menar också att tankar om sexualitet struktureras kring ett tänkande om kön. Manlig homosexualitet förknippades med feminin fjollighet, men samtidigt med en hypermaskulinitet. Kvinnlig homosexualitet sexualiserades inte lika mycket som manlig, och var heller inte lika problematisk eller negativt laddad. Bäckman (2003) menar också att det finns en essentialistisk föreställning om sexuell likhet mellan homosexuella och heterosexuella kvinnor respektive män. Män är mer promiskuösa än kvinnor, oavsett sexuell läggning. Dessa föreställningar företrädades ibland av både elever och bland lärare och det pedagogiska undervisningsmaterialet.

Bäckman (2003) tar också upp och problematiserar den tanke om en ökad individualisering av sexualiteten i modern tid. Enligt denna föreställning går den sexuella njutningen från att vara *relationell* till att bli *individuell*. På detta sätt växer föreställningar fram om sexuell njutning och umgänge till att bli mer *autoerotisk* och fokuserad på personenes egna begär snarare än i mötet med någon annan person. Samtidigt menar Bäckman (2003) att denna humanistiska individualisering kompliceras av en föreställning om den manliga sexualiteten som åtskilld den kvinnliga. Sexualiteten, sexuell njutning och lust förstås som skilt och olika för män och kvinnor. Lusten förknippas i högre grad med manlig sexualitet och olust med kvinnlig.

6.5 EVA LUNDRÉN OCH RENITA SÖRENSDOTTER – UNGDOMAR OCH GENUSNORMER PÅ SKOLANS OMRÅDE

I sin studie *Ungdomar och genusnormer på skolans område* (2004) har Eva Lundgren och Renita Sörensdotter forskat kring ungdomars föreställningar och förhållningssätt till sin sexualitet. Fokus ligger på deras erfarenheter, normer och värderingar i förhållande till massmediala budskap och deras egen förståelse av kropp, sexualitet och samlevnad.

Lundgren och Sörensdotter (2004) kommer fram till att ungdomar förhåller sig särskilt till olika *genusnormer*, som reglerar deras föreställningar om manligt och kvinnligt samt om sexualitet och kropp. Författarna menar vidare att detta är tydligt då flertalet högstadiungdomar saknar egna erfarenheter av sexuella relationer. Massmedia, såväl som sex- och samlevnadsundervisning reproducerar föreställningar och normer kring det heteronormativa. Ofta förknippar dam- och herrtidningar på olikhet och åtskillighet, men författarna menar att ungdomarna ofta har ett kritiskt förhållningssätt till dessa tidningar.

Lundgren och Sörensdotter (2004) menar att ungdomarna i hög utsträckning accepterar andra sexualiteter än den rådande heterosexualiteten, men att allt annat än denna betraktas som avvikande i någon mån. Uppfattningen om homosexualitet ser annorlunda ut för tjejer och killar, menar författarna. Föreställningar om bögar bland killar präglades av en större grad av misstänkliggörande och sanktioneringar, jämfört med tjejer.

Sexualiteten och dess praktik omformas, enligt Lundgren och Sörensdotter (2004) av olika normer och regler kring hur man får bete sig. För tjejer råder striktare regler än för killar. *Kärleksideologin* omfattar främst tjejer och den kvinnliga sexualiteten, och det som betonas framför lust är det relationella och upplevelse om kärleken. Bland tjejerna finns en hög grad av *homosocialitet* där normerande föreställningar om horan synliggör föreställningen i att som tjej ha flera sexuella relationer.

6.6 LENA BERG – ÄKTA KÄRLEK

Lena Berg har i sin kappa *Äkta kärlek* (2002) uppmärksammat unga tjejers föreställningar om heterosexualitet, kärlek, kropp och pornografi. Utgångspunkten är deras egna berättelser och sättet de skapar mening och tolkar heterosexuell samvaro.

Berg (2002) menar att unga tjejer i hög grad behöver förhålla sig till komplexa och motstridiga normer kring heterosexualitet och kön. Detta aktualiserar Berg (2002) i ungdomars berättelser om pornografi och hur detta aktualiseras i föreställningar om en heterosexuell samvaro. Samtidigt som tjejerna har en jämställdhetsnorm att förhålla sig till, finns en över/underordningsnorm kring att vara sexuellt utlevande. Tjejerna behöver förhålla sig till två oönskade och polariserade epitet; slampa eller torris. För att lyckas med detta menar Berg (2002) att tjejerna ofta positionerar sig som lagom sexuella. Samtidigt ger detta tjejerna möjlighet till att verka och handla inom kärleks-viets ramar, det vill säga genom de sexuella praktiker där mer långvariga relationer etableras eller är önskvärda. I centrum för den heterosexuella praktiken som omger tjejerna, finns ryktespridningen som har en kontrollerande funktion.

6.7 KINA HAMMARLUND – RISKFYLLDA MÖTEN

Kina Hammarlund är en barnmorska, som i sin avhandling *Riskfyllda möten* (2009) skrivit om hur ungdomar resonerar kring könssjukdomar och användande av preventivmedel. Utifrån en medicinsk förståelse om sexuellt överförbara sjukdomar (STD), vill Hammarlund (2009) studera hur ungdomars kunskaper och förhållningssätt kring detta ser ut, och hur det kan förstås utifrån ett genusperspektiv.

Hammarlund (2009) menar att ungdomars sexuella *risktagande* påverkas av olika attityder, tolkningar och förhållningssätt. Ungdomar betraktar vanligt förekommande sjukdomar, som går att bota; som exempelvis klamydia som lindrigare. I många fall finns alkohol som en bidragande orsak till ungdomars ökade risktagande. Hammarlund (2009) menar också att skydda sig vid tillfälliga sexuella förbindelser kompliceras, då det paradoxalt nog tycks omges av föreställningar om utvaldhet och en selektiv sexuell samvaro. Att inför någon annan kommunicera behovet av att

skydda sig och därmed tillstrycka det plastiska i den sexuella relationen, inbegriper en hög grad av närhet och intimitet. Föreställningar om utvaldhet och speciell på de sexuella praktiker där tillfälle ges för tillfälliga sexuella förbindelser hänger även samman med föreställningar om *spontanitet*. Det illusoriskt oplanerade spelet innebär också att risktagandet påverkas. Unga killar tar inte med sig kondomer till krogen, eftersom det avslöjar spelets regler och hans intentioner.

Hammarlund (2009) menar också att ungdomar resonerar olika i tillfälliga sexuella relationer jämfört med i långvariga relationer. Att smitta sin pojkvän/flickvän upplevs som mer omoraliskt jämfört med en tillfällig partner.

6.8 MANSFORSKNING

På forskningsområdet kring ungdom har det producerats flertalet intressanta texter kring ungdomars ofta komplexa och mångfacetterade livssituation. Inom detta forskningsfält har det studerats mycket om hur sexualitetens omvandlingar har påverkat ungdomars föreställningsvärldar, attityder och förhållningssätt. Samtidigt har detta ofta problematiserats och utvecklats utifrån ett tydligt feministiskt genusperspektiv, där fokuseringen på manlighet och killars villkor inte varit lika framträdande. Jag har inte kunnat hitta lika mycket forskning som tydligt tar sin utgångspunkt i unga mäns berättelser och perspektiv.

Thomas Johansson (2005) beskriver hur männen i genusforskningen ofta blivit 'det andra könet', vilket konstrueras som en homogen grupp, i motsättning till det feminina. Samtidigt finns ett behov av att lyfta fram en mer komplex manlighet i forskningen (Lalander & Johansson, 2002; Johansson, 2005; Hammarén & Johansson, 2009).

Robert W. Connell har i sitt verk *Maskuliniteter* (1996) studerat och problematiserat maskulinitet i modern tid, och således påverkat forskning om konstruktioner av manlighet. Utifrån en konstruktionistisk vetenskapsgrund dekonstruerar Connell (1996) maskulinitet och manlighet, såväl som kön. Det naturliga och funktionalistiska könsrollsteorin som inbegriper socialisation, såväl som den biologiska könsförståelsen problematiseras. Båda utgår från en föreställning där mannen i varje mening är överordnad kvinnan, och det ses i någon mening som en naturlig förutsättning för en dikotom könsförståelse. Connell (1996) menar att uppvisandet av en sann maskulinitet är en del i just detta, att konstruera en naturlig och essentiell manlighet. Detta inbegriper även en heterosexuell maskulinitet, som Connell (1996) menar konstrueras utifrån en föreställning om dess hotande motsats, den feminina och underordnade homosexualiteten. Samtidigt ger föreställningen om motsatsernas tilldragelse ett paradoxalt ställningstagande, då den moderna, sana maskuliniteten samtidigt inbegriper ett sexualiserande av relationen till det andra könet, kvinnan. Genom sexualiteten och genom uppvisande av en ordnad kropp, skapas den *hegemoniska* maskuliniteten, genom erövring och makt över både kvinnor och andra män.

Johansson & Lalander (2002) menar att killar och tjejer är både objekt och subjekt. Den sexuella praktiken genomsyras av begär och kropp, vilket påverkar genus och kön. Killar och tjejer är påverkade av en ökad sexualisering och exploatering av kroppar, samt en uppluckring av traditioner.

Nils Hammarén har i sin avhandling *Förorten i huvudet* (2009) om sexualitet bland ungdomar i en mångkulturell kontext, visat på en fragil maskulinitet, som snarare än att vara statisk, präglas av föränderlighet och mångtydighet. Detta resulterar i en ambivalens inför en förändrad värld, med globala och feministiska influenser. Den patriarkala ordningen ifrågasätts av krav på jämställdhet och inträde på de områden som traditionellt innehas av män. Hammarén (2009) menar att den manliga ideniteten i högre grad osäkras av dessa förändringar, och präglas av förhandling och prövning. Likväl finns normerande föreställningar om *horan* kvar, som ett svar på kvinnors krav på ökat sexuellt utrymme. Samtidigt som det inte är lika problematiskt att vara en *player*, finns vissa restriktioner vad gäller killars sexuella handlingsutrymme. Hammarén (2009) visar på hur killars heterosexualitet framställs som maskulint, i tydlig motsats till det feminina, som kopplas till homosexualitet. Killarna har heller inga egna kontakter eller relationer med homosexuella, vilket försvårar acceptansen bland ungdomarna, menar Hammarén (2009).

7. METOD

7.1 VETENSKAPSFILOSOFISKA PERSPEKTIV

Metodologin är central inom vetenskapsprocesser eftersom den skapar regler och förhållningssätt till kunskapens intersubjektivitet och giltighet (Frankfort-Nachmias & Nachmias, 1996).

Min uppsats kretsar kring ett ämne som är både komplext och svårgreppat. Sexualiteten är i högsta grad något subjektivt, något upplevt och förnimmat. Det konstitueras genom handlingar och aktioner (Frisell, 1996: Forsberg 2005). Såsom många forskare, har jag valt att se sexualiteten som något socialt konstruerat och skapat genom mänsklig interaktion och handling. Det får också betydelse genom människors berättelser och uttalade tankar. Till följd av denna utgångspunkt kändes det därför naturligt att i denna C-uppsats använda mig av en kvalitativ metod med ett tillhörande vetenskapsfilosofiskt perspektiv.

Det kvalitativa perspektivet handlar om att betrakta forskningsobjektet som en del av, snarare än separerad från omvärlden (Backman, 1996). Forskaren blir i detta fall inte en observatör, utan en delaktig och medskapande aktör på sitt forskningsfält. På samma sätt betraktar man andra människor som bärare av egna konstruktioner och föreställningar om sin verklighet. Jag försöker i min uppsats få en förståelse för hur ungdomar ser på begreppet sexualitet och tillhörande och närliggande ämnen. Det handlar om deras föreställningar och upplevelsevärld, och vad de själva tycker är relevant och intressant.

Under föregående termin, var jag ute på skolor och samtalande med ungdomar om sex, kärlek och relationer i projektet Unga möter unga. Genom detta har jag samlat på mig en del erfarenheter och kunskap om samtal med ungdomar. Jag har erhållit en viss förförståelse som jag kunnat använda mig av under denna uppsats. Genom samtalen med ungdomar har jag således fått en ökad förståelse för den målgrupp och det ämnet jag studerar, något som kan beskrivas som en hermeneutisk utgångspunkt (Larsson, 2005). Genom denna kunskap jag har, kan jag närma mig forskningsämnet ytterliggare. Det har exempelvis hjälpt mig under utformningen av teman och intervjufrågor att kunna knyta an till dessa erfarenheter. Genom att integrera dessa erfarenheter i denna forskning blir ansatsen också delvis induktiv (Backman, 1996). Jag har utgått från och använt mig av den empiri jag erhållit under skolbesöken när jag formulerar forskningsfrågor, teorival och utformning av datainsamlingsmetod.

7.2 VAL AV ANSATZ

Denna kvalitativa utgångspunkt kan givetvis problematiseras, främst utifrån ett positivistiskt perspektiv. Genom att bejaka subjektivitet, förförståelsen och den egna tolkningen kan utrymmet för intersubjektivitet och mätbarhet ifrågasättas (Thomassen, 2007). Informationen jag insamlar och analysen jag gör blir sannolikt mer kontextbunden och knuten till min förståelse. En annan studie, författad av andra personer med andra erfarenheter och utgångspunkter skulle säkerligen komma fram till andra slutsatser och formulera andra analytiska resultat. Det gäller att för mig vara medveten om den kvalitativa forskningsansatsens begränsningar i detta avseende. Samtidigt innebär det vissa fördelar, såsom en högre grad av förståelse och detaljrikedom för mitt forskningsområde. Genom att betrakta mina respondenter som subjekt, i motsats till positivismens objektivistiska kunskapsanspråk, kan jag närma mig människor som meningsskapande och kreativa (Thomassen, 2007). Detta är något som passar mitt problemområde och mina frågeställningar bättre, eftersom jag har ambitioner som forskare att kunna förstå min omvärld och hur gymnasie- och högstadieelever kan tänkas göra detta.

Den explorativa, förstående ansatsen ger mig också ett helhetsperspektiv på materialet, där empirin kan kategoriseras efter olika teman för att sedan jämföras och sättas ihop i en integrerad helhet. Utgångspunkten blir då att som forskare tolka och begripa den förståelse för mänskliga uttryck och upplevelser som jag människor skapar (Thomassen, 2007). Genom att ta del av hur ungdomar pratar och resonerar om sina upplevelser och erfarenheter, ämnar jag att bättre kunna relatera till och förstå hur de upplever sig själva, och hur detta ger mening i deras

livsvärldar. Intersubjektiviteten blir således viktig utifrån det hermeneutiska perspektivet. Den hermeneutiska analysmetoden ger mig möjlighet att förstå hur olika delar av materialet hänger ihop och kan ses som en enhetlig mening (Larsson, 2005). Genom att kategorisera och tematisera det empiriska materialet utifrån en helhet och en mening, är förhoppningen att bättre skapa en förståelse för de personer man studerar.

Jag vill förstå materialet utifrån dess kontext och grupperna som befolkade av unika individer. Utrymme ges för andra tolkningar än specifika och kategoriska variabler, och materialet analyseras utifrån dess komplexitet och mångsidighet. Jag vill inte forska om ungdomars synsätt och föreställningar kring sexualitet utifrån begrepp som ålder eller mognadsnivå.

7.3 FOKUSGRUPPER

Jag har i min uppsats valt att använda mig av fokusgrupper som forskningsmetod. Denna datainsamlingsmetod kan enligt Victoria Wibeck (2000) beskrivas som en form av fokuserad gruppintervju där deltagarna diskuterar ett på förhand givet ämne eller tema. Samtalet leds av en moderator, samtalsledare som tillsammans med gruppen ser till att givna samtalsämnen avhandlas. Stewart, David W. & Shamdasani, Prem N. & Rook, Dennis W. (2007) menar vidare att begreppet *fokus* syftar på en gemensam erfarenhet som delas av individerna i en grupp, eller ett specifikt fenomen. Wibeck (2000) beskriver hur fokusgrupper kan användas på två sätt i forskningssammanhang. Dels för att analysera innehållet i ett samtal, en text. Här handlar det om vad som sägs, vilka åsikter och tankar som uttrycks och vilka argument och resonemang som förs fram. Vidare kan man som forskare också studera själva interaktionen i en fokusgrupp. Genom att studera det sociala samspelet mellan människor kan forskaren få en uppfattning om hur människor i grupp konstruerar och utvecklar idéer och föreställningar samt skapar mening och sammanhang. Wibeck (2000) beskriver också hur fokusgruppmetoden skiljer sig från exempelvis andra former av gruppintervjuer, eftersom själva forskningen sker genom att medverka i interaktionen mellan ett flertal individer i en grupp.

Ett tydligt syfte med fokusgrupper är alltså att studera själva samtalet. Det handlar om att samla in material som beskriver hur individer, resonerar och argumenterar kring en viss sak, och vilka föreställningar och tankar som väcks. Vidare är fokusgrupper lämpliga då man studerar hur individer tillsammans konstruerar meningar och sammanhang i en social och kulturell kontext. Av denna anledning anser jag att just fokusgrupper som metod lämpas sig väl till just mitt forskningsområde och mina frågeställningar.

- Fokusgrupper brukar benämnas som väl användbara då ämnet som ska avhandlas är känsligt (Wibeck, 2000). De intervjuade ungdomarna i min studie skall tillsammans med andra diskutera ämnen som rör sex, relationer, kärlek och sexualitet. Detta kan sannolikt uppfattas som ett pinsamt eller utblottande att prata enskilt om, i exempelvis individuella intervjuer. Eftersom att man är flera som deltar och är närvarande i en fokusgrupp, tror jag att samtalen inte blir lika personliga utan det känsliga kan 'delas' upp i gruppen. På detta sätt blir förhoppningsvis också informationen som insamlas mer tillförlitlig och relevant.
- Att använda sig av fokusgrupper är också en fördel då ämnet som skall diskuteras är komplext och olika uppfattningar kan finnas (Wibeck, 2000). Deltagarna i en fokusgrupp kan ses som bärare av olika idéströmningar, diskurser och attityder. Genom att dessa motsättningar möts, kan man studera hur ett ämne kan förstås på olika sätt och hur människor argumenterar och resonerar med varandra. På detta sätt tänker man sig också kunskapen som processuell och något som konstrueras och förhandlas genom social interaktion med andra i en grupp (Billinger, 2005).
- Forskningsmetoden innebär också att materialet som samlas in i större utsträckning präglas av vad de intervjuade själva anser vara relevanta och intressanta, eftersom fokusgruppmetodiken innebär att gruppen själv i stor utsträckning bestämmer dess innehåll, vad man ska prata om. Moderatoren eller samtalsledaren har en förhållandevis passiv och tillbakalutad roll, och styr inte samtalet på samma sätt som i andra intervjumetoder (Wibeck, 2000). Min ambition är just att försöka fånga det som ungdomarna själva vill och kan prata om, när det kommer till sexualitet. Fokusgrupp som metod lämpar sig därför väl till min uppsats.

- Att använda sig av fokusgrupper innebär att man inte bara studerar vad som sägs, utan också hur det sägs (Wibeck, 2000). Detta interaktionistiska perspektiv ger mig utrymme för att förstå om och i så fall, hur sexualiteten blir föremål för konflikter eller koherens i gruppsamtal. Genom fokusgrupperna tänker jag mig att jag också kan få en inblick i hur ungdomarna ger varandra utrymme för olika tankar när de pratar om begreppet sexualitet.

Min ambition med min undersökning var att hitta deltagare efter ledorden intresse och frivillighet. Då jag informerade kontaktpersoner och elever var jag tydliga med att poängtera att det var frivilligt, något som skulle uppfattas som valbart samt att det förväntades en form av intresse för att diskutera och prata med andra i grupp om sexualitet. Jag ville även i någon mån ha elever som känner varandra, då jag tror att det kan underlätta och stimulera diskussionen och samtalen. Stewart et al. (2007) menar att homogena grupper, med avseende på exempelvis kön, ålder, klass skapar bättre gruppdiskussioner och är mer kompatibla. Samtidigt poängterar nämnda författare att en gemensam identitet eller historia för gruppen skapar bättre förutsättningar för samtal (Stewart et al., 2007). Dessa faktorer är något jag tog i beaktande vid konstruerandet av fokusgrupper. Att gå på samma skola eller i samma klass, tror jag skapar en gemensamhetskänsla för gruppen, vilket ökar tryggheten i att prata om ett möjligtvis känsligt ämne som sexualitet.

Samtidigt innebär det interpersonella samspelet att samtalet präglas av den dynamik som skapas av olika sammansättningar av individer (Stewart et al., 2007; Wibeck, 2000). I grupper kan vissa normer och attityder förstärkas eller poängteras mer, jämfört med om man hade gjort individuella intervjuer. Auktoritära eller ledande individer i en grupp kan influera och påverka andra individers utsagor och skapa gruppkänslor av osäkerhet och otrygghet men också ökad acceptans eller villighet att prata om vissa ämnen. Blyga eller tillbakadragna personer väljer kanske att prata mindre än andra, som tar större plats, och får således mer utrymme.

Man kan problematisera detta och fråga sig om det är vissa typer av ungdomar som väljer att ställa upp. Att känna sig trygg och säker med att prata om sin sexualitet, eller attityder kring detta är sannolikt en förutsättning för att man frivilligt väljer att ställa upp i en fokusgrupp. Man kan tänka sig att det innebär att jag fick elever som i större utsträckning är mer sexuellt erfarna. Man kan också fråga sig om det är elever som i större utsträckning besitter vissa synsätt, värderingar och åsikter om sexualitet. Detta är faktorer som metodologiskt inte går att fastställa eller kontrollera, utan man kan bara spekulera, resonera och problematisera kring dess verkan.

7.4 URVALSMETODIK

Mitt syfte med uppsatsen var att undersöka hur ungdomar samtalar och pratar om sexualitet i en social kontext som min metod, fokusgrupper skapar. Av praktiska skäl valde jag att vända mig till gymnasie- och högstadieskolor för att få tag på intresserade ungdomar som kunde tänka sig att ställa upp. Att vara elev på högstadiet respektive gymnasiet anser jag åldersmässigt motsvara min målgrupp för studien, ungdomar. Ursprungligen hade jag som syfte att försöka hitta elever som gick i nionde klass i högstadiet, samt tredje och sista året på gymnasiet. Genom att skapa två typer av ålderskategorier, det vill säga 15-16-åringar samt 18-19-åringar, planerade jag ha en viss komparativ ansats i uppsatsen. Av etiska såväl som mognadsmässiga ville jag ha just högstadieelever som gick i nionde klass, eftersom de troligtvis är minst 15 år. Detta gör att jag uppfyller de forskningsetiska krav på samtycke som är framställda av vetenskapsrådet (Ericsson, 2010). Min ursprungliga plan var att ha två fokusgrupper med elever från årskurs nio, samt två med elever från tredje gymnasieåret. Av olika skäl ville jag också ha könsblandade grupper. Den kanske främst anledningen till detta var att jag sett tidigare forskning och undersökningar där mestadels könshomogena grupper intervjuats då det handlat om sexualitet, kärlek och relationer. Jag menade att tjejer och killar kan prata om dessa ämnen med varandra, och att denna gruppkonstellation också kan tillföra något till forskningen.

7.4.1 GENOMFÖRANDE

För att få tag på grupper kontaktade jag samtliga gymnasieskolor i Göteborgs kommun genom att skicka e-post till verksamma kuratorer eller skolsköterskor på skolorna. I brevet beskrev jag kort min undersöknings syfte, min metod

och att jag önskade få hjälp av skolorna att sammanställa fokusgrupper. Inom kort fick jag svar från flera skolor belägna i Göteborg. Jag valde ut de två skolor som svarade först, och kontaktade skolornas respektive skolsköterska/kurator. På den första skolan kontaktade jag själv två klasser som gick i en valbar kurs i sex- och samlevnad på gymnasieskolan. Vid ett av deras undervisningstillfällen informerade jag om min uppsats, min metod och att jag sökte intresserade elever som kunde tänka sig att ställa upp. På detta sätt fick jag sammanlagt sex elever från de två klasserna. Dessa elever gick alltså i en valbar kurs, och inte nödvändigtvis i samma skolklass. Fem av dessa gick i tredje årskurs, men en elev gick i andra årskurs. Samtliga elever gick i olika studieförberedande gymnasieprogram.

På den andra gymnasieskolan kontaktade skolkuratoren själv två skolklasser och fick på detta sätt fem elever i varje klass som ställde upp. Jag har alltså inte själva rekryterat dessa elever. På denna skola gick samtliga elever yrkesförberedande gymnasieprogram och i grupperna var samtliga elever killar. Eleverna i respektive grupp gick samma gymnasielinje och klass, och kände varandra sedan tidigare. I den andra gruppen var tre av eleverna 19 år, och två elever var 21 respektive 22 år.

För att söka upp ungdomar i högstadiet, valde jag att ta kontakt med en skola belägen i en grannkommunen till Göteborg. Efter att ha informerat kuratorn om studien, sökte denne upp en skolklass i årskurs nio och informerade ett antal tjejer och frågade om de ville ställa upp i undersökningen. Tjejerna själva tillfrågade sedan ett antal killar som gick i samma klass, som sedan ställde upp. Sammanlagt fick jag på denna skola två grupper. Då tjejerna blev tillfrågade av kuratorn, ville de själva ha könshomogena grupper. Jag hade nu en tjejgrupp på fem elever och en killgrupp på fem elever. Samtliga av dessa 10 elever gick i samma klass och kände därför förmodligen varandra.

Min urvalsmetodik för uppsatsen kan benämnas som snöbollsurval för fyra av de fem fokusgrupperna. Med detta menar Billinger (2005) att urvalet skett utifrån en kontaktperson, som har i sin tur letat upp intresserade intervjupersoner. På två av skolorna jag hade kontakt med hade en skolkurator/sköterska själv tillfrågat deltagare. Det är rimligt att anta att dessa kontaktpersoner valt ut, tillfrågat eller vänt sig till elever eller klasser som denne bedömt vara 'lämpliga' för min studie, utifrån den information jag gett dom. Samtidigt är det oklart på vilket sätt dessa kontaktpersoner i så fall gjort så, då jag inte gett några specifika krav på vilka elever jag sökt, utöver att gå i nionde klass på högstadiet respektive tredje året på gymnasiet.

Sammanfattningsvis kan urvalet betraktas som en aning spretigt. Min ambition var ju att hitta könsblandade och något så när åldershomogena grupper. Jag har av praktiska skäl dock fått hantera grupper av olika typer, vad gäller könsfördelning och ålder. I min studie har jag sammanlagt tre killgrupper, en tjejgrupp och en blandgrupp. Eleverna kommer dessutom från olika sociala, kulturella och geografiska kontexter. Högstadieungdomarna går i en skola i en mindre ort utanför Göteborg, och gymnasieungdomarna går skolor i en större stad som Göteborg. De olika gymnasieskolorna skiljer sig också, eftersom den ena är en yrkesförberedande och den andra studieförberedande. Givetvis skapar detta svårigheter att exempelvis göra jämförelser mellan gymnasieungdomar och högstadieungdomar, då ålderskategorierna inte är helt enhetliga. Att göra jämförelser utifrån andra kategorier blir också svårt, då materialet är knapphändigt. I rimligaste mån kan mitt urval därför också betraktas som maximerat, så som det beskrivs av Larsson (2005). Mitt urval speglar den variation och mångfald som finns bland målgruppen ungdomar i stort. Genom att också ta fasta på detta i min uppsats, kan man spegla de olikheter som finns inom gruppen, men också dess potentiella gemensamheter. Jag anser därför att det spretiga materialet är intressant och kan fördjupa förståelsen av hur ungdomar pratar om sexualitet. Elofsson (2005) menar att det är svårt att bedöma hur representativt en studies faktiska population är med den övergripande målgruppen.

7.5 PROCEDUR

Min intervjuguide för fokusgrupperna kan bäst beskrivas som semi-strukturerad. Min ambition var att skapa en diskussion och ett samtal präglad av det som ungdomarna eller gruppen själva uppfattade som relevanta och intresserade. Stewart et al. (2007) och Wibeck (2000) menar just att då man strävar efter att få information om det som gruppen själv tycker är viktigt att prata om, är den ostrukturerade fokusgruppen idealisk. Men till följd av tidsvis tystnad fick jag ställa mer inriktade och strukturerade frågor för att hjälpa till att få igång en diskussion.

I intervjusituationen försökte jag som samtalsledare därför hålla en förhållandevis passiv roll. I möjligaste mån försökte jag inte ställa för många ledande frågor, utan uppmanade deltagarna att själva motivera och utveckla sina resonemang. Jag försökte lägga stor vikt vid att inte styra samtalet för mycket eller avbryta de som talade. Eftersom de ämnen som diskuteras kan inbegripa normer, värderingar och olika synsätt försökte jag uppmuntra ungdomarna till att delge mig deras egna synsätt och jag försäkrade att alla typer av tankar och idéer var välkomna. Detta gjorde jag med olika tekniker, främst handlade det om att ge icke-verbal och verbal feedback på det som sades. Jag försökte också fullfölja resonemang och be personerna utveckla eller ställa anknytande frågor, eller spegla det som sades, genom att förtydliga eller upprepa ord eller meningar.

Stewart et al. (2007) beskriver hur interpersonella faktorer, det vill säga hur individer reagerar och agerar på andra personer i gruppen, påverkar hur fokusgruppen betar sig och vad som sägs. Viktigt för mig var att försöka skapa en gruppkänsla av respekt och ömsesidighet. I intervjusituationen försökte jag ställa frågor till, uppmärksamma och ge feedback på samtliga i gruppen. Om någon person var lite mer aktiv, vände jag mig ibland till de som talade lite mindre.

Inför varje intervju berättade jag om min uppsats, och de teman som skulle avhandlas, samt om vikten av frivillighet, deras egna uppfattningar och tankegångar samt respekten för varandra. Jag delade ut en samtyckesblankett (se bilaga 1), som jag bad ungdomarna läsa igenom och skriva under innan jag började. Jag gav också ungdomarna mina kontaktuppgifter. I samtliga grupper bjöd jag på någon form av fika och dryck. Anledningen till detta var att försöka skapa en mer avslappnad miljö, samt ett sätt att visa uppskattning för ungdomarnas medverkan i studien.

Min intervjuguide bestod av fem teman som kan anknytas till begreppet sexualitet. Dessa var: *manligt/kvinnligt, bra sex, vem kan man prata med, sexuell läggning, könssjukdomar/prevention* (se bilaga 2). I varje fokusgrupp diskuterades samtliga teman i den ovan uppställda ordningen. Till hjälp hade jag ett antal underfrågor på varje tema. Jag försökte se till att varje tema fick ungefär lika mycket utrymme, men var flexibla och anpassade mig till vad ungdomarna själva ville prata om. Varje fokusgrupp tog ungefär 45 till 60 minuter. Jag använde bandspelare vid varje intervjutillfälle.

7.6 ANALYSMETOD

Kvale (1997) skriver att den vanligaste formen av intervjuanalys förmodligen är en kombination av olika angreppssätt och tekniker när man analyserar sitt material. Jag har främst använt mig av metoden meningskategorisering och genom detta bearbetat och analyserat min text.

Meningskategoriseringen gör det möjligt att se skillnader och gemensamheter i ungdomarnas uttalanden som deltagit i de fem fokusgrupperna. Genom att försöka lägga märke till mönster och teman har jag plockat ut vad jag främst såg som centralt och gemensamt återkommande i vad de olika grupperna talat om. Detta gjordes primärt genom att jag transkiberade samtliga responders utsagor. Metoden hjälper mig att strukturera fokusgruppsintervjuerna och att sortera i mitt material. Jag gick först tillbaka till den intervjuguide som användes vid fokusgrupperna och till de teman som fanns. Dessa var: manligt och kvinnligt, bra sex, sexuell läggning, vem kan man prata med samt könssjukdomar och prevention. Diskussionerna som följde under respektive tema har sedan differentierats i underkategorier som jag såg som gemensamma och betydelsefulla för samtliga grupper. Wibeck (2000) beskriver hur meningskategorisering som analysmetod inom fokusgrupper innebär att man fyller analysystemen med innehåll som framkommer i texten, och på detta sätt kan datan kvantifieras i viss mån. Vidare menar Kvale (1997) att meningskategorisering som metod ger en möjlighet till att strukturera det empiriska materialet, då det i mitt fall varit både omfattande och komplext.

Utifrån en metod av meningskategorisering har jag sedan valt att göra en mer djupgående och teoretisk analys av materialet utifrån de begrepp av Giddens och Butler som presenterats tidigare i texten. Kvale (1997) beskriver denna metodik som meningstolkning. Här har forskaren ett perspektiv, en teoretisk referensram som används som jämförelse med, och vid bearbetning av det empiriska materialet. Det handlar enligt Kvale (1997) om att få mer distans till texten och att hitta meningar som inte nödvändigtvis framträder i den ursprungliga texten lika tydligt. Utifrån de teoretiska perspektiv som presenteras i teorikapitlet har jag ämnat utforska dess giltighet och relevans i förhållande

till det empiriska materialet och ungdomarnas utsagor. Detta också för att skapa en mer hermeneutisk förståelse av empirin.

7.7 ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Kvale (1997) menar att forskarens person är avgörande för den vetenskapliga kunskapen och de etiska avgörandenas kvalitet i varje forskningsprojekt. Som forskare i arbetet med fokusgrupperna var en del av min ambition att skapa förutsättningar för en så avslappnad och öppen diskussion som möjligt kring olika teman inom ämnet sexualitet. Det handlar mycket om att inge en förtrolighet och trygghet i själva intervjusituationen. Chansen att uppnå detta tänker jag kan maximeras genom att man betonar frivilligheten att delta, samt genom att försöka förmedla en öppen och tolerant syn på frågor kring sexualitet. Min egen ålder ligger inte allt för långt ifrån ungdomarnas. Jag tror att detta kan ha en inverkan på hur jag uppfattas när jag möter ungdomarna i deras skolmiljö. Det landar i en strävan om att hitta en balans i rollen som forskare med syfte att studera ungdomarna och vad som sägs samt att vara en utomstående person som lyssnar och befinner sig nära diskussionen. Tydlighet är någonting jag genomgående eftersträvat i arbetet med fokusgrupperna. Ungdomarna som varit med har delgivits mina kontaktuppgifter för att de när som helst, om de vill skall kunna ta kontakt med mig och ändra eller ta tillbaka någonting de sagt.

7.7.1 INFORMERAT SAMTYCKE

Samtliga deltagare har innan varje intervjusituation gett sitt informerade samtycke. Deltagarna har alla blivit muntligt informerade om uppsatsens generella syfte och informerats mer ingående kring vem jag är, vilka teman som kommer att ställas frågor kring och samtliga fick lov att fylla i en samtyckesblankett där detta också presenterades (se bilaga 1). Jag poängterade genomgående frivilligheten och möjligheten att avbryta sin medverkan när helst man ville. Sexualitet tillhör det mest intima och privata för många människor och etiska överväganden aktualiseras under hela forskningsprocessen. I och med detta blir det extra viktigt för mig att reflektera över min egen förförståelse och mina egna föreställningar kring de teman jag valt att utgå ifrån i fokusgrupperna. I synnerhet med tanke på hur de enskilda individer som deltar kommer att framträda genom min framställning av deras föreställningar kring sexualitet.

Kvale (1997) tar upp aspekter av samtyckeskravet när det kommer till skolungdomar. De yngsta ungdomarna jag träffade går i årskurs nio och är eller ska fylla 15 år. Jag frågade endast efter ungdomarnas eget samtycke till att delta i studien. Mitt studieobjekt är deras idéer, tankar och föreställningar och endast de själva kan svara på om de vill delge dessa eller ej.

7.7.2 KONFIDENTIALITET OCH ANONYMITET

Ungdomarnas anonymitet garanteras i min studie genom att information som kan kopplas till vissa deltagare inte redovisas. Information som ungdomarna uppger kommer inte att kunna kännas igen av någon utomstående person och skall inte kunna härledas till någon enskild individ. Jag väljer att inte skriva ut vilka skolor jag träffat ungdomarna på och inga namn eller andra personuppgifter uppges i min uppsats, eftersom alla data behandlas anonymt och konfidentiellt.

Ett annat övervägande jag gör berör sättet jag ställer frågor och vad jag frågar om. Gruppen jag träffar har informerats om att jag kommer att lägga fram olika teman som diskussionsunderlag och sedan låta de själva begreppslicgöra temat utifrån deras föreställningar och idéer. Jag vill inte rikta specifika och utpekande frågor till någon enskild person i gruppen. Min ambition som forskare i intervjusituationen är att vara så tillbakadragen som möjligt.

7.8 VALIDITET

Med validitet avser Svenning (2003) studiens förmåga till att integrera empiri med dess teoretiska analys, eller om man som forskare kan säga något om det man faktiskt har studerat. I min kvalitativa studie avser jag försöka konstruera kunskap kring hur sexualitet förstås och hur ungdomar resonerar kring detta. Empirin är i detta fall ungdomars utsagor, såsom det har insamlats av mig i fokusgrupper. Det främsta man som forskare bör fråga sig är huruvida respondenternas, det vill säga ungdomarnas utsagor överensstämmer med de frågeställningar och det syfte jag har i min uppsats.

Genom att täcka in en rad frågor och teman i som använts intervjutillfällena, som kan sägas anknyta till sexualitet, anser jag att jag i stor mån försökt säkra *inhållsvaliditeten*, såsom den beskrivs av Svenning (2003). Med fokus på sexualitet, har jag ställt frågor kring, manligt/kvinnligt, sex, prevention, sexuell läggning, vem kan man prata med. Dessa teman anser jag täcka in stora delar av begreppet sexualitet.

Samtidigt är mitt fokus på vad ungdomarna själva anser vara relevant och intressant att lyfta fram, inom ramarna för ämnena *sexualitet, kärlek, sex och relationer*. På så sätt har jag valt att integrera detta konstruktivistiska anspråk i min analys och i mitt syfte. Jag vill exempelvis inte studera ungdomars konkreta erfarenheter eller pröva en tydlig hypotes. Snarare är mitt syfte att visa på hur ungdomar på olika sätt talar inom ramarna för ämnen som kan anknytas till begreppet sexualitet. Detta kan sägas säkerställa validitetskravet ytterliggare.

7.8.1 GENERALISERBARHET

Generaliserbarheten kan i min uppsats beskrivas som huruvida mina undersökningsresultat går att generalisera, det vill säga om ungdomarna som deltagit, kan sägas representera hela målgruppen ungdomar. Detta är i hög grad en problematisk aspekt, i synnerhet då jag inte kunnat isolera variabler som kan tänkas påverka respondenternas utsagor och således min analys. Snarare har jag i mitt empiriska material en spretig urvalspopulation, med grupper bestående av individer från olika åldrar, kön, socioekonomiska och geografiska kontexter. Samtidigt är kvantiteten för min forskning knapphändig, vilket gör *statistiskt säkerställda* generaliseringar svåra.

I bästa fall kan mitt empiriska material visa på den mångfald och oegentlighet som ungdom idag är. Att verkligheten inte går att fånga med några generella och universella förenklade teorier, är också i linje med en kvalitativ och hermeneutisk forskningsansats. Jag vill inte göra anspråk på att säga något om ungdomens essens eller kärna, utan visa på hur vissa gemensamma drag går att hitta, men också hur det kan skilja sig. Dessa gemensamheter bedömer jag dock inte gå att generalisera i den vida mening som målgruppen ungdom ger utrymme till, utan bör ses som kontextbunden i stor mån.

7.8.2 RELIABILITET

Svenning (2003) definierar reliabilitet som en studies *tillförlitlighet*, det vill säga på vilket sätt informationen som erhålls kan sägas vara säker eller pålitlig. I kvalitativa studier som min, där utsagorna sannolikt är mer komplexa, blir frågan betydelsefull. I en intervjusituation finns dessutom en rad komplicerande faktorer, som kan påverka utsagorna och materialets tillförlitlighet (Stewart & Shamdasani mfl., 2007: Kvale, 1997: Svenning, 2003).

I fokusgrupper påverkar informanternas varandras utsagor och vad som blir sagt. Även intervjuaren påverkar gruppen genom att ställa förväntningar på vad som skall sägas, och leda in diskussionen på vissa banor. Jag har i stor mån försökt ta hänsyn till dessa intervjuareffekter, och försökt utarbeta en ostrukturerad intervjuguide, med öppna frågor. Genom att skapa en atmosfär av respekt, öppenhet och trygghet, tror jag att ungdomarna i hög grad känt sig bekväma i att säga det de tänker och vill.

Sannolikt påverkar dock ämnets känsliga natur respondenterna. Sexualiteten brukar beskrivas som reglerad av ett antal normerande och värderande åsikter och föreställningar. Dessa är kulturellt och socialt förankrade i vårt samhälle, vilket också påverkar vad man pratar om i de grupsituationer som fokusgruppmetodiken tillhandahåller.

8. RESULTAT

Denna uppsats presentation av resultat och analys kommer kategoriseras i två delar. Jag kommer först fokusera på att presentera de teman som varit centralt och högst förekommande i empirin. Genom att *koncentrera* och *kategorisera* meningar som sagts, ämnar jag till en början ge ämnet en beskrivande, explorativ karaktär utifrån det som Kvale (1997) benämner meningskategorisering.

Den andra analysmetoden benämns av Kvale (1997) som *meningstolkning*. Den är hermeneutisk och mer förståendesökande till sin karaktär. Här vill jag tolka materialet, och hitta eller skapa nya meningar och berättelser, som framträder i texten. Denna del är avsedd för att diskutera resultatet mer ingående med de teoretiska begrepp och idéer som Anthony Giddens och Judith Butler har producerat.

8.1 SEXUALITET OCH MANLIGT/KVINNLIGT

Ett centralt tema för samtalen och diskussionerna som fördes var föreställningar om begreppen manligt respektive kvinnligt. Under samtalen om sexualitet verkar tankar om hur män och kvinnor beter sig och är vara högst centrala. För ungdomarna går sexualiteten ofta att koppla till tankar om manligt och kvinnligt, även om man i de olika grupperna tillskriver dessa begrepps egenskaper på olika sätt. Dessutom fanns det i de olika grupperna olika förhållningssätt till dessa skillnader.

8.1.1 SERIOSITET OCH SKÄMTSAMHET

I samtliga grupper fanns föreställningar om att killar och tjejer har olika synsätt på kärlek, sex och relationer, som aktualiseras i mötet med den andre. Tjejer beskrevs i högre grad som känsligare, djupare och mer intresserade av relationer. Inom ramen för detta tänkande framkom flera gånger föreställningar om att tjejer är mer "seriösa" när det kommer till ämnen som rör sexualiteten. En tjej beskriver:

- *Alltså jag tror, från mitt eget så, att det är tjejerna som vill ha det mycket mer seriöst på en gång liksom. Man har gärna ett seriöst förhållande med en gång, medan killarna kanske tycker liksom vi tar det lite lugnt och... tror jag.*

Tanken om seriositet förknippas här med hur killar och tjejer har olika synsätt och vill olika saker inom ramarna för den sexuella samvaron. Killar, till skillnad från tjejer, vill ofta inte ha ett fast förhållande, utan vill vara fria och inte binda sig till någon speciell person. Ungdomarnas prat om seriositet kopplas ofta också till tankar om romantik, kärlek och trofasthet.

Forsberg (2005) har i sin forskning belyst hur den sexuella samvaron präglas av en föreställning om romantik och kärlek. Hon har i sin studie också visat på hur det finns olika förväntningar på killars och tjejers beteenden. Tjejernas sexualitet och föreställningarna om den, omges i högre grad av en kärleksideologi. I min studie framkommer liknande samtal om tjejers seriositet, och killars skämtsamhet.

Utöver tankar om vad tjejer och killar vill, finns också tankar om hur killar och tjejer på olika sätt förhåller sig till sin sexualitet. Inom ramarna för det oseriösa, tillskrivs killar personliga egenskaper som skämtsamhet, ytlighet och skrytsamhet. Dessa egenskaper bekräftar eller legitimerar på så sätt hur män och kvinnor beter sig. I killarnas ungängessfär finns därför delvis en 'naturlig' oförmåga eller svårigheter med att kunna prata om exempelvis kärleks-, relations- eller sexuella problem. I stället präglas det mer av en skämtsamhet, och ett undvikande av prat om det djupare och allvarigare, som tjejerna pratar om. Två killar pratar om huruvida det finns skillnader mellan tjejer och killar när det kommer till sexualitet:

- *Vi tänker mest på att stoppa in den asså.*
- *Inte så mycket känslor inblandade kanske...*

- *...Ja inte så mycket känslor inblandade. Asså vissa håller ju, det är från person till person jag är i alla fall så, jag vill inte ha någon relation. Jag vill lyckas med det jag har är mitt mål och så. Längre fram kanske jag tänker annorlunda, med en kärning som stödar hemma [skratt]. Men inte än asså. Man är ju så pass ung så, det är ju det du vet.*

Samtidigt inbegriper detta förhållningssätt både positiva och negativa aspekter. I grupperna fanns en föreställning om att killar förväntas bli av med oskulden fort. Att samla på sig sexuella erfarenheter anses för killar vara mer positivt än för tjejer. I samtal om sexuellt promiskuöst beteende, fanns en tendens till att särskilja på en manlig sexuell praktik; att "playa". Den kvinnliga motsvarigheten; att "hora", benämndes samtidigt som detta epitet problematiserades av samtliga grupper i hög utsträckning. I flera grupper talades det dessutom om killar som betar sig som players som oförmögna till att underhålla långvariga kärleksrelationer. Denna föreställning om killars "oseriositet", var av både killar och tjejer något som till följd av dess konsekvenser beskrevs som problematiskt.

Föreställningarna och den kulturella medvetenheten om 'horan' och 'playern' går att anknyta till tidigare forskning. Forsberg (2005) menar att dessa normativa föreställningar syftar till att disciplinera och kontrollera unga tjejjers sexualitet genom respektabilitet. I min studie framkommer dock ett relativt reflexivt förhållningssätt till dessa epiteter, och där även killarna blir problematiserade och objektifierade i samtalen om sexualitet.

8.1.2 FÖRVÄNTNINGAR

I samtliga grupper fanns en medvetenhet eller en föreställning om hur kulturellt och socialt betingade förväntningar påverkar hur människor betar sig. Samtidigt som ungdomarna pratar om kön och sexualitet som mer eller mindre naturliga och bestående epiteter, finns tankar om förvärvade "könsroller" och hur man som kille och tjej förväntas bete sig i olika sammanhang, även sexuellt. Ungdomarna pratade ofta om hur det kvinnliga och manliga finns 'i samhället', och att det helt enkelt 'är så i verkligheten'. Könet verkar ibland ha en essentiell grund samtidigt som den också är något konstruerat, vilket kan ibland upplevas som motsättningsfullt. Detta är något som ibland framkom i hur man pratade om manligt och kvinnligt:

- *Det var det jag tänkte säga, skillnad tänker jag på.*
- *Du tänker skillnad, ja?*
- *För ja, killar och tjejer tänker väldigt olika. Inte alltid men i större, i större perspektiv ja.*
- *Det går inte att komma ifrån att det finns väldigt tydliga könsstereotyper idag i samhället och det påverkar ju inte bara liksom hur man mår inuti utan också relationer, hur man betar sig i relationer. Det är klart att det finns skillnader men från grunden är det väldigt svårt att säga hur olika vi är från grunden. Men det finns ju verkligen stereotyper.*

I diskussioner och i samtalen om manligt och kvinnligt finns en sorts politisk och ideologisk medvetenhet, som skapar utrymme för en annan förståelse för könsskillnader än den essentialistiska. I samtalen om förväntningar på killars och tjejjers sexualitet, framkommer ibland begrepp som kan kategoriseras och anknytas till en feministisk politik om jämställdhet och genus. Ofta finns här en tanke om demokrati och valfrihet. Som kille och tjej ska man ha rätt att bete sig som man vill, även om det i praktiken inbegriper svårigheter med de normer och föreställningar som reglerar sexualitet och kön.

I talet om jämställdhet problematiseras ofta patriarkala positioneringar, och ökat handlingsutrymme blir något eftersträvanvärt för tjejer i hög grad. I flera grupper pratar man dock om dessa strävanden som "överdrivna" och man menar att tjejer och killar inte bara "prackas" på dessa föreställningar. Ungdomarna hade en föreställning om att man ändå har ett val att handla och agera efter sin egen vilja. I samtalet finns alltså ofta tanken på individens egna handlingsutrymme med. En alltför deterministisk feministisk människosyn kan kanske upplevas som tvingande då man betraktar sig själv och sin sexualitet. En tjej betraktar snarare sig själv som frigjord i detta avseende:

- *Alltså, jag personligen kan inte känna igen mig i det där, för jag är så pass stark person själv så att liksom, för mig spelar det ingen roll, ifall det är tjejer eller killar jag umgås med, eller tjejer eller killar jag jobbar med. Det finns liksom inget som säger att det ena är bättre än det andra eller... för mig personligen.*

Kanske kan detta resonemang vara ett sätt för unga tjejer att hantera två identiteter – tjej och feminist, som också i samma stund sätts som varandras motsättningar.

I grupperna talade man också om hur sexualitet och genus påverkas av de sociala grupperingar man tillhör. Vänner upplevs utgöra en stor influens för hur man betar sig och hur man pratar om sex, kärlek och relationer. I samtliga grupper talade man om en tudelad kvinnlig respektive manlig homosocialitet, då det kom till hur man könar sexualiteten. Även om man pratar om att umgås över könsgrensarna, tillskrivs just de könsspecifika sociala praktikerna som inflytesrika och viktiga socialisationssfärer. Det fanns en också en föreställning om att killars homosociala sfär är något mer socialt reglerad och normativ, och styrd av grupstryck. Man menade att bland killar är finns mer en jargong som är präglad av skrytsamhet, att man känner press inför varandra på att prestera sexuellt, och uppvisa en tuff maskulinitet.

Johansson och Lalander (2003) har forskat om hur den manliga sexualiteten tenderar att på samma sätt som den kvinnliga bli mer objektifierad och hur både tjejer och killar exponeras för en ökad kroppslighet och sexualisering. Mitt material visar också på hur både killar och tjejer pratar om stress och osäkerhet i en sexuell samvaro. Den sexuella identiteten och förutsättningarna för de sexuella relationerna tenderar att bli mer flyktiga och föränderliga, vilket kanske skapar en otrygghet.

I grupperna uttryckte man också att tjejers sexuella beteenden kontrolleras genom ryktesspridning. Föreställningar om 'horan' och 'slampan' fanns i samtliga grupper och problematiserades i hög grad. Detta kan relateras till tidigare forskning om dessa polariserade epiteter kring kvinnlig sexualitet (Berg, 2002). Att som tjej ha haft flera sexuella relationer upplevdes av både tjejer och killar som något sanktionerat. Man menade dock också att killar i hög grad förväntas vara sexuellt promiskuösa istället, vilket samtidigt sågs som något lika tvingande och reglerande. I samtalen fanns föreställningar om att killars beteende normeras negativt av utebliven 'status' och tjejers beteenden av skam och sanktioner till följd av oönskade handlingar.

8.1.3 MOTSÄTTNINGAR

Något som var förekommande i grupperna var föreställningar om manligt och kvinnligt som två dikotoma essenser. Det manliga och kvinnliga beskrevs ibland som i motsättning, ställda mot varandra i berättelserna. Detta påverkar också hur ungdomarna pratade om manlig respektive kvinnlig sexualitet. I samtliga grupper präglades dock samtalen samtidigt av en medvetenhet om hur kvinnligt och manligt förekommer som motsättningar. Återigen problematiserade ungdomar denna uppdelning ständigt, och hänvisade till en jämställdhetsdiskurs. Detta skapar ett korrigerande berättande, där man i diskussionerna prövar olika tankegångar och förklaringar, och samtidigt skapar en öppenhet inför olika synsätt. Följande konversation i en av killgrupperna får illustrera detta dubbla berättande:

- *Alltså... för killar är det en väldigt stor grej att bli av med oskulden, liksom. Då känns det ofta som att det är skit samma med vem man gör det med liksom. Mest att det ska... Men sen kanske det inte är så ändå, men när man pratar med killar så låter det ofta som att det är så. Jag tror att tjejer ofta tänker efter mer liksom. Självlart inte alla!*
- *Jag tror inte heller att alla tjejer är så här jätte...*
- *Alltså jag tror att det finns säkert många tjejer som bara vill göra det också liksom.*
- *Men det ska vara den perfekta killen med, den perfekta kvällen, och...*
- *Det ska vara månsken och det ska vara rosblad och...*
- *Så det är lite mer romantik för tjejer då alltså?*
- *Sen behöver det inte vara så för alla, men...*
- *Nej, men det känns...*
- *Det känns så när man pratar om det, och liksom media ger en bild av det så också. Och filmer och sånt.*

I två av killgrupperna förekom en högre grad av resonemang och argumentering utifrån en dikotom könsförståelse. Det manliga och kvinnliga framkom här tydligare och oftare. I de övriga grupperna beskrevs skillnaderna som mindre omfattande och inte i motsats till varandra. Men i dessa två grupper framkommer det manliga ofta som en motsats till det kvinnliga, även om det ibland fanns sådana resonemang i de övriga grupperna. På samma sätt 'könades' det sexuella. Maskulinitet och femininitet förknippades i hög grad med sexuell läggning och sexuella beteenden.

- *Tjejer är mer tillbakadragna, för dom vet att killar kommer till dom.*
- *Det är aldrig tjejen som tar första steget det måste alltid killen, visa intresse först...*

Killar beskrivs här som "aktiva" och tjejer som tillbakadragna, de 'står och väntar'. Detta inbegriper också normer kring hur man som kille och tjej skall bete sig sexuellt. Samtidigt pratar dessa killar om hur dessa normer kan brytas och motsättningarna överskridas. Detta beskrivs som något positivt för killar, som lättare kan ta kontakt med tjejer, vilket innebär sexuell samvaro. När tjejer 'tar för sig' och är aktiva sexuellt skapas en ömsesidighet och en dialog, vilket betraktas som viktigt och önskvärt.

Ungdomarnas föreställningar om naturliga motsättningar mellan könen kan anknytas till Ambjörnssons (2003) forskning. Hon menar att det manliga konstrueras utifrån en föreställning om dess motsats, det kvinnliga. I grupperna var det tydligt i de könsspecifika grupperna, hur man inför varandra berättar och skapar mening åt det manliga och kvinnliga i sexualiteten. Samtalen präglades av en föreställning om det kvinnliga och det manliga när det kom till sexualitet, samtidigt som det fanns utrymme för att förhandla om dessa föreställningars giltighet. I den könsheterogena gruppen fanns inte samma berättande som i de andra grupperna. Kanske skapar killars och tjejers olika utgångspunkter möjligheter för ett gemensamt berättande om en könsöverskridande sexualitet.

8.1.4 DET ÄR INDIVIDUELLT

I samtliga grupper fanns i diskussionerna utrymme för individualitet och personlighet. I samtalen om olikhet mellan hur tjejer och killar tänker kring sexualitet, framkommer ofta invändningar eller kommentarer kring hur det samtidigt är individuellt. Det individuella och säregna uppfattas ofta som något önskvärt, och ger samtidigt en diskussion kring omformandet av manligt och kvinnligt viss legitimitet. Det utmanar en förståelse av kön som essentiella ting, och skapar förutsättningar för en mer dynamisk förståelse av kön. Detta hänger kanske i viss mån ihop med en jämställdhetsdiskurs, där valfrihet och likaberättigande kan sägas inbegripa individens rätt att konstruera sitt kön och sin sexualitet.

- *Jag tror man kan missförstå varandra om man också har de här stereotyperna för mycket, eller att man har olika förväntningar på varandra så själv kan man vara den stereotypen och så är den stereotypen på ett särskilt sätt och sen förvänta sig att andra också ska vara så och missförstå väldigt mycket.*
- *Man kanske utgår väldigt mycket från stereotyper i relationer och tänker att du ska det vara på ett sånt här visst sätt, den normen man har lärt sig och sen så blir det inte så fast det kanske inte är så man själv vill från början så blir man väldigt fastlåst i det där manligt och kvinnan, vilka roller man ska spela och ah så...*

De kvinnliga och manliga "stereotyperna" konstrueras i samtalet som något som inskränker denna frihet att vara sig själv. Att kunna frånga de fastlåsta könsrollerna och stereotyperna skapar således handlingsutrymme. Det kan jämföras med den också förekomna dikotoma könsförståelsen, som hamnar i motsättning till det individualistiska. Här behöver man förhålla sig till dessa kontrasterande förhållningssätt, och hitta en begriplig och sammanhängande förståelse i ett socialt sammanhang, vilket säkerligen inte alltid är lätt. Bland de tre killgrupperna fanns ibland en föreställning om det naturligt kvinnliga och manliga, men som samtidigt utmanas av jämställdhetsdiskursen. Fast bland killarna förekom samtidigt oftare ett likhetstänkande, att exempelvis tjejer och killar är lika intresserade av sex:

- *Jag tror nästan att tjejer är mer. Bara det att dom inte vill bli kallade det ena och det andra asså dom försöker gärna vara lite finare i kanten än vad dom egentligen är. Fast det är väl från person till person där med.*
- *Jag tror det är rätt lika där faktiskt. Av vad man tänker på eller vad man sysslar med tror jag. Det tror jag faktiskt är rätt lika.*

- *Jomen dom visar inte mycket om man säger.*
- *Nej nej, det är sant men om när man tänker utifrån stort sätt tror jag.*
- *Ja alla är beroende av det, alla behöver ju. Vi är ju människor allihop. Men ah, sen är det det han sa att dom inte visar det på samma sätt.*

Bäckman (2003) menar att det idag finns ett jämställdhetsideal närvarande bland ungdomar som präglar hur manlig respektive kvinnlig sexualitet förstås. Denna förståelse inbegriper den demokratiska och den individualistiska sexualiteten, samtidigt som det finns biologiska och essentialistiska tankegångar. I grupperna i min studie förekommer denna typ av resonemang, där man framställer det frivilliga och unika i killars och tjejers beteende. Samtidigt kompliceras detta av ett essentialistiskt resonemang, där olikhet och dikotomi betonas gällande manlig och kvinnlig sexualitet.

8.2 ATT HA SEX

8.2.1 BÅDA SKA GILLA DET

Centralt för diskussionerna i samtliga grupper var att sexet, det vill säga den sexuella handlingen, ska omfattas av en princip om engagemang och ömsesidighet. Båda ska delta aktivt och förväntas anstränga sig. Samtidigt innebär bra sex frivillighet och individualitet; man ska själv vilja ha sex. Föreställningar om det legitima sexet genomsyras av en demokratisk tanke, där bådats lust behövs. När båda tillsammans vill och kan finns förutsättningar för bra sex:

- *Asså för mig bra sex, bra sex för mig det är inte hur vild hon är egentligen asså att hon ska, alltså bra sex båda parter ska njuta av det så hon ska känna ahh, jag har haft sex och han ska känna a jag har också haft det, så.*
- *Ja det är det du vet det är det sex handlar om inte typ dom ska va... Ofta vi killar e så typ så vi träffar nån bambam ofta vi orkar inte tar på oss byxorna och sticker därifrån så jag tycker inte det ska vara så. Det ska vara så att båda två njuter av och känner av jag har haft någonting sånt.*

Bra sex inbegriper alltså de relationella aspekterna, snarare än de individuella och tekniska. Detta är något som framkommer i samtliga grupper. Att sexet är avhängigt relationen har säkerligen med sexualitetens intima karaktär. För att kunna njuta och vilja ha sex, måste man känna en viss trygghet inför den andre.

I grupperna pratar man bland annat om att man måste känna sig bekväm och trygg med den man har sex med. Att vara ungdom innebär också att debutera, att ha sin första sexuella erfarenhet tillsammans med någon annan. Detta är något som sannolikt är en känslig period, då man prövar sig fram på det sexuella området. I samtliga grupper förekom det prat om det känsliga i detta, att främst killar har press på att förlora oskulden. Bland högstadiungdomarna fanns det vidare samtal om 'första gången', och att man inte ska ha för höga förväntningar.

8.2.2 TILLFÄLLIGA RESPEKTIVE LÅNGVARIGA RELATIONER

I samtliga grupper pratade man om bra sex i termer av trygghet och att känna sig bekväm med den man gör det med. Det spelar alltså i hög grad roll vem man gör det med. Samtidigt inbegriper bra sex tillsammans med någon 'man tycker om' eller någon 'man gillar'. Förutsättningarna inbegriper således det relationella. Det verkar i detta resonemang inte finnas något principiellt i att sex är bättre eller bör göras i etablerade och långvariga relationer. Snarare beskrevs mer långvarig sexuell samvaro av ungdomarna som en fördel, något som underlättar. I den blandade gruppen diskuterade man om förutsättningarna för bra sex:

- *Det var det som du sa att när det är känslor inblandade så blir du oftast tillfredsställd, man känner varandra bättre och man eh ja, det uppstår inga ja asså brist på kommunikation vilket det kan göra på one nightstands och så.*
- *Man vågar säga vad man vill ha.*
- *Eller vad man tycker eller ah...*

- *Jag tror man känner sig mer avslappnad framför allt med någon man tycker om.*
- *Och som tjej så blir det mer jämställt också.*
- *När det är i en relation?*
- *Ja i en relation, man ger och tar på ett annat sätt.*

Bra sex blir här avhängig kvalitén i det mellanmännliga, i relationen. Att känna sig trygg med någon hänger här samtidigt samman med det jämställda, det ömsesidiga, som en långvarig relation kan erbjuda. Att lära känna varandra, och känna en tillit inför varandra är också en viktig förutsättning för denna trygghet. Samtidigt inbegriper de långvariga relationerna mer "känslor", vilket samtidigt ger en ökad sexuell lust och passion. I en grupp gjordes en åtskillnad mellan "bra sex" och "bra knull", där det senare, som inbegriper one-night stands eller ett krogragg beskrivs som mer tekniskt sex, att 'göra det'. Att 'älska med någon', då känslor är inblandade, verkar ge en annan sorts mer känslomässig njutning, som kanske mer inbegriper tryggheten i den långvariga relationen. Att 'vara kär' verkar dock inte i sig vara en förutsättning för bra eller moraliskt legitimt sex, även om det rent praktiskt verkar underlätta den sexuella samvaron.

Hammarlund (2009) har i sin avhandling kommit fram till att sexuella relationer bland ungdomar i stor utsträckning formas av föreställningar om intimitet. Hammarlund (2009) menar att den tillfälliga sexuella umgängesformen hindrar en mer intim och kommunikativ relation. Samtidigt finns mer romantiska ideal och förväntningar på hur dessa sexuella praktiker ska genomföras, vilket skapar en moralisk problematik. I min studie kan man också se hur det moraliskt legitima sexet i större utsträckning ryms inom den långvariga sexuella umgängesformen.

Det tillfälliga sexet problematiserades också ur andra aspekter än den rent osäkerhetsskapande. I samtliga grupper bedömdes bra sex i viss mån hänga samman med 'säkert sex'. Då man har sex med samma person, behöver man inte oroa sig för oönskade graviditeter och könssjukdomar, på grund av tilliten och tryggheten som befästs genom det relationella bandet.

- *Man kan ju se lite olika också när man är i situationen, när man tänker tillbaka efter liksom... Man får lite olika tankar...*
- *Man vill ju helst inte sitta några veckor efter och tänka: 'vad fan gjorde jag det för?'*
- *Nej (instämmande)*
- *Så det är viktigt att det ändå inte sker för spontant då, utan att det ändå är...*
- *Och där är ju en grej med skydd jätteviktigt, för annars kanske liksom... det är ju jättekul i tio minuter, men sen så kommer ju alla tankar liksom. Vad som kan ha hänt. Det är inte... Även om inte jag haft dom tankarna så är det... man vill inte tänka på det.*

Bland främst killarna framkom dessa tankar om tillfälliga sexuella förbindelser. Ofta kopplades dessa berättelser ihop med begrepp om "fyllan", vara "dyngrak". Platserna för tillfälliga sexuella relationer verkar ske uteslutande på krogen eller på fester då alkohol varit inblandat. Detta problematiserades av grupperna, som menade att det skapar en osäkerhet och otrygghet på flera sätt. Inte minst inbegriper ett sexuellt riskfyllt beteende att man utsätter sig för könssjukdomar och oönskade graviditeter. Det verkar också förknippas med en sorts moralisk dekadens, att förlora kontrollen och inte veta vad som riktigt har hänt. Detta kan säkert hänga ihop med de konsekvenser som oskyddat samlag har, konsekvenser som samtliga ungdomar i min studie i hög grad är medvetna om. Att behöva ringa upp och berätta för en potentiell partner att man har riskerat att smitta denne, inbegriper känslor av pinsamhet och ångest. Långvariga sexuella relationer skapar återigen förutsättningar för att kunna erbjuda preventivt, säkert och följaktningssvis moraliskt skyddat sex.

8.2.3 TJEJER LIKA INTRESSERADE

Bland samtliga grupper förekom konsekvent resonemanget att tjejerna är lika intresserade av sex som killar idag. I samtliga grupper framkom det dessutom mer eller mindre uttalade tankar om att detta samtidigt var kontroversiellt. Tjejerna har på så sätt inkräktat på den manliga promiskuositeten. Samtidigt var flera grupper, främst bland

gymnasieungdomarna, inriktade på att tänka historiskt och strukturellt kring kvinnliga sexuella beteenden. Att kvinnor erkänns samma sexuella utrymme och intresse, blir samtidigt något som beskrivs som något positivt. I samtliga grupper fanns i viss mån en diskurs av sexualliberal karaktär närvarande och ungdomarna utgår från tjejer och killar som 'likadana' när det kommer till hur intresserad man är av sex. Man pratar om att det är en myt att tjejer inte skulle vara intresserade, och att det har förändrats, att idag vill tjejer ha sex. Man kan kanske beskriva detta som en sorts begripliggörande av denna historiska föränderlighet genom feministiska strävanden och jämställdhet.

Min diskussion om en förekommande jämställdhetsdiskurs och genusediskurs om likart kan styrkas av tidigare forskning (Ambjörnsson, 2003; Forsberg, 2005; Bäckman, 2003). I min forskning blir den feministiska diskursens ideologiska karaktär närvarande i flera samtal. Samtidigt skiljer sig det bland de olika grupperna på ett konsekvent sätt. I vissa grupper finns en mer uttalad feministisk ideologi.

Bland grupperna från de två yrkesförberedande gymnasieprogrammen fanns en mer dikotom könsförståelse, och ett uppvisande av en maskulin sexualitet som åtskild den kvinnliga. Ambjörnsson (2003) har på liknande sätt visat på hur just olika socioekonomiska karakteristiska påverkar föreställningar om sexualitet och kön. Ambjörnsson menar också att politiska föreställningar används som ett sätt att konstruera olika kvinnligheter.

I de två killgrupperna från gymnasiet fanns ett maskulint perspektiv på denna förändring, där tjejjers inträde på arenan bedömdes som positivt och omfattande för dem själva personligen på flera sätt:

- *Nej jag tror inte det numera, men förr var det la de att bara killarna var typ ute efter bara sex, men nu är det ju tjejerna typ är också det i stort sett*
- *Det är dom som är pimpina nu.*
- *Aah jag tycker att såhär när man kollar allmänt, då tycker jag att vad heter det tjejer dom, vad heter det, dom, det känns som att dom tycker om sex mer än killar på något sätt så, dom det känns så du vet.*

8.2.4 PANG PÅ

I samtliga grupper fanns samtidigt en föreställning om att killar förväntas vara mer intresserade av att vilja ha sex. Detta kan tyckas paradoxalt, då det samtidigt upplevdes som ett ideal att båda vill. I den könsblandade gruppen förekom också en sorts dekonstruktion av denna föreställning, och ett mer uttalat reflekterande och problematiserande. Detta visar kanske på hur olika föreställningar finns, och att man behöver kombinera dessa två företrädande synsätt.

I de båda killgrupperna från gymnasiet aktualiserades detta. Här upplevdes kravet på det sexuella samspelet som svårt i vissa avseenden. Tjejer lust och vilja var något positivt, men samtidigt problematiskt:

- *Nej men jag kan ju tänka att man som kille är det ju inte så kul om man kommer efter två minuter då blir inte tjejen så jävla glad. Men om man ska ta en tjej så är det inte så skoj om hon bara ligger, hon får ju jobba också. För killar ska ju inte göra allt jobb och så ska hon ligga där eller tvärt om. Tjejer förväntar sig att man ska ha sex längre än två minuter.*
- *Det är inte alla tjejer som är sådär heller, det är inte alla tjejer som är så. Som bara ligger ner.*
- *Nej nej!*
- *Det finns ju alla möjliga...*
- *Nej, men killen vill ju ha någon som gör någonting också.*

I dessa grupper beskrevs hur tjejer ställer höga, ibland orimliga krav på killar. Som kille känner man därför en stor press på att prestera sexuellt för att få bekräftelse. Rädslan för att bli nobbad är tämligen stor, efter en föreställning om att tjejer kan "få vem de vill". I dessa två grupper skiljde sig diskussionerna från de övriga grupperna i detta avseende. Tjejer beskrevs som självständiga och viljestarka på de sexuella praktiker, med en stor makt över killarna. Samtidigt menar killarna att det förväntas att killar ska ta det sexuella initiativet. Tjejer kan därför defensivt invänta killarnas inviter och välja och vraka. Detta maktspel visar också på en mer dikotom könsförståelse bland dessa grupper. Denna föreställning påverkar också framställningen av en könad och åtskild manlig respektive kvinnlig

sexualitet. Conell (1992) pratar om en fysisk, hegemonisk maskulinitet som framställs som en motsats till det kvinnliga. I de könsspecifika grupperna blir det tydligare hur man konstruerar sitt kön och sin sexualitet, inför varandra. Samtidigt blir det tydligt hur dessa konstruktioner ser olika ut i de olika grupperna. Man kan här kanske likt Conell (1992), tala om multipla maskuliniteter.

Samtidigt vittnar kanske denna föreställning om en svårighet i att hantera den ömsesidiga sexuella relationen. Bland de två killgrupperna från gymnasiet fanns föreställningen om att männen blir objektifierade, utsatta för tjejernas möjlighet att rata och symboliskt kastrera killarna. Tjejerna är då lika "kåta" som killarna, en annars maskulin egenskap bland diskussionerna i grupperna. Tjejernas inkräktande, kanske till följd av en jämställdhetsdiskurs och det demokratiska synsättet på bra sex, krockar här med föreställningen om killars maskulina sexualitet. Detta är kanske det som resulterar i en fantasi om tjejers orimliga krav på tillfredsställelse.

8.3 SEXUELL LÄGGNING

8.3.1 HETEROSEXUALITET

Ett av de teman grupperna skulle diskutera var sexuell läggning. Då samtliga grupper ombeddes att 'brainstorma' kring detta begrepp, framkom främst ord som homo-, bisexuell, bög eller lesbisk. Heterosexualitet var något som också nämndes, men kom ibland sekundärt efter att man nämnt någon av de andra läggningarna. Man menade samtidigt att heterosexualitet inte var det första man tänker på, då man hör ordet sexuell läggning. Man förutsätter det heterosexuella i viss mån i mötet med andra människor.

- *Ja om någon bara ploppar ur sig ordet sexuell läggning så är det nog det första jag tänker på jag tänker inte på heterosexuella.*
- *Nej...*
- *För jag tror att, eller jag har uppfattat det så att om man säger sexuell läggning så är det så att han eller hon har en annan sexuell läggning. Det är inte så att han är homosexuell, hon är homosexuell han är bi eller hon är bi. Det första som ploppar upp i mitt huvud det är det. Nej bög eller lesbisk.*
- *Vad säger ni?*
- *Ja det är klart man tänker ja för det första är det ju det, men man kan också vara transexuell och alla möjliga, asexuell är väl också en läggning. Eller liksom det finns ju hur många som helst.*

Samtidigt vittnar detta samtal om en medvetenhet om hur man själv betraktar andras sexualitet och utgår från en viss sexuell läggning. I detta tankesätt verkar det således också finnas utrymme för andra sexuella läggningar, och att man kan vara den man är och vill vara. Heterosexualiteten är det normala, men man tillåts samtidigt eller ibland uppmuntras att också vara annorlunda.

Lundgren och Sörensdotter (2004) har i sin forskning uppmärksammat hur just olika sexuella läggningar ges utrymme i samtalen. Andra sexuella läggningar än heterosexualitet betraktas som just annorlunda, men att det finns en tolerans och acceptans mot detta genom Sveriges liberala samhällsklimat. I min studie blir det på samma sätt tydligt hur ungdomarna utgår från ett "vi" förhåller sig till ett "dom", ett annorlunda. Samtidigt inbegriper detta ofta inte ett avvikande eller något fel, utan det ovanliga.

I samtliga grupper var heterosexualiteten också en outlad utgångspunkt, i sättet man pratade om ämnen som rör sexualitet såsom kön, kärlek, sex eller relationer. Sexualiteten blir på så sätt heterosexualiserad i stor mån, och andra former av sexuella läggningar ställs mot detta. I talet förutsätter man att det rör sig om en tjej och en kille, då man talar om en sexuell relation. Att som kille berätta om något som rör sexualitet, blir också att som subjekt "kille" berätta om sig själv och den andre, "henne". Detta blir tydligare i de fyra av fem grupper som var könshomogena. I den könsheterogena gruppen, måste killarna och tjejerna kanske i högre utsträckning komma överens om ett gemensam synsätt, som involverar både tjejers och killars utgångspunkter. I killgrupperna fanns en mer betonad och

självklar heterosexuellt maskulint subjekt, på samma sätt som det i tjejgruppen fanns en överenskommelse kring utgångspunkten heterosexuell tjej.

- *Otrohet då? Vart går gränsen?*
- *Det är också olika, om man säger från kille till tjej. Eller... en kille tycker väl att tjejer som varit otrogen lite lättare än tjejer kanske tycker att killar varit otrogen.*
- *Hurdå?*
- *Men alltså... det kan nog räcka med att en tjej liksom går på stranden med liten bekini, och så tänker killen att hon varit otrogen. Kanske lite vaktande...*
- *Vi är mer avundsjuka av oss.*

I samtalet i denna killgrupp ovan pratar man om en heterosexuell praktik, där man menar att killar tänker om otrohet på andra sätt än tjejer. Här blir det också tydligt hur man i berättelserna föreställer sig kille och heterosexuell som ganska oskiljaktliga. Otrohet, som berör sexuell samvaro, föreställs här utifrån relationen mellan en kille och en tjej, och inte som ett isolerat fenomen, eller som en köns- och sexuellt överskridande känsla.

Således förutsätts heterosexualiteten råda i princip samtliga grupper genom talet. Man kan fråga sig i vilken utsträckning andra former av berättelser och erfarenheter kan få plats. I viss mån ges utrymme för andra former av sexualiteter. I detta fall hänger det samman med en form av ideologiskt och principiellt tänkande kring jämställdhet och sexuellt likaberättigande.

Flera forskare har tidigare kunnat konstatera hur heterosexualiteten är norm bland ungdomar (Ambjörnsson, 2003: Lundgren & Sörensdotter, 2004: Bäckman, 2003). På flera sätt exkluderas homosexuellas erfarenheter och praktiker, och sexualiteten styrs av en genusordning. I min studie finns också stöd för att det bland ungdomarna i grupperna finns en heteronorm, som tas för given och influerar berättande och diskussion. Samtidigt finns det i samtalen i grupperna föreställningar som ställs mot denna norm, och som också visar på en dynamik.

8.3.2 SVÅRT ATT VARA HOMO

I samtliga grupper pratade man också om svårigheter med att kunna ha en annan sexuell läggning än heterosexualitet. Man problematiserade det olikskapande utifrån en föreställning om svårigheter med att kunna känna sig trygg och bekväm i sin sexualitet. Främst handlade samtalen om hur andra har negativa föreställningar och attityder gentemot personer med en annan sexuell orientering. Man upplever att det finns människor som 'tittar snett' och har svårt att acceptera homosexuella. I tjejgruppen resonerade man så här:

- *Vad tänker ni på när jag säger sexuell läggning?*
- *Våga.*
- *Våga? Hurdå?*
- *Ja att alla inte vågar visa det. Men att dom som gör det... det är starkt av dom tycker jag.*
- *Ja alltså, man ska ju inte skämmas för det, för sin sexuella läggning.*
- *Nej, verkligen inte.*

I texten ovan kan man kommentera att en tjej tar sin utgångspunkt som heterosexuell, genom att benämna homosexuella som "dom". Genomgripande för de flesta grupperna är just detta, att man tar sin utgångspunkt som ett heterosexuellt subjekt.

Här lyfts det problematiska i begreppet sexuell läggning också fram. Själva varandet verkar inbegripa problem, samtidigt som man menar att det är en rättighet, att man inte ska skämmas för sin sexualitet. I de flesta grupperna fanns denna föreställning också med, att det är accepterat och bör betraktas som något naturligt. I dessa grupperna samsades alltså denna sexualliberala föreställning om allas rätt till sin egen sexualitet, tillsammans med den om det avvikande och annorlunda:

- *Pratar man om sin sexuella läggning?*
- *Aah, eller ahh, man säger om man är bög eller jag är hetero liksom.*
- *Men om man är bög tror jag inte man säger det.*
- *Nej, det gör du inte (skratt)*
- *Det är nog pinsamt och man skäms för det i början. Tar en stund innan man vågar komma ut ur garderoben och våga berätta det.*

Man kan betrakta detta som att ungdomar idag är högst medvetna om det kontroversiella i en annan sexuell orientering. Det heteronormativa är alltså samtidigt något man analyserar och förhåller sig till. Ambjörnsson (2003) diskuterar i sin studie om hur ungdomar förhandlar och ständigt förhåller sig till det konstruerade, och på så vis aktivt gör sitt kön och sin sexualitet i mötet med andra. Bland ungdomarna förekom i flera grupper diskussioner om hur det homofoba och seksualkonserverativa präglas av osäkerhet och grupstryck, men även det intellektuella klimatet i samhället i stort. Just att gå i högstadiet påtalas flera gånger som en dålig tidpunkt att 'komma ur garderoben', eftersom man menar att det sociala klimatet under denna period av ens liv är rigoröst reglerat.

Samtidigt blir det tydligt att man också underkastar sig den och ser den som ett ofrånkomligt faktum. Det heterosexuella idealet blir något determinerat och härskande i ungdomarnas tal, även om inställningen till detta innebär ett problematiserande av rådande ordning. Genom att betona just det problematiska i att vara homosexuell kan man samtidigt förhålla sig till två kontrasterande normsystem. Det heteronormativa, med dess betoning på ett uppvisande av en maskulin och feminin kropp och gester, i motsats till en sexualliberal diskurs om sexuell frigörelse och identitet. Genom att i diskussionerna förhålla sig positivt till de sexualliberala gestaltningarna, samtidigt som man problematiserar reflekterar över just detta som 'avvikande', kan man göra dessa kontraster mer begripliga och hanterbara.

8.3.3 EN VANLIG BÖG

I samtalen om sexuell läggning verkar det i grupperna finnas en tydligare föreställning om en manlig homosexualitet än andra former av sexuella riktningar. På så sätt får bögen representera det annorlunda och användas som exempel i ungdomarnas berättelser och samtal om sexuell läggning. Bäckman (2003) har i sin forskning studerat hur 'bögar' i större utsträckning blir föremål för det avvikande. Samtidigt finns det i samtalen en föreställning om "vanliga" eller "extrema" bögar. I en av killgrupperna pratar man om man kan märka att någon är bög:

- *Men många är ju, klär sig ju annorlunda och är jätteannorlunda när man är bög jämfört mot vanliga människor medans andra bögar kan va liksom hur vanliga som helst eller ah vanliga, jag tror ni förstår hur jag menar.*
- *Det är ju samma sak med tjejer där är det kort hår och lite killiga kläder kan det ju vara eller ah. Men jag tycker det är svårare att se på tjejer så att hon är lesbisk eller än när en kille är bög.*

I texten blir det tydligt att skillnaden mellan bögar och straighta killar ligger i hur man gestaltar sitt kön och sin maskulinitet. I samtalen pratar man om att killar som "flaxar med armarna" eller pratar "feminint" kan misstänkas vara bögar. Samtidigt finns en normerande föreställning om det individuella, att alla inte är så. Det finns "vanliga" bögar också. Detta kan återigen vara ett principiellt och politiskt ställningstagande, och en medvetenhet om hur en avvikande sexuell läggning är föremål för trakasserier. I flera grupper problematiserar man just föreställningen om en stereotyp bög, genom att poängtera att det finns fördomar om homosexualitet. Medvetenheten och upptagenheten om just homosexuella män, visar kanske på dess större avvikelse. Bäckman (2003) menar på samma sätt att 'bögen' är ett tydligare och synligare attribut än 'flatan' och som används för att konstruera sexualitet och normalitet i ett socialt sammanhang.

I texten ovan och i flera grupper framkommer också att bögar definieras tydligare än lesbiska tjejer. Grupperna resonerar att det är samtidigt mer känsligt att vara homosexuell och kille, då det är mer stötande, skamligt och inte är lika accepterat av andra. Detta blir också tydligt i det förekommande anti-homofobiska förhållningssättet till just

bögar. Homosexuella killar upplevs vara mer utsatta för hot och trakasserier, och kan i mindre utsträckning känna sig trygga i sin sexualitet.

I samtliga grupper pratar man om den stereotypa bögen, genom att hänvisa till exempelvis sminkning, kroppsspråk och röstläge. Mot detta ställs den mer normala bögen. Med andra ord kan man välja hur man gestaltar sin homosexualitet. På detta sätt säger ungdomarna hur homosexualitet handlar om att skapa en sexuell identitet genom att gestalta, performera sitt kön, sin maskulinitet eller feminitet. Ungdomarna verkar i hög grad vara medvetna om det obeständiga och situationsbundna i sexualiteten. Att vara homosexuell är något "man ser" eller "märker" av hos andra, i hur de betar sig eller hur de väljer att framställa sig själva. Detta förhållningssätt kan kanske samtidigt skapa handlingsutrymme, då man som bög eller lesbisk har möjlighet att framställa sig själv på olika sätt, även om det i hög grad är en problematiserad handling. I tjejgruppen förekom denna diskussion:

- *Man får en känsla av att det är många som tycker att om man är bög, då är man feminin och liksom...*
- *Gillar rosa (skratt).*
- *Gillar rosa behöver man ju inte göra men.*
- *Jo, men jag tror att ganska många tror det att man om man är bög så gillar man det som är mer kvinnligt.*
- *Make up.*
- *Jag tycker att dom pratar på ett speciellt sätt eller...*
- *Pratar lite feminint eller.*
- *Alltså alla gör ju inte det men man får den uppfattningen att många gör det.*

Här får stereotyperna om vad som är typiskt för homosexuella män samsas med föreställningar om hur bögar faktiskt betar sig. I texten finns en uppfattning om att många bögar har trädit in i en till synes förutbestämd roll som stereotyp bög, och det blir då tydligt att man är onormal. Samtidigt beskrivs hur typiskt feminina handlingar, att sminka sig, eller gilla rosa blir betraktat som annorlunda då de utförs av killar. Återigen problematiseras dessa stereotyper samtidigt som de reproduceras genom att kategorisera killars beteende som "feminina". Conell (1996) menar att framställningen av den hegemoniska maskuliniteten är avhängig dess sexualitet, baserad på erövring och promiskuösitet och i motsats till en homosexualitet. I min studie framkommer ibland dessa resonemang om en manlighet som avhängig dess heterosexualitet, även om grupperna väljer att problematisera och reflektera över detta.

8.3.4 MISSTÄNKSAMHET OCH HOMOFABI

I de könshomogena grupperna fanns i samtalen en viss skepcis och misstänksamhet gentemot homosexuella. I samtalen distanserade man sig lite från det som var något annat än heterosexualitet. Ofta kategoriserade man homosexualitet som just annorlunda eller onormalt, även om man i samtalen ofta undvek att använda normativt laddade begrepp som avvikare. Bland en av killgrupperna förekom en högre grad av reflektion över hur man betar sig kring detta:

- *Jag tror att det är ett väldigt spännande ämne liksom. Det är ingen som vill säga något om det. Man är rädd att missuppfatta det kanske. Det är därför killar ofta skämtar om det. Så här bögsämt och sånt. Vi såg ju den här Patrick 1,5 eller vad den heter, den filmen. Då märker man ju direkt att alla killar satt och liksom, du vet skratta åt det. Men det är ju också ett sätt att visa att man verkligen inte är...*
- *Att man inte är bög?*
- *Ja. Man är väl rädd egentligen för att öppna upp sig om man verkligen skulle vara det.*
- *Alltså jag tror att även om man inte menar det eller så, så sätter man ändå upp liksom en fasad: 'det är inte okej att vara bög'. Alltså...*

Bland både killgrupperna och tjejgruppen fanns uttalade tankar av misstänksamhet om homosexuella, och hur det påverkar vänskapsrelationer. En annan killgrupp resonerar kring hurvida man kan ha en kompis som samtidigt är homosexuell:

- *Man tänker på det mer men det är bara i början tror jag. Men sen har det släppt och så blir det precis som vanligt. Men det är bara där i början när man får reda på det. Det har ju liksom inte förstört vänskapen liksom för att han gillar killar istället för en tjej.*
- *Men typ om vi säger att man sitter ett gäng och så skulle han komma och sätta sig så skulle man tänka typ såhär att vill han någonting...*

I samtalen pratar man här om homosexuella som hotfulla, då de kanske har sexuella tankar som riktas mot andra. Homosexuella betraktades i både killgrupperna och i tjejgruppen som något översexuella. Denna form av distansering kan bland ungdomar säkerligen böttna i en avsaknad av personliga relationer med en homosexuell. I texten ovan berättar killen att man, när man lär känna någon bättre, också kan släppa dessa tankar.

Det är också tänkbart att man också distanserar sig för att inte riskera sticka ut i en homosocial miljö eller vänskapskrets. Här skiljer sig dock de olika grupperna åt i hur mycket utrymme som ges olika berättelser, meningar och tolkningar. I en killgrupp fanns inte samma reflekterande betraktelsesätt uttryckt i samtalen, utan de präglades av en stark konformism och homofobi. Samtalen här kännetecknades av en påtaglig heterosexuell positionering inför de andra killarna i fokusgruppen. Samtidigt vittnar detta om hur maskulinitet och sexualitet konstitueras genom de olika sociala praktikerna. I miljöer präglade av en starkare könshomogenitet konstrueras maskulinitet hårdare, och i motsättning till "fjollor" eller bögar. Det är tänkbart att också andra förutsättningar spelar in, såsom socioekonomiska förhållanden i de olika grupperna. Ambjörnsson (2003) har visat just på hur samtalen i yrkesförberedande program kan präglas av en hårdhet och en aggressivitet, i motsats till de studieförberedande programmen, där samtalen präglades av en uttryckt ömhet och tillgivenhet.

8.4 ATT PRATA OM SEXUALITET MED ANDRA

8.4.1 TRYGGHET

Ett centralt samtalstema i fokusgrupperna var hur och med vem man pratar om sexualitet. Det skiljde sig i de olika grupperna en aning hur man resonerade kring detta, men det fanns också centrala aspekter i samtalen. I grupperna var man i regel överens om att prata med andra om sexualitet kan vara pinsamt, obehagligt och komplicerat. Samtidigt handlar det också om olika typer av ämnen, som kan vara mer känsliga än andra. I tjejgruppen pratade man om olika typer av samtal:

- *Alltså det beror på vad det är.*
- *Vad kan det vara?*
- *Alltså om det är könsjukdom och sånt, då vill jag nog vända mig till ungdomsmottagningen, för det kan ju vara lite pinsamt att berätta för sin kompis, och inte få så mycket feedback, för att den personen inte kanske vet vad det är. Då skulle jag nog valt ungdomsmottagningen. Men sen om det är personliga saker som kompiserna vet om, alltså om killen eller någonting, då skulle jag nog prata med kompisar eller familj, eller ja, mamma och pappa.*

Denna typ av resonemang visar på hur det centrala är själva relationens utformning. I grupperna pratade man om de som stod närmast, bra kompisar eller familj var viktiga personer, eftersom de är personer som närmast. Att prata om personliga saker är ofta lättare om man kan vara personlig och ha en mer privat och informell relation. Samtidigt inbegriper en informell relation att risken att den man berättar för skvallrar är stor. I tjejgruppen pratade man om hur "tryggheten" är det centrala för relationen.

- *Alltså man måste ju känna sig trygg med den man säger det till.*
- *Förtroendet är ju viktigt.*
- *Man vill ju inte att nån ska gå runt och säga som det man sagt liksom.*

I samtliga grupper pratade man om professionella aktörer, skolsköterskor, ungdomsmottagning eller psykologer. Här skiljde sig uppfattningen åt mellan killar och tjejer. Tjejerna pratade i högre utsträckning att de kunde ha ett förtroende för professionella; skolsköterska eller ungdomsmottagning. Att prata med dessa personer sker på ett annat sätt, eftersom det ofta är en mer anonym och formell relation. För killarna verkar denna relation inbegripa känslor av osäkerhet och olust, och man värjer sig för att gå och prata med exempelvis lärare eller skolkurator. Det fanns bland killarna like olika förklaringar till detta, men den främsta handlade om risken för ryktesspridning. Man kan tolka detta som att killar har lägre förtroende än tjejer för professionellas tystnadsplikt och sekretesshantering. Samtidigt visar kanske detta på en annan, bakomliggande förklaring. Man kan anta att killar i högre utsträckning är upptagna av tankar över vad andra ska tycka och tänka om dom. Kanske är killars homosociala sfär mer rigid och disciplinerande, och den manliga identiteten känsligare för påfrestningar. Att blotta sig, och berätta inför andra om sina sexuella problem eller kärleksbekymmer kräver att man känner en trygghet och ett förtroende för den man pratar med.

8.4.2 INTIMITET

Bland ungdomarna i grupperna var det alltså tydligt att man behöver känna sig bekväm och säker inför sig själv och andra då man pratar om olika ämnen kring sexualitet. Samtidigt fanns också en uttalad föreställning bland grupperna att tjejer har lättare att prata om dessa saker med andra. För killar är det svårare att bli "seriös", och prata om problem eller bekymmer. Flera killar pratade om just svårigheter med att prata med en kille:

- *Ja, eller alltså jag vet inte, men jag tror att, pratar man en tjej så tror jag att dom lyssnar liksom. Snackar man med en kille så är det bara liksom...*
- *Svårare att få det liksom seriöst om man pratar med en killkompis. Eller vad man nu ska säga...*
- *Det var ju det vi sa förut att det är mer oseriösa grejer.*
- *Ja, alltså det är klart det kan vara jättekul att prata om sex med killar, men alltså... Om det verkligen ska vara så här seriöst så får det nog faktiskt vara med någon man verkligen kan vara seriös med liksom.*

I grupperna tillskrevs tjejer egenskaper som att ha lättare att prata om problem. Bland killarna var det ofta vanligt att i större utsträckning anförtro åt en tjej. Sexualiteten inbegriper en hög grad av intimitet och känslighet, i synnerhet då man genom relationer kommunicerar med andra. I grupperna talas det just om förtroende och tillit, och det centrala är att man känner att man kan lita på den andre. I grupperna pratar man också hur det långvariga och stabila förhållandet inbegriper intimitet och närhet, och att lära känna någon. På detta sätt blir det också centralt att man kan prata med sin partner om sina problem och vad man känner; 'om allting'. Genom sexualiteten skapas således kanske olika sätt att sträva efter ökad trygghet, intimitet och självinsikt. Den fasta relationen förutsätter därför en hög grad av tillit och kommunikation. Hammarlund (2009) har i sin forskning behandlat den kommunikativa aspekten av sexuella umgängesformer bland ungdomar. Sexualitetens intima karaktär kompliceras ibland av dess andra aspekter: prevention, könssjukdomar och kärlek. Detta ställer krav på kommunikation mellan människor. I min studie blir det tydligt hur ungdomarna betraktar samtal om sex, kärlek och relationer som just problematiska, och att det krävs en hög grad av trygghet och säkerhet inför vem man pratar med.

8.4.3 GROVHET OCH DJUPHET

Bland killarna pratade man om svårigheter med att prata med en killkompis på ett seriöst sätt när det kommer till sexualitet. Det fanns en föreställning att killar har svårare när det kommer till intima och personliga saker. Samtidigt inbegriper detta förhållningssätt till intimitet att killar kan närma sig sexualiteten på ett skämtsamt och oseriöst sätt. Killar beskrev sig själva också som "öppna" och "ytliga" i hur man pratar om sexualitet, att man inte går på djupet på samma sätt som tjejer. På detta sätt blir kommunikationen "grövre" och präglad av ytlighet. Det finns också en föreställning om hur tjejer har lättare att prata om känslor och problem. Detta förhållningssätt problematiseras också i viss grad, då man menar att killar också har behov av att prata om känslor, men kanske i högre grad 'trycker ner' dessa behov. På så sätt finns samtidigt likartsfeministiska diskurser, där man pratar om att killar och tjejer har liknande behov och att killar bör bejaka sina känsliga sidor.

I två av killgrupperna fanns föreställningen om killars oförmåga att prata om känslor och sina problem mer förkroppsligad i samtalen. Det "ytliga" och skämtsamma samspelet togs mer för givet och fanns som en del av en tydlig och strukturerad manlig identitet. Samtidigt blir detta kanske ett sätt att försiktigt närma sig det intima och sin sexualitet.

- *Äh det vette fan är något pinsamt är det alltid kul att skratta är det med ett par polare typ bara fan det här hände och typ allting bara gick åt helvete och det kan man ju ändå ta liksom, kul grej typ.*
- *[...]*
- *Nej, jag och mina kompisar är väldigt öppna mot varandra i alla fall. Vi skäms inte för någonting... Och är det någonting jobbigt så säger vi det i alla fall och skrattar åt det. Liksom pinsamma saker kan ju hända, alla har varit med om det nästan.*
- *Så man kan prata om pinsamma saker då?*
- *Det är lite gruppträck där med, känns det som. Asså vem som har gängat mest och ah, han är coolest.*

I samtalen ovan blir det ytliga och öppna samtidigt komplicerat och problematiserat, då det inbegriper känslor, "kärlek". Istället pratas det mer om sex, vem som "har gängat mest" och är "coolest". Killarna säger också att prata om känslor blir svårare och är ett känsligt ämne i umgängeskretsen. Flera killar menar att de har svårt att prata om just detta, oavsett om det är med kompisar, föräldrar eller professionella. Att hitta någon att lita på och anförtro åt är svårt, och det verkar som killarna inte har samma resurser som tjejer i form av kontakter och socialt kapital. I texten ovan kan man också tänka sig hur det lättsamma och öppna samtalsklimatet är normativt. Genom att uppvisa en skämtsamhet och skratta åt varandras och sina egna problem, kan man undvika att behöva vara allvarlig och blotta sina problem. Man signalerar samtidigt att det inte ska tas på allvar, att man istället bör skratta åt det. Det visar också att vissa maskulina praktiker inte kanske ger killar samma utrymme till reflektion och ett bejakande av sina problem och sina känslor.

Hammarén (2008) pratar om hur den manliga sexualiteten är utsatt för en föränderlighet och fragmenteras i det senmoderna samhället. Patriarkala föreställningar lever kvar, men utsätts för konkurens av feministiska och liberala jämställdhetsideal. I min studie kan man dra liknande slutsatser om en mer instabil och rörlig manlighet. I killgrupperna reflekterar man över sin position och olika manligheter, även om det i vissa sammanhang upplevdes som ett problem att inte kunna framställa en hegemonisk och stabil manlighet. Detta kan tolkas som ett uttryck för en allt mer fragmenterad maskulinitet.

8.5 ATT SKYDDA SIG

8.5.1 BÅDAS ANSVAR

I fokusgrupperna fick ungdomarna också diskutera prevention och könssjukdomar, något som blir centralt bland ungdomarna då man pratar om sexuellt umgänge. I samtliga grupper var det tydligt att prevention är en viktig och central komponent i att ha sex. Det fanns flera normerande synsätt kring hur den sexuella praktiken bör ordnas och disciplineras. Det kanske mest centrala i samtalen var att prevention är bådads ansvar. Killar och tjejer förväntas ta lika stor del i att skydda sig, och vara förberedda. Samtidigt fanns också en medvetenhet om att det i praktiken inte alltid är så lätt. I en av killgrupperna pratade man om användandet av kondom:

- *Nej men tjejen, asså om man tänker på barn bara då, om man tänker sjukdomar så är det ju kondom bara då.*
- *Ahh, sjukdomar...*
- *Men det är också den jobbigaste. Om man har träffat någon tjej och man vill ha sex då är det ju jobbigt om man ska gå bort till lådan och hämta upp en kondom och hålla på där. Då är det ju liksom a inte alltid så kul.*
- *Man ligger ju där så, så får man ju gå upp då och avbryta det hela för att hämta en...*

I texten ovan beskrivs hur man ibland slarvar med kondom, då det inbegriper ett oönskat avbrott då man har sex. Det problematiska i att skydda sig är centralt i flera grupper, då man beskriver just användandet av kondom som ett 'störande moment', men också i flera avseenden. I flera grupper pratar ungdomarna just om kondomen som något som stör det naturliga, sköna och lustfyllda sexet. Det ansvarsfulla sexet med kondom framställs som problematiskt då det försvårar det obehindrade sexet. Att springa iväg och köpa kondomer beskrivs inte som särskilt kul. Själva användandet av kondomen blir inte heller lika "skönt" för båda parter. Hammarlund (2009) beskriver på liknande sätt hur ungdomar resonerar om det naturliga, spontana och romantiska sexet, där utrymme för att prata om kondom och prevention inte finns på samma sätt. I min studie upplever ungdomarna också att prevention var något som var viktigt, men samtidigt ett jobbigt moment, i synnerhet då det handlar om tillfälliga sexuella relationer. Detta kan kanske stödja tesen om att den ideala sexuella praktiken är inom ramarna för den långvariga sexuella umgängesformen.

I samtliga grupper menade man också att många är slarviga och inte tänker sig för. Samtidigt beskrevs det inte som något önskvärt, utan snarare som något förkastligt. I två av killgrupperna fanns däremot vissa antydningar till att kategorisera sig själv som någon som ibland slarvar och är 'lite kass' på att skydda sig. De störande momenten i att använda preventivmedel då man har sex är tillräckliga för att man inte gör detta. Man pratar också om skillnader i hur man säger att man gör och hur man sen faktiskt handlar.

- *Alltså man ska ju inte dricka alkohol heller liksom, men det är ju många som gör det ändå. Och det får man också lära sig att det är inte bra. Eller röka får man ju lära sig att det ska man inte heller göra. Men det är många som gör det. Fast jag tror ändå att, alltså... sex utan skydd är, inte riktigt lika många som gör.*

8.5.2 ATT KUNNA LITA PÅ DEN ANDRE

Att ha oskyddat sex inbegriper en hel del osäkerhet och otrygghet. Samtidigt krävers det en del ansvar och att man är försiktig. I grupperna talar man också om tillit, och att kunna lita på den andre. Några killar pratade om användandet av p-piller som preventivmedel innebär en viss osäkerhet för dom, då man inte kan veta om partnern verkligen använder det. I grupperna pratade man just om det "säkra" och det lustfyllda sexet som svårt att kombinera, då man samtidigt behöver uppnå en ömsesidig trygghet och tillit inför varandra. I den könsblandade gruppen problematiserade man den sexuella samvaron utifrån hur det skapar känslor av ångest och oro:

- *[...] Man kan ju få såhär ångestattacker typ dagen efter om man har tagit med någon hem från krogen när man var dyngrak och har haft sex med henne. Man har jättebra sex och sen så känns det ändå jävligt fel för man har ingen aning om, det kan ju hända att man inte ens får telefonnummer eller uppfattar namnet eller något sånt dumt. Asså det känns ju fel att säga det men jag tror att det händer nog oftare än vad folk tror...*
- *Och typ en sån här grej om man kör utan kondom och tjejen säger ja men jag tar p-piller, gör hon det eller gör hon inte det liksom?*
- *Mmm, och så har man ingen möjlighet att... jag tror det är ännu värre om det skulle komma liksom folk som inte är här ifrån folk som typ. Asså om vi säger att det är nåt gäng från halmstad eller nåt som kommer upp hit och så går man hem med någon utav dom. Så liksom dom kan ju, det är klart man ljuger ju på krogen och så det har man ju själv gjort också asså sagt att blablablabla och så är det inte alls så egentligen. Då kan det nog kännas jävligt tufft.*

Här pratar man samtidigt också om det tillfälliga sexet, "one night stands", eller "krogragg" efter "en fylla". I samtliga grupper problematiserade man ofta den sexuella samvarons lustfyllda ideal utifrån dessa mer tillfälliga sexuella umgängesformer. Av samtalen att döma verkar tillfälliga sexuella relationer vara vanligt förekommande som sexuell samvarosform. Både tjejerna och killarna i grupperna var i regel överens om att det samtidigt är ett riskfyllt beteende.

I samtalen bland grupperna är ofta alkohol något som också kommer på tal då det pratas om sex, prevention och könssjukdomar. Det handlar även då helt uteslutande om tillfälliga sexuella förbindelser då alkohol är inblandat. I en av killgruppen pratar man om tillit och risken för att bli smittad.

- *Men jag menar, alltså självklart det är mycket skönare att ha sex oskyddad men jag menar just nu man kan inte lita på någon det vet. Det är samma sak som med killar typ i vintras mina kompisar dom var i thailand. Dom hämtade fullt med tjejer dom hade fest varje kväll och dom kom hem men dom hade skyddat sig. Men tänk om dom inte hade gjort det.*

Således betraktas det tillfälliga sexuella umgänget som något delvis okontrollerat och riskfyllt. Alkoholen beskrivs av grupperna som en förklaring till att många hamnar i dessa situationer. Berusningen verkar i berättelserna ha en kaosskapande funktion, där man inte riktigt vet vad som kan hända.

8.5.3 SÄKERT SEX OCH GRAVIDITET

I samtliga grupper beskriver man det säkra, trygga och i många fall skyddade sexet som förbehållen i den långvariga fasta relationen. Här handlar det dock inte om en föreställning om ett kärleksideal som grund för ett legitimt sex. Snarare kopplas det säkra sexet ihop med intimitet och tryggheten som den fasta relationen erbjuder.

- *Skulle in säga då att bra sex hänger ihop med säkert sex?*
- *Ja så man slipper ha ångest efteråt så.*
- *Ahh, absolut.*
- *Nej bara vid one night stands och sånt tror jag. Då är säkert sex, då är säkert sex bra sex.*
- *Men i en relation vill man ju också skydda sig oftast om man inte vill få barn.*
- *Ja det är klart att ah men att man skyddar sig på något sätt men då vet man i alla fall att det är såhär och såhär och förhoppningsvis om man skulle om det inte skulle vara något preventivmedel inblandat så kan ändå tjejen gå till nån ungdomsmottagning eller till skolsyster nu och hon får dagen-efter-piller.*

Att ha sex med en och samma person innebär en viss trygghet, då man inte behöver oroa sig för att smittas av sjukdomar i samma utsträckning. I en sexuell samvaro inom ramarna för ett långvarigt förhållanden handlar prevention främst om att skydda sig mot graviditeter. Detta är ett resonemang som är förekommande i flera grupper. Samtidigt innebär det långvariga förhållandet och den mer beständiga relationen mellan parterna att graviditeter inte blir problematiserade i samma utsträckning. Det fanns också en föreställning om graviditet som ojämlikhetskapande, som till följd av dess kroppsliga konsekvenser i högre utsträckning drabbar tjejer. I tjejgruppen resonerade man så här:

- *Nej, men jag tror tjejen tycker det är viktigare, eftersom....*
- *det är hon som blir gravid om det händer något.*
- *Visst, killen kan bli sjuk, men jag tror inte han tänker lika mycket på det.*
- *Fast ändå tycker man att killen borde tänka på det lika mycket, det är ju fortfarande hans barn liksom.*
- *Blir tjejen gravid, så är det fortfarande hans del också liksom. Det är inte så att tjejen blir gravid utan en kille liksom.*
- *Nej...*
- *Det känns som det blir jobbigare för tjejen liksom.*
- *Jaja, det är ju klart det blir.*
- *Killen kan ju bara lämna liksom.*
- *Det är ju tjejen som får bära det liksom.*
- *Ja precis... Även om man tar bort det liksom så kan det ändå kännas såhär... jag har varit gravid och, det är liksom jobbigt efter.*

Här pratar man om att killen inte blir drabbad i samma utsträckning som tjejen, som tvingas bära barnet och är den som får utföra aborten. Samtidigt innebär graviditet och abort en ökad psykisk påfrestning för tjejen, som inte heller killen behöver känna. Man pratar också om tjejens ökade utsatthet att stå själv inför en graviditet, något som inte händer om killen finns med och ställer upp. I killgrupperna pratar man också om rädslan efter att göra en tjej gravid

utifrån berättelser om krogragg, engångslogg eller one night stands. Det handlar här också om att inte vilja bli far när man själv är ung. Således förstås graviditet som mer hanterbart inom ramarna för det långvariga förhållandet.

Man pratar också om dagen-efter-piller som något betryggande, något som enkelt och smidigt förhindrar oönskade graviditeter. När grupperna samtalar om graviditet inom ramarna för ett förhållande, förhåller man sig till denna lösning som en högre grad av trygghet och säkerhet. Graviditeter kan förhindras på samma sätt efter en tillfällig sexuell relation, men graviditet förstås mer som ett problematiserande inslag inom ramarna för denna sexuella samvarosform. Man kan tänka sig att den tillfälliga sexuella relationens brist på kommunikation som grupperna pratat om skapar en högre grad av osäkerhet. Killen vet inte om tjejen verkligen har tagit p-piller, eller om hon tar ett dagen-efter-piller. Berättelserna om det odisciplinerande och närmast kaotiska engångslogget vittnar om rädslan inför oönskade graviditeter och även könssjukdomar och dess påföljande konsekvenser för ens självkänsla. Den intimitet som ombegriper det privata, sexuella mötet är samtidigt något som komplicerar kommunikation gällande könssjukdomar och graviditeter i den närmast mystifierade, kortvariga relationen. Att riskera att smitta någon eller göra någon gravid är kanske så konfliktbelagt och obehagligt att man drar sig för att prata om det. Det är också i stark motsats till en föreställning om sexet som något lustfyllt, ömsesidigt och individualistiskt.

8.5.4 ÄCKLIGT OCH SKAMLIGT

Kondom beskrivs i flera grupper som det centrala när det kommer till skydd och ansvarstagande. I grupperna hade ungdomarna också goda kunskaper om olika preventivmedel och dess egenskaper. Att resonera och argumentera utifrån denna kunskap är en viktig del i hur man moraliskt och etiskt motiverar sitt handlande kring hur man bör skydda sig. Kondomen är oftast det som de flesta kom att tänka på då begreppet prevention nämndes, eftersom det skyddar mot både könssjukdomar och graviditet.

Till skillnad från p-piller, som ungdomarna i närmast lika hög utsträckning pratade om, menade man att kondomens främsta användningsområde är vid tillfälliga sexuell samvarosformer. På samma sätt är p-pillret något som främst används vid långvariga förhållanden. I samtalen var denna uppfattning gemensam och tydlig för samtliga grupper:

- *Men ni tycker ändå kondom är det viktigaste preventivmedlet eller?*
- *Ja för det är ju det man tänker på är det enda som skyddar mot könssjukdomar. Men asså som graviditeter, det är p-piller där också sånt... Men när man tänker på kondom så är det mer mot könssjukdomar än mot graviditet.*
- *Jag tror att, kondom använder man nog om det är någon som man bara vill ha sex med för tillfället. Sen så tror jag att annars så är det nog. Asså är det någon som man verkligen tycker om så då tror jag att p-piller är den bättre lösningen, eller nån p-stav eller något sånt. Bara för att förhindra en graviditet.*
- *För vet man att båda är säkra så tänker man ju inte på kondom.*

I texten ovan framkommer denna uppdelning mellan kondom och p-piller. P-piller beskrivs som den bästa formen av preventivmedel i ett fast förhållande. Man menar att det är enkelt och smidigt, det är bara att "ta ett piller" en gång om dagen. Här behöver inte sexet äventyras av ett kondommoment. Kanske finns det återigen en föreställning om det sexuella samspelets ideal som något okomplicerat och lustfyllt. Det enkla och osynliga i användandet av ett p-piller hjälper till att framställa den sexuella samvaron som något njutbart och smidigt för båda parter.

Tillsammans med föreställningen om preventivmedlens olika omfång och användningsområden, verkar även kopplingar göras till andra egenskaper. Kondomen beskrevs ofta i grupperna som "killens" preventivmedel, som behärskas och används av killar i större utsträckning. I grupperna talade man också om killens ansvar i samband med kondomanvändande. Att skydda sig med kondom exemplifierades eller reducerades till killens förmåga att ha med sig en kondom i plånboken inför en fest. Sannolikt kan man tänka sig att det tillfälliga sexet, med dess i kulturella sammanhang medverkande maskulinitet, av denna anledning kopplas till killen. P-piller är ett preventivmedel som administreras oralt av tjejen själv. Det är således av denna anledning också ofta tydligt hur det i motsättning till kondom framställs som "tjejens" preventivmedel.

Man kan anta att föreställningar om hur preventivmedlen, som inbegriper sexualiteten också förstås utifrån vad som är manligt och kvinnligt i dessa sammanhang. Detta hjälper kanske till att koppla samman ett normsystem kring genus och sexualitet. Genom att framställa det tillfälliga sexuella beteendet som typiskt manligt, blir det också begripligt att förstå kondomen och det tillfälliga sexet som en företrädesvis maskulin praktik. På samma sätt kan den kvinnliga sexualiteten förstås utifrån relationer, och långvariga förbindelser, och även p-pillret. Olika preventivmedel blir således 'laddade' med olika betydelser, könade handlingar och meningar. Detta går att koppla till tidigare forskning kring bland annat kärleksideologin hos tjejer, och promiskuösitet bland killar (Lundgren & Sörensdotter, 2004: Bäckman, 2003).

I grupperna berättar man om könssjukdomar på ett annat sätt än graviditet. Könssjukdomar begreppsliggjordes genom föreställningen om det tillfälliga sexet. Att få en könssjukdom, var något som främst händer i det tillfälliga sexet. Således förstås också kondomen som skyddet mot könssjukdomar, utförd i den sexuella praktik som omfattar one night stands eller engångsliigg. I tjejgruppen resonerade man kring könssjukdomar:

- *Man vill ju inte ha könssjukdomar.*
- *Nej, men precis*
- *Nej det är ju jätteäckliga...*
- *Man får ju gå runt med det hela tiden också*
- *Och när man sitter där uppe på ungdomsmottagningen, så är det en massa äckliga bilder överallt och...*
- *...på vårtor och sånt*
- *Ja, och man blir bara alldeles äcklad och lovar sig själv att aldrig ha sex mer typ... Det är ju helt sjukt.*

Pratet om prevention, som omfattar skydd mot både könssjukdomar och graviditet, framställs i samtalen och i ungdomars berättelser på olika sätt. Könssjukdomar beskrivs som något "äckligt" eller ibland "skamligt". I samtalet ovan reducerades det också till något mer kroppsligt och hygieniskt, exempelvis 'äckliga bilder' på en ungdomsmottagning. Det är också något som avskräcker och ständigt hotar den sexuella samvarons ideal som något lustfyllt, harmoniskt och okomplicerat. I stor utsträckning begripliggörs i samtalet ovan könssjukdomar som en praktik som omfattar något äckligt, skamligt eller riskfyllt. Man kan anta att berättelserna om detta därför också finns för att komplicera och problematisera den tillfälliga sexuella samvarosformen. I samtliga grupper har man framställt det ideala sexuella samspelet som främst kan rymmas i den etablerade och långvariga relationen. Denna typ av relations hygienistiska och dess trygghetsskapande egenskaper tjänar också till att legitimera en viss samlevnadsform. Forsberg (2005) såväl som andra forskare har dock kunnat visa på hur denna föreställning främst finns etablerat bland tjejer. I min forskning stämmer detta till viss del, men att den tillfälliga sexuella relationen samtidigt problematiserades bland killar och förknippades med en sorts dekadens och smutsighet.

9. ANALYS

Jag vill under följande rubrik fördjupa analysen och förståelsen av det empiriska materialet och texten. Utifrån mina två främsta teoretiska utgångspunkter i författarna Judith Butler och Anthony Giddens vill jag skapa en ny insikt för forskningsmaterialet och ungdomarnas berättelser. Samtidigt hoppas jag också kunna knyta samman förståelsen med mina forskningsfrågor och ansats presenterade tidigare i uppsatsen.

I de samtal som förts i fokusgrupperna har ungdomarna fört samtal kring sexualitet och ämnesområden som kan sägas anknyta till detta. Utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv kan berättelserna och samtalen sägas ha givit mig en inblick eller förståelse för deras upplevelser och föreställningsvärldar. Jag vill genom en hermeneutisk utgångspunkt betrakta forskningsmaterialet och ungdomarnas utsagor som olika kunskaper, idéer och strategier som gör sexualiteten hanterbar och begriplig.

9.1 HETERONORMATIVITET

I samtliga grupper uttrycktes föreställningar om sexualitet som något normerat och ordnat på flera sätt. I talet framställdes det heterosexuella som det mest oproblematiske, det naturliga och det vanligaste. Vissa centrala drag i berättelserna kan antas vara tecken på en utbredd och omfattande *heteronorm*. Butler (1993) beskriver hur den heterosexuella matrisen innebär ett ordnande och en strukturering av samtal och handlingar. Denna ordning är tvingande i den meningen att den framställer kroppar, kön och sexualiteter på vissa sätt. Butler (1993) menar här att det är enbart vissa framställningar som godkänns, vilket skapar en *normativitet*. Inom sexualitetens domän och genom språket uppstår en friktion eller ett motstånd mot andra handlingar och förståelser. Makten verkar således enligt Butler (1993) genom det processuella, genom det relationella i mänskligt samspel.

Den heterosexuella matrisens skapande av en naturlig kropp är en del i skapandet av ett naturligt kön, inristade på kroppar. Detta gör att kroppar gestaltas som det som konstituerar könet istället för tvärtom, argumenterar Butler (1993). I grupperna förstås och utgår man ifrån något könat, naturligt och bestämt. Könet används i samtalen för att konstruera en begriplig och meningsfull sexualitet, och för att naturalisera dess domän, för att använda sig av Butlers terminologi. Ungdomarna pratar om det kroppsliga, där begrepp som könsorgan, penetration, sexuellt umgänge, könssjukdomar och kroppsvätskor blir en del i konstruerandet av det naturliga, det materiella, det disciplinerade och vetenskapligt legitimerade. Könet och sexualiteten ordnas och förstås utifrån de gemensamma berättelserna i grupperna om det kroppsliga. Kunskaper och föreställningar som rör sexualitet inbegriper en intimitet, men samtidigt också vetenskapliga och professionaliserade aspekter. Medvetenhet om att skydda sig från veneriska sjukdomar samt graviditeter, upplyser ungdomarna om det kroppsliga. Samtidigt infinner sig dessa föreställningar i den om de heteronormativa sexuella umgängesformerna. Sexuellt riskfyllt beteende omgärdas av den heterosexuella praktiken, det beskriver egentligen bara hur heterosexuella handlingar, erfarenheter och relationer ska betraktas och dess relation till prevention. Andra former av sexuella erfarenheter utelämnas i denna diskurs.

9.2 ATT GÖRA SEXUALITET

I fokusgrupperna berättar ungdomarna om olika handlingar, agerande och om subjekt i förhållande till sexualitet. Butler (1993) menar att mänskliga handlingar tillskrivs ett ursprung i subjektpositionen vad gäller konstruerandet av en naturlig sexualitet och kön. Genom att i samtalen utgå från ett subjekt som agent och som maktens ursprung samt genom handlingars autonomi och vilja skapas en föreställning om könet som ursprunget för handlingar. Butler (1993) menar att människor erhåller subjektpositionen genom identifikation med de presenterade normer och regleringar av heterosexualitetens matris.

När ungdomarna pratar om sexualitet använder de på samma sätt en förståelse kring sig själva som subjekt och som likställda sin könsposition. Detta blir en naturlig och materialiserad utgångspunkt, en identitet för att framställa, agera sina kroppar och sin sexualitet. Ungdomarna utgår från sina behov, sina sexuella begär och lustar, kroppsliga erfarenheter och handlingar och ordnar genom berättandet i grupperna dessa handlingar i relation till en

heterosexuellt normerad subjektsposition. När ungdomarna berättar om exempelvis sina sexuella erfarenheter eller om hur tjejer respektive killar skiljer sig åt, blir det tydligt hur vissa gemensamheter och lagbundheter framträder. Man pratar om sexualitet och kön utifrån till synes vissa schematiska eller förbestämda och repetitiva regelbundheter. Ungdomarna 'citerar' det performativa, de handlingar som på så sätt bekräftar kroppens, könets och sexualitetens beständighet. Genom att identifiera sig med varandras och sina egna berättelser, tillskrivs den heterosexuella matrisens dess lagbundenhet och permanens.

Den heterosexuella regimen får på detta sätt legitimitet och blir således också något normativt, något normalt, giltigt och existerande. I grupperna pratar ungdomar om en heterosexuell samvaro, man utgår i talen från en heterosexuell subjektsposition. Enligt en konstruktivistisk ansats enligt Butler skulle man kunna säga att andra former av erfarenheter och positioneringar än den heterosexuella inte legitimeras bland ungdomar. Då man i grupperna talar om andra former av sexuell samvaro, blir det tydligt att man talar om det andra, det annorlunda och om 'dom'. Den tillskrivna 'fria' och oproblematiska positionen som heterosexuell möjliggörs genom heteronormativiteten. Ungdomarna berättar också ständigt om svårigheter att bryta mot denna normativitet, genom att prata om en annan sexuell orientering som komplicerad, svår eller rent av omöjlig i vissa fall.

Man kan utifrån Butlers teori om performativitet fråga sig om ungdomarnas berättelser och försök till att problematisera den sexuella samvaron i själva verket är en del i en kritik av dess lagbundenhet och dess företräde. Men en i verkligheten frigjord, självständig sexualitet, där man väljer själv sin sexuella orientering och hur man gestaltar sitt kön är i så fall avhängigt huruvida man tillskriver detta annorlunda som en realitet och en möjlighet. På så sätt förlorar det heteronormativa dess makt och dess funktion som lagbundenhet. I min text hittar jag inte några sådana radikala utgångspunkter bland ungdomarna. Dock finns i flera sammanhang utrymme för en ökad förståelse och öppenhet inför olika sexuella orienteringar och könsliga och kroppsliga gestaltningar. Här skiljer sig dock de olika grupperna åt. I de två grupperna från det yrkesförberedande gymnasiet, 'citeras' de performativa handlingarna oftare, och ger heteronormen dess legitimitet och ordning. Här kan man anta att sexualiteten förstås och konstrueras som något mer beständigt och statiskt, genom ständiga upprepningar och yttringar till stöd för detta. I andra grupper, främst den könsblandade gruppen finns en ökad flexibilitet och tänjbarhet av det performativa. Detta verkar kanske till att förändra den heteronormativa ordningens lagbundenhet, även om samtalen i samtliga grupper också kännetecknas av en självklar heterosexuell subjektsposition, som förutsätter motsättningar mellan en tydlig och materialiserad maskulinitet och femininitet. Man kan kanske tala om olika heteronormer bland ungdomarna, både en mer manifest och en mer outalad och dubbel.

9.3 DET OLIKA

Konstruerandet av ett jag, ett subjekt kräver enligt Butler (1993) en identifikation med en kropp, en projektion av ett *ego* på en yta. Identitet kan vanligtvis beskrivas som en kärna eller en fast, permanent punkt såsom genus eller sexualitet. Butler (1993) menar dock att identiteter är förhandlingsbara, föränderliga och subversiva. Identifikation med en kropp innebär enligt Butler (1993) också samtidigt ett skapande av en könad och heterosexuell kropp. Denna illussoriskt permanenta konstruktion är alltså något väldigt temporärt och processuellt.

Utifrån denna teoretiska utgångspunkt vill jag analysera det empiriska materialet och ungdomarnas utsagor för att närmare förstå hur de konstruerar och förhåller sig till sexualitet. Man skulle kanske kunna säga att det förekommer olika och skilda former av identifikationsprocesser och subjektspositioner bland grupperna och de enskilda individerna. Man förhåller sig och resonerar kring ämnena som diskuterades i fokusgrupperna på så olika sätt att man kan anta att det finns en lokalitet och kontextbundenhet i ungdomarnas livsvärld. Exempelvis finns i ungdomarnas berättelser om relationer och sexuell samvaro en förståelse för kön som både det "individuella", det "stereotypa" eller något sprunget ur "samhället". Sexualiteten förstås och begreppliggörs intellektuellt på olika, kontrasterande sätt i olika sammanhang. Det är i ungdomarnas samtal något konstruerat samtidigt som det är något essentiellt och biologiskt. Exempelvis beskrivs tjejer i en grupp som sexuellt 'aktiva' eller intresserade av att ha sex. Men i andra sammanhang, där tjejers sexualitet ställs mot killars, framställs tjejerna som defensiva, och tillbakadragna i förhållande till hur killar förväntas bete sig. Det kan tyckas motsägelsefullt och resonemangen bland ungdomarna kan

verka paradoxala när det gäller sexualitet. Detta kan förstås som ett sorts patriarkalt hyckleri och en manlig överordning. Men kanske är detta ett fenomen som socialkonstruktivistisk teori kan hjälpa att begripliggöra på ett annat sätt. Istället för att betrakta det motsägelsefulla som något inombords *en* sann femininitet, kan man betrakta det som olika, *parallela* och situationsbundna, temporära feminiteter. Det blir också tydligt hur det feminina förstås på ett sätt när det ställs mot dess 'motsats', det manliga. I flera samtal pratade man flera gånger om det sexuella samspelet mellan tjejer och killar som något som verkar förstäka föreställningar om manligt och kvinnligt som motsatser, som kompletterar varandra genom sin heterosexualitet. Men i ett annat sammanhang, begreppsliiggörs den feminina sexualiteten på andra sätt, exempelvis mellan 'fina' tjejer och 'aktiva', promiskuösa tjejer.

Samtidigt tillskrivs sexualitet olika också bland de olika grupperna. I vissa samtal, framställs exempelvis en mer rigorös och ordnad maskulinitet, med utgångspunkt i en mer uttalat naturlig och normerande heterosexualitet. En maskulinitet verkar tvingas uppvisa vissa kroppsliga förutsättningar som är kopplade till sexualitet. Att vara man eller kille knyts ofta till ett berättande om heterosexuellt begär eller att vilja ha sex. Utifrån Butlers resonemang skulle man kunna säga att det konstrueras olika kroppar; olika maskuliniteter och feminiteter samt olika föreställningar och förhållningssätt till den heteronormativa ordningen.

9.4 KROPPAR

Butler (1993) menar också att andra normativa regleringar än heterosexualitet finns, såsom ras. Konstruerandet av kroppar är också en process påverkat av andra normativa regimer, vilket skapar växelverkande och dynamiska kroppsliga orienteringar. På detta sätt genomsyras alltid den heteronormativa ordningen av en etnisk och rasmässig normativitet och konstruktion, argumenterar Butler (1993). I min text finner jag formuleringar som kan återknytas till ett resonemang om olika positioner bland de olika ungdomarna i grupperna. Föreställningar om det manliga respektive kvinnliga eller den sexuella samvaron såg ut på olika sätt, främst beroende på de olika gruppernas sammansättning. I samtalen gavs sexualiteten och könet olika innehåll. I de två grupperna från den yrkesförberedande skolan fanns en intern och lokal gemensamhet i uttryckssätt, som inte såg ut på samma sätt med den från den studieförberedande. I de två grupperna från högstadiet fanns en annan förståelse, ett annat sätt att prata om sexualitet, kroppar och kön. Kanske går det utifrån Butlers teoretiska position att härleda dessa differenser till just det temporära och processuella i konstruerandet av kroppar och sexualiteter och dess positioneringar. Killarna på den yrkesförberedande skolan existerar i en miljö och en social kontext där yrkesarbete, som traditionellt har knutits till en maskulinitet och en kroppslig, hegemonisk ställning baserad på fysiskt, tungt arbete. Samtidigt skapar den sociala miljön möjliga positioneringar utifrån denna maskulinitet. I de två grupperna från högstadiet finns inte samma socialisationsmiljö, där den på flera sätt inte är ordnad utifrån yrkesarbetets och tillika vuxenhetens performativitet. Kanske finns det inte identifikationer med samma positioner på högstadiet. Ungdomarna i dessa grupper konstruerade sexualitet på ett annat sätt. Istället för en hegemonisk maskulinitet och feminitet knuten till vuxenhet och arbetsliv, pratades det mer om det 'personliga', det unika och individuella. Killar och tjejers olikhet reducerades till harmoniska och känsliga varelser, där sexualitet och kön handlade om att välja och att vara den man är. Gymnasieungdomarnas berättelser skiljde sig från detta, och här fanns mer av ett strukturellt samhällsperspektiv med en hård och cynisk verklighet. Tjejer och killar riskerar att utsättas för kränkningar och fördomar och den fria sexualiteten cementeras och blir mer deterministisk eller tvingas på defensiven.

Bland gymnasieungdomar i synnerhet men i samtliga grupper verkar föreställningen finnas att sexualitet och könet likt omvärlden förstås som allt mer statisk och instrumentell. Man hänvisar till en vetenskaplighet och till en sorts rationalitet applicerad på människor, kroppar och kön. I grupperna blir detta tydligt när sexualiteten reflekteras utifrån dess kroppsliga och fysiska attribut och funktioner. Sexuella handlingar, att ha sex, att känna sexuell lust inbegriper en förståelse kring den könade kroppens förutsättningar. I detta finns också en förståelse för det preventiva, att skydda sig. En vetenskaplig diskurs kring sexualitet och kön finns här också närvarande, med ett resonemang kring könssjukdomar, könsorgan och sexuellt riskfyllt beteende. Dessa berättelser hjälper kanske ungdomarna att förkroppsliga, att naturalisera det kvinnliga och det manliga, sig själva, sitt jag, med en dikotom könsförståelse. Att skydda sig, att ha sex, och känna begär förstås och identifieras som en heterosexuell handling, och som en del i en heterosexuell praktik. I samtalen inbegriper prevention och skyddandet penetration, det förstås att

killar och tjejer har sex med varandra, blir kåta, de blir penetrerade och penetrerar. Graviditeten lyfts ofta upp och där den naturliga följderna av sex blir barn, till följd av utbyte av kroppsvätskor och kroppslig kontakt. Sannolikt används de vetenskapliga och hygienistiska kunskaperna som ett sätt att stärka subjekspositionerna heterosexuell man och kvinna. Samtalen om samkönat sex utblir helt, och kategoriseras och samordnas inte in i denna vetenskapliga diskurs om graviditet och prevention. Istället blir dialogen då detta kommer på tal tysta.

9.5 SUBVERSIV IDENTITET

Samtidigt finns i grupperna ett vetenskapligt och upplysande förhållningssätt, som ger intellektuellt utrymme för en mer liberal och feministisk diskurs kring sexualitet. Genom att i berättandet uttrycka en ökad tolerans och öppenhet för andra former av sexuella orienteringar skapar ungdomarna kanske också möjlighet för könsöverskridande och sexuellt friställighet i någon mån. En ökad kunskap och förståelse för att det finns något annorlunda, men som inte betraktas som avvikande eller normativt felaktigt kan säkerligen skapa ett närmande mot detta.

I grupperna beskrevs det annorlunda som komplicerat, svårt och bemötes ibland med tystnad eller pinsamhetskänslor. Att problematisera och symptomisera en annan sexuell orientering innebär dock att försvåra denna positionering, eftersom den betraktas som nästan omöjlig att utföra utan sanktioner. Detta förhållningssätt måste därför säkerligen förändras till en mer inkluderande och kongruent föreställning om olika sexuella orienteringar och könsliga positioner. En subversion av identiteten, som Butler (1993) beskriver det, handlar om det ständigt förhandlade utrymmet för alternativa och gentemot den hegemoniska, kontrasterande identiteter och subjekt. Ungdomarna i min studie begripliggör sexualitet utifrån en närvarande feministisk och vetenskaplig diskurs kring det fria och normala i olika sexualiteter. Detta verkar ge förhållandevis stort utrymme att förhandla och man tvingas reflektera över en uttalad heteronorm. En demokratisk och reflexiv anda, med en uttalad föreställning om jämställdhet och föränderliga identiteter kanske kan skapa utrymme för subversiva processer gällande identiteter.

Samtidigt innebär det att en uppfattning om det annorlunda i samtalen ständigt blir det pinsamma, det problematiserade, det svåra och möts med tystnad från det heteronormativa. Samtalen behöver för att subversiva identiteter ska bryta igenom, kanske präglas av ett närmande och ett identifierande som ersätter ett kategoriskt avstånd. När ungdomarna pratar om det svåra i att bryta den högst uttalade normativa heterosexualiteten, vittnar man om det som man *samtidigt* reproducerar. Det performativa, ungdomarnas utsagor blir både något beskrivande och reglerande för hur man gör. Men ungdomarnas intellektuella *medvetenhet* om det heteronormativa, det uttalade och reflexiva förhållningssättet, kan säkerligen skapa förutsättningar för en ökad mobilitet vad gäller sexualitet, kroppar, kön och genus.

9.6 ROMANTISK KÄRLEK

Utifrån Anthony Giddens (2001) teoretiska utgångspunkt om sexualitetens omvandlingar och förändringar vill jag analysera det empiriska materialet och ungdomarnas utsagor.

I samtliga fokusgrupper förekom ett tydligt resonering kring olika aspekter av romantik och kärlek och dess koppling till sexualiteten. Samtidigt omfattade denna diskurs på olika sätt föreställningar om sex, relationer och identitet. Det relationella och de kommunikativa aspekterna av socialt samspel ansågs som viktiga beståndsdelar i samtal om kärlek och sexualitet. Ungdomarna använder i samtalen en vokabulär av begrepp som rör romantik, den ömsesidiga relationen, tillgivenhet och kärlek. Föreställningen om en romantisk kärlek finns central i tankar om sexualitet. Vissa uttryck ses som självklara och nödvändiga. Då ungdomarna pratade om sexuella preferenser eller känslor återknöts ofta detta till romantiska ideal om trygghet, närhet och tillgivenhet. Detta synsätt kan relateras till Giddens (2001) begrepp om det romantiska kärlekskomplexet, och dess påtagliga påverkan på mänskligt samspel och sexualitet. I likhet med hur Giddens (2001) argumenterar, verkar denna diskurs finnas tydligare integrerat i tjejernas samtal än killarnas, även om det även bland killarna finns en tydlig medvetenhet om det romantiska kärleksidealet.

Samtidigt kan dessa föreställningar i hög grad relateras till Giddens (2001) teori om den *rena relationen*. Den rena relationen ansågs av Giddens (2001) vara en följd av den romantiska kärlekens utbredning under 1800-talet och

framåt. Kvinnors drömmar om en romantisk kärlek i äktenskapet utsattes för ett patriarkalt tryck, som samtidigt formade om mänskligt samspel och sexuella relationer till att bli allt mer ömsesidiga, jämlika och likställa män och kvinnor. Den romantiska kärlekens ideal kom att bli mer och mer *sammanflödande* till följd av detta. Likt Giddens (2001) teoretiska verk kan dessa resonemang tydliggöra det empiriska materialet. Ungdomarna verkar använda en mer fragementerad romantisk föreställning, där den samtidigt ifrågasätts och problematiseras i hög grad. Det romantiska idealet tolkas utifrån en tanke om jämställdhet, frihet och ömsesidighet i relationen. Detta kan vara ett tecken på en ökad reflexivitet och formbarhet och där ungdomar i högre utsträckning måste konstruera en mer komplex romantik. Krav ställs samtidigt på jämlikhet och att sexuella relationer skall vara ömsesidiga och aktiva val. Giddens (2001) menar att tidigare har det romantiska idealet funnits i en epok av tydliga komplementära könsroller och en dikotomi, där manlighet förknippats med 'verksamhet' och kvinnlighet med 'känsla'. Feminiserandet av känslor och kärlek har inneburit ett uteslutande av män.

I min studie finner jag stöd för att det finns rester av en romantisk epok i en symbolisk, kulturell förståelseram, en begreppsvärld för att förstå sexualitet, relationer och kärlek som något könat och betydelsefullt. Den romantiska kärleken har dock blivit rotlös, den är ifrågasatt och flyktig. Krav ställs av ungdomarna på att samtidigt demokratisera och bryta den dikotomi mellan kvinnor och män. I vissa sociala sammanhang tycks den romantiska kärleken dock utmanas också av en mer dikotom könsförståelse och en syn på sexualitet präglad av olikhet och föreställningar om en sann maskulinitet respektive feminitet. Dessa föreställningar bryter det mönster av en demokratisk och sammanflödande kärlek som tidigare nämnts, och kommer att vidare analyseras under nästa rubrik.

Giddens (2001) beskriver hur *passionen* – den manligt härskande erotiska kärleken där lusten och fysisk och sexuell attraktion är central - historiskt varit åtskilld den äktenskapliga, legitimerade romansen. I grupperna finns tendenser till en uppluckring av det romantiska kärlekskomplexets inneboende 'naivitet'; föreställningar om den evigt varade och 'sanna' kärleken. Giddens (2001) argumenterar för att den romantiska kärleken historiskt varit subversiv, då den skapar förutsättningar för en reflexiv jagidentitet, i motsats till den statiska och strukturerade romantiska kärleken. I likhet med Giddens (2001) teori finner jag stöd för en sådan föreställning bland grupperna, där de romantiska idealen problematiseras och jämförs med andra förhållningssätt.

9.7 ÖMSESIDIGHET OCH NJUTNING

I samtliga grupper uttrycks tydligt en föreställning om en mer *lustbetonad* sexualitet, där också ömsesidighet sätts i centrum. Både tjejer och killar, det av ungdomarna ofta använda epitetet "parter" förväntas vara aktiva och båda måste tycka om varandra. Således finns en vilja i ungdomarnas berättelser till att betrakta könet som anonymt. Det spelar ingen roll om man är kille eller tjej, alla är lika delaktiga och ansvariga i en kärleks- eller sexuell relation. I en romantisk sexuell relation är både killar och tjejer lika i dessa avseenden.

Samtidigt finns traditionella maskulina respektive feminina sexualiteter närvarande i ungdomarnas utsagor, men dessa tydliggörs som något individuellt. I samtalen handlar det ofta om ens egna, om sina preferenser, eller om hur "jag" skiljer mig åt från "tjejer" eller "killar". I individuella sammanhang förstår ungdomarna sin jagidentitet i motsats till det andra könet, som en naturlighet. Men i den önskvärda relationen finns utrymme för en *sammanflödande* kärlek. Ungdomarna berättar om hur en relation hjälper till att sammanflöda kärlek, sexualitet och jaget till att skapa jämställda och ömsesidiga relationer. Fokuset ligger här på en demokratiskt ordnad relation. Likt Giddens (2001) tankar om en romans som en berättelse, mot en reflexivitet, valbarhet och omprövelse, verkar ungdomarnas utsagor säga något om hur kärleksrelationer hjälper till att integrera dessa ideal med sin identitet.

Den romantiska kärleken beskrivs av Giddens (2001) som förutsättningslös, normativt reglerad kärlek inom de strukturerade ramarna som äktenskapet ger. Samtidigt används i grupperna föreställningar om den som en projektion riktad mot kärleksrelationen. Ungdomarnas berättelser präglas dock av en 'bister sanning', som hjälper till att ytterligare problematisera denna naiva kärleksform. Den sammanflödande kärleken verkar vara ett mer attraktivt kärleksideal bland ungdomarna, då den skapar förutsättningar för en utveckling av jaget och identitet. Kanske ger den en begriplighet och en hanterbarhet inför den reflexivitet och föränderlighet som finns i det senmoderna samhället.

Detta möjliggörs genom de ideal som ställs på båda parterns aktivitet, och att relationen är förhandlingsbar och ömsesidig.

Kärleksrelationer eller långvariga relationer upplevs och bedöms av ungdomarna som det mest fördelaktiga i denna kontext. Det finns med andra ord en föreställning om ett romantiskt förhållande där *intimitet* utvecklas; en trygghet, närhet och självkänedom. I samtalen begripliggörs detta i förhållande till en sexuell relation, som annars kantas av farhågor och rädslor och är skör. Detta stärker Giddens (2001) tes om senmodernitetens utvecklande av en utökad och sammanflödande kärlek, baserad på den *rena relationen*. Ungdomarnas samtal präglas sannolikt av en sådan diskurs. Sexualitet, intimitet och relationer inbegriper ett strävande efter en önskvärd relationsform som kan jämföras med den rena relationen. Karaktäristiska för samtalen om en önskvärd relation är exempelvis en sexualliberal syn på olika samlevnadsformer och sexualiteter eller en uttalad feministisk ståndpunkt kring likabehandling och individualitet. Dessa ideologier kan betraktas som intellektuella och politiska ställningstaganden, men skapar troligtvis också strategier för identiteter på sexualitetens område.

Intimitet, att kunna vara intim beskrivs som en viktig och nödvändig del i en fungerande sexuell relation och betraktas som en rättighet som förväntas skapas i en kärleksrelation. Ungdomarna beskrev detta som en process, något som utvecklas i takt med att 'rena' relationer etableras och fördjupas. Intimiteten beskrivs som en nyckel till en fri, rörlig och trygg sexualitet, tillsammans med någon annan. Genom samspelet med den andre partern skapar man sin individualitet, en möjlighet att lära känna sig själv och sina behov.

I grupperna betraktas tillfälliga sexuella relationer på flera sätt som osäkra, odemokratiska och otrygga. Långvariga respektive tillfälliga relationsformer betraktas med andra ord som varandras motsatser i viss mån och som i grunden åtskillda och separerade fenomen. Enligt Giddens (2001) innebär intimiteten att lära känna den andre, och samtidigt öppna upp för andra, att kommunicera på ett psykologiskt djupare plan. Det är tydligt att ungdomarna resonerar på liknande sätt, och att intimiteten är en nödvändighet och en naturlig följd av den sammanflödande kärlekens diskurs, i det som kallas för den rena relationen. Ungdomarna verkar mena, precis som Giddens (2001), att demokratiserandet, det reflexiva och det villkorliga gällande sexualitet och relationer möjliggör en ökad kommunikation och intimitet i de sexuella relationerna. Det innebär också att relationerna avkrävs en stor flexibilitet, föränderlighet och dess giltighet ställs mot andra personliga mål och relationer, såsom skola och vänner.

Samtliga grupper lyfte fram sexualiteten som något som kan vara komplicerat, pinsamt och obehagligt, samtidigt som det är en oerhört viktig och central del i deras liv. Föreställningar om anständighet och moraliskt handlande finns ständigt med. Utvecklandet av en trygg, naturlig och säker sexualitet inbegriper en mängd strategier för att närma sig sin sexuella identitet. Den rena relationen kräver av ungdomarna ett behärskande av denna relationsform och en mognad och självkänedom. Samtidigt ger den möjlighet till intimitet, gemenskap och trygghet tillsammans med den andre.

9.8 PLASTISK SEXUALITET

Giddens (2001) argumenterar att den romantiska kärleken och ideologin kring sexualitet som en äktenskaplig angelägenhet i högre grad upplöstes i det senmoderna och reflexiva samhället. Samtidigt kvarstår den romantiska kärleken i fragmenterad form, men att kvinnor och män i större utsträckning betraktar kärleken som en avinstitutionaliserad form av tillgivenhet. Det tas inte för givet på samma sätt i en sexuell relation.

Samtidigt har sexuella handlingar och beteenden som sådana tidigare omgärdats av en ideologi och en diskurs om moral och anständighet. Även dessa föreställningar och normsystem tvingas under reflexiviteten, individualitetens och förändras och omprövas. Den sexuella revolutionens utveckling av preventivmedel och ökad liberalisering stärkte också en sexualitet åtskild från fortplantning och reproduktion, enligt Giddens (2001) betecknad som *plastisk* sexualitet. Där den biologiska reproduktionen får stå tillbaka träder *njutningen* fram jämte ömsesidigheten och frivilligheten. Sex får en annan funktion i sexuella relationer, menar Giddens (2001). Den sexuella friställningen skapar också förutsättningar för samkönat sex och ett ifrågasättande av en heterosexuellt ordnad relation mellan man och kvinna.

I samtalen var samtliga grupper överens om sexets betydelse för relationer. Det beskrevs av ungdomarna som en förutsättning för en bra sexuell relation, företrädesvis i de former som faller under beteckningen kärleksförhållande. Det beskrevs samtidigt som något förhandlingsbart, något frivilligt och ömsesidigt i en relation. Exempelvis förekom diskussioner om tjejers och killars lika rätt till sexuell umgänge och njutning. Här sätts förståelsen om 'bra sex' återigen i en kontext av demokrati, valbarhet och ömsesidig respekt för varandra. Sexuella handlingar förstås som viktiga element, och som något som bör skiljas och separeras från det relationella och det känslomässiga aspekterna av sexualiteten.

På detta sätt kan man finna tolkningar som ger stöd åt Giddens (2001) teori om en förekommande plastisk eller kroppscentrerad sexualitet inom ramen för en förhandlingsbar, reflexiv sexuell relation. För ungdomarna var sexet en del i en njutning och något passionerat. Det talades inte om sex utifrån dess biologiska funktion eller ens om en förväntad äktenskaplig angelägenhet i syfte att skaffa barn. Likt Giddens (2001) verkar ungdomarna mena att sexet är en demokratiserad sfär, där båda parter bör få möjlighet att vara sexuella och känna njutning.

Det är också centralt vilken kommunikativ funktion sexualiteten har för ungdomarna i min studie. För både tjejerna och killarna finns en föreställning om hur 'rena' sexuella relationer skapar förutsättningar för trygghet, intimitet och närhet. Centralt för denna relation är också en frivillighet och att utveckla en tillit och trygghet inför den andre.

Det är alltså tydligt hur ungdomarna i min studie tycks föredra och sträva efter en ren relation där målet kanske är ett sorts självförverkligande och skapande av ett reflexivt jag, på det sätt som Giddens (2001) betraktar de senmoderna relationsformerna. Samtliga grupper beskriver just hur långvariga relationer är det som skapar förutsättningar för detta. Flera ungdomar berättar just om hur den relationella kvalitén avgör dess legitimitet och hur väl den kan skapa en känsla av trygghet och uppnådd intimitet. Samtidigt är den tekniska aspekten, den sexuella handlingen inte det som främst omgärdar begreppet 'bra sex'. Det är snarare de relationella aspekterna, det kommunikativa aspekterna i sexuella relationer som värdesätts. Man kan då fråga sig hur plastisk sexualiteten då har blivit i dagens samhälle?

Giddens (2001) beskriver hur den plastiska sexualiteten har vuxit fram i takt med preventivmedlets framväxt. Genom dessa uppfinningar har sexualitetens ursprungliga syfte, fortplantningen, åtskillts från njutningen. Kvinnor kan idag ägna sig åt sex utan att behöva begränsas av graviditeter. I min studie finner jag dock stöd för en till synes motsättningsfull utveckling och en mer komplicerad bild av ungdomars synsätt och förhållningssätt framträder.

Samtidigt som preventivmedel skapar förutsättningar för en promiskuösitet och en plastisk sexualitet på lika villkor för killar och tjejer, är också kraven på prevention stora och påtagliga. Detta gäller inte bara graviditeter utan också gentemot veneriska sjukdomar. Dessa komplikationer, rent fysiska och kroppsliga framstår i samtalen som tydliga hinder för en verkligt fri sexualitet. Ungdomar problematiserar och resonerar om sexets 'köttsliga' förutsättningar, där risken för graviditet och könssjukdomar också påverkar hur man handlar. På detta område får också sexualiteten en påtaglig moralisk och etisk dimension, där parter kan smitta ner varandra och bli eller göra andra gravida genom att ha oskyddat, riskfyllt samlag. Detta beskrivs som moraliskt problematiskt och även ett socialt hinder som komplicerar den demokratiskt frihetliga sexualiteten, som beskrivs som ett ideal.

Tillfälliga sexuella relationer inbegriper här ett starkt osäkerhetskapande element och problematiseras ofta av ungdomarna. Återigen framställs den långvariga sexuella relationen som den optimala, just eftersom den skapar förutsättningar för den rena relationen där trygghet och intimitet kan uppnås. Att kunna ha skyddat, *säkert* sex upplevs av ungdomarna som en förutsättning för just *bra* sex. Detta är något som således möjliggörs i en långvarig relation. Tilliten till den andre handlar i stor utsträckning om att kunna ha skyddat sex på det sätt man känner sig säker och fri och där de kroppsliga komplikationerna för sexet kan bortses. Ungdomarna resonerade att de preventivmedlen som tillhandahålls och är avsedda för långvariga relationer såsom p-piller, också fungerar bäst på att skapa en känsla av naturligt och obehindrat sex. Den plastiska sexualiteten är alltså avhängig en fri och ren sexualitet, både vad gäller medicinska aspekter såsom sjukdomar och graviditeter. Men också rent moraliskt och etiskt. Att ha 'säkert sex' inbegriper för ungdomarna också förmågan till att känna sig anständig, att inte smitta och göra någon annan gravid. Den plastiska sexualiteten, som finns som en möjlighet för ungdomarna, inbegriper alltså ett visst risktagande.

Kanske kan man säga att den plastiska sexualiteten bäst kan förverkligas i den rena relationen, där den sammanflödande kärleken möjliggör en demokratisk och ömsesidig sexualitet. Det jagreflexiva projektet med en

strävan efter intimitet och ontologisk trygghet förutsätter en långvarig relation, där båda parter förväntas vara engagerade och tillgivna.

9.9 EPISODISK SEXUALITET

Framväxten av vad Giddens (2001) kallar för en demokratiskt ordnad sexualitet; där dess giltighet blir föremål för förhandling och öppna diskussioner mellan parterna går parallellt med den *episodiska*, maskulina sexualiteten. Giddens (2001) menar att män utestängts från den samhällsomstörtande förändringen kring äktenskap och sexualitet – framväxten av romantisk och sammanflödande kärlek. Män har inte kunnat uppnå samma grad av jagutveckling och reflexivitet, och inte kunnat närma sig intimiteten i relationer i lika stor utsträckning. Manlig sexualitet har i större utsträckning präglats av erövring och ett bemästrande av den kvinnliga sexualiteten, i ett försök till närhet, trygghet och intimitet. Följaktligen har män inte kunnat upprätthålla tillfredställande sexuella relationer med kvinnor, menar Giddens (2001).

I min studie är det dock tydligt hur både killar och tjejer eftersträvar en jämställd sexuell relation baserad på ömsesidighet och trygghet definieras utifrån båda parter – ett "vi". Det är också tydligt hur de är medvetna om denna relationsforms effekter och hur den skapar förutsättningar för ett reflexivt jag; där man genom relationen förväntas lära känna sig själv och den andre och erhålla en självkänedom och en självsäkerhet. Att identifiera sig med och framställa sig själv utifrån en episodisk sexualitet verkar för ungdomarna vara riskfyllt i flera avseenden.

Det finns som ett alternativ för både tjejer och killar, att prata om att erövra och vara promiskuösa. Samtidigt förekommer diskussioner om "slampan" och "playern", vars innebörd sällan behöver definieras och förklaras. Ungdomarna har en medvetenhet om dess symbolik och dess laddning. I de tre killgrupperna finns en närmare identifikation med en maskuliniserad episodisk sexualitet, med anspel på erövringar och jakt. I dessa berättelser fanns dock en melankolik och oro. Killarna pratar om sexuella upplevelser som inte alltid glamorösa. Könssjukdomar, graviditeter är naturliga följder eller bestraffningar för denna form av sexuellt leverne. Alkohol och "fyllor" har en central plats i dessa berättelser och bland dessa sexuella erfarenheter, vilket kopplas samman med känslor av osäkerhet och förlust av kontroll. Förförelsesexualiteten verkar sannolikt därför kunna inordnas i en manlig berättelsekontext. Kanske är det så som Giddens (2001) menar: en exkludering av män på intimitetens område genom sexualitetens historiska utveckling.

Den bistra manliga sexualiteten som beskrivits är kanske också tvångsmässig till viss del, och likt ett beroende i att förbruka kvinnor som Giddens (2001) argumenterar. För samtidigt som det finns manliga berättelser om erövringar, finns en uttalad strävan bland killarna efter närhet, ömsesidighet och jämställdhet som ett ideal i en sexuell relation. Och likt övriga ungdomar verkar sexualiteten vara en nyckel för att erhålla ett reflexivt jag, där den ontologiska tryggheten kan uppnås genom att integrera den rena relationens anspråk på öppenhet och förhandling med det reflexiva jaget. Episodisk sexualitet blir ett alternativ för ungdomarna, men inte en given identitet, ens för killarna. Att alternera mellan olika förhållningssätt och sexuella uttryck tyder kanske på just om en medvetenhet och en reflexivitet. Bland tjejerna fanns resonemang som tydligare tydde på detta. Förhållningssätt som inbegriper exempelvis "på jakt" efter killar eller "engångsligg" på "fyllan" eller "krogen" framförs med en uttalat principiell självklarhet och ifrågasätts inte, utan tas för givet som en rättighet. Samtidigt finns en distans till den plastiska, och den episodiska sexualiteten, den problematiseras av tjejerna i högre utsträckning och jämfördes med den ideala långvariga relationsformen.

Bland både tjejerna och killarna i grupperna finns alltså föreställningar om den rena relationen som ett ideal för sexuella erfarenheter. Här fanns en identifikation med en sexualitet baserad på dessa förutsättningar. Man förväntar sig att relationen bör ha dessa kvalitéer. Den episodiska sexualiteten sätts i periferin och utövning av detta ses som något desperat och moraliskt tvivelaktigt, även om det uppfattas som ett val, och en frihet. Samtidigt kan man enligt ungdomarna i visst avseende hänföra sig åt tillfälliga sexuella relationer, men att det medför problem och komplikationer. Det verkar inte vara något eftersträvansvärt i längden, utan kan fungera som ett sätt att få "köttsliga", eller plastiska erfarenheter av själva sexet. Men det handlar oftast om något i väntan på bättre tider.

I dessa diskussioner pratar man om både killar och tjejer på liknande sätt. Promiskuösitet och erövringar förekommer i berättelserna bland både tjejer och killar, och beskrivs som något riskfullt för båda parter. Likabehandlingsprincipin gällande genus kan säkerligen härledas till en förekommande feministisk diskurs och en social medveten bland ungdomarna om könsordningar i samhället. Kanske inbegriper denna medvetenhet just en möjlighet för tjejer att närma sig en plastisk och episodisk sexualitet baserad på en autonomiprincip. Att en erövringssexualitet samtidigt problematiseras av tjejerna i högre utsträckning än killarna, kan kanske vara ett tecken på en för tjejer i större utsträckning begränsande sexualitet.

10. SLUTSATS

Mitt syfte med uppsatsen var att försöka utforska hur och på vilket sätt ungdomars sexualitet blir begripligt och betydelsefullt i deras föreställningsvärldar och sociala sammanhang. Finns det tydliga likheter och gemensamheter i samtalen, och på vilket sätt? Sammankopplas och anknyts sexualiteten med andra aspekter av mänskligt samspel och identitet? Utifrån denna utgångspunkt vill jag här koppla samman detta med det empiriska materialet och den teoretiska analysen. Jag vill därför utgå främst från mina frågeställningar och genom dessa spegla forskningsmaterialet och det tidigare innehållet i uppsatsen.

10.1 SEXUALITETENS BETYDELSE

Min inledande forskningsfråga var hur sexualiteten konstrueras som något begripligt och betydelsefullt i ungdomarnas egen kontext. Genom talet om olika ämnen som rör sex, relationer och kärlek ville jag också undersöka vilken funktion sexualiteten har i samtalen.

Utmärkande för mitt empiriska material med avseende på denna forskningsansats är kanske inte helt oväntat att sexualiteten har en stor betydelse för samtliga ungdomar i min studie. I grupperna har samtalen genomgående och på flera sätt anknyt till olika aspekter av sexualitet. Det är tydligt att sexualiteten fyller en viktig funktion i att skapa en meningsfullhet och en integrerande förståelse för kroppslighet, kön och lust. I diskussionerna kopplas dessa begrepp ihop och förstås på ett mer sammanhängande sätt. Sexualiteten blir en tydlig språklig konstruktion för en självbild, självkänsla och självuppfattning. I samtalen förstås sexualiteten som något som berör var och en, som något personligt och individuellt. Det är samtidigt i hög grad något som omgärdas av normer, värderingar och ideologier.

Detta tydliggörande berättande verkar alltså ha en central funktion i skapandet av en identitet. I stor utsträckning verkar det handla om ett reflexivt identitetsprojekt, likt det Giddens (2001) argumenterar för. Ungdomar uppväxta i ett senmodernt samhälle och en global social kontext, utsätts kanske i högre grad för en reflekterande och omprövande hållning genom sexualitetens domän. Samtalen vittnar om en romantisk föreställning till sex i polemik med andra, mer individualistiska ställningstaganden. Vänskapsband ställs mot kärleksideologi. Feministiska ställningstaganden framställs som kontrasterande till befintliga "könsroller". Sexualiteten verkar inbegripa just en sorts processualitet, i att ständigt ompröva ställningstaganden. Genom sexualiteten skapas således utrymme för en förståelse för självet, och det gemensamma, det sociala. Ungdomarna kan genom denna reflekterande position få möjlighet att skapa förståelse och betydelser för sig själva och andra personer i den närmsta omgivningen.

Ungdomarna utökar samtidigt genom denna reflexiva förståelse för sexualiteten, som får en annan innebörd än som något endast kroppsligt och biologiskt. I många avseenden skapar talet om sex, kärlek, sexuella känslor och relationer utrymme för en till detta motsatt, mer individualistisk sexualitet. I samtalen uttrycks önskemål om frihet inför och genom sig själv som en sexuell varelse. Sexualiteten verkar både ge och möjliggöra frihet och utvecklande av individualitet. Inte minst gäller detta i frågor som rör sexuell likabehandling och jämställdhet. Här beskrivs sexualiteten som en rättighet och källa till personlig tillfredsställelse.

I flera sammanhang i grupperna sammankopplas känslor och emotioner med sexuell frihet. Att få ha sex, vara sexuell, känna njutning och bli bekräftad och förälskad verkar på samma sätt vara en central del i att känna frihet och individuell utveckling. Sexualiteten knyts således på flera sätt till positiv självkänsla och personlig mognad och utveckling. I samtalen framställs sexualiteten närmast vara en gåta och ett mysterium som kan lösas genom att den görs begriplig. Om man behärskar sexualiteten som samlevnadsform känner man sig kanske bättre rustad i en annars obegriplig och föränderlig omvärld.

För killar och tjejer blir detta resonemang tydligt då man genom sexualiteten tillåts mötas på sina egna villkor, och tillåts vara nyfikna och utforska aspekter av maskulinitet och feminitet på ett plan som också inbegriper identiteten och det personliga.

I det sociala samspel som fokusgrupperna visade verkar sexualiteten en funktion i formandet av en reflexiv, omformbar och självbejakande identitet. Samtidigt är det också i hög grad tydligt att denna identitet samverkar med en heterosexualitet och en heteronorm. Man förutsätts i stor utsträckning vara heterosexuell och berättelser får en tydlighet och en meningsfullhet utifrån föreställningar om maskulinitet, feminitet och heteronormativitet. Identiteten blir för ungdomarna på det sätt normalitet konstrueras och upprätthålls. I Butlers (1990) argumentation framställs könet som något illusoriskt naturligt och bestående. I min studie blir det på samma sätt tydligt hur könet 'naturaliseras' genom berättelser och samtal om det konkreta, det biologiska könet samt sociala strukturers ordning i samhället.

Dock skapar den reflexiva identiteten en möjlighet för att tänja på strukturer och överbrygga ordningar. Frågan kan väckas om en subversivitet i handlingar är möjligt bland ungdomarna. I stor utsträckning verkar det finnas en politisk och ideologisk diskurs bland ungdomar som sannolikt möjliggör en form av intellektuell emancipation. Genom språket uttrycks önskningar och möjligheter att få framställa en annorlunda sexualitet eller könsroll. Det är dock svårt att säga hur det reela handlingsutrymme för dessa förändringar finns. Sannolikt handlar detta i stor utsträckning också om ett sätt att befästa den reflexiva identiteten, där individualitet och sexuellt likaberättigande var ett tydligt ideologiskt ställningstagande. Kanske använder ungdomarna dessa föreställningar om valfria sexuella uttryck som ett sätt att inför sig själva och andra befästa sin disciplinerade, reflexiva identitet.

10.2 GEMENSAMHETER OCH OLIKHETER BLAND URVALET

I samtliga grupper fanns en förståelse kring sexualitet som något betydelsefullt, laddat och meningsfullt. Samtidigt blir det tydligt hur det i övrigt fanns vissa skillnader mellan grupperna i hur man tillskrev sexualitet betydelse och hur man pratade om sexualitet. Det fanns följaktligen också en grad av olikhet och varians bland populationen ungdomar i min studie.

Utifrån det konstruktivistiska perspektiv som har används som analysmetod kan man kanske här inte tala om nyanser av *en* sexualitet, utan ungdomarnas utsagor kan förstås som tecken på olika konstruktioner, utifrån de olika socioekonomiska och sociala kontexter ungdomarna förhåller sig till. Butler (1990) har i sin teori formulerat begreppet subjektposition som något elementärt för utvecklandet av ett kön, en sexualitet och en kropp. Detta sammanvävs genom performativiteten i rutinartade och etablerade handlingar och diskurser. Man kanske kan utifrån detta förstå hur sexualitet bland unga idag skapas i ett allt mer komplext samspel, genom kontrasterande och pluralistiska sociala interaktioner och handlingar. Det finns utrymme för ett annorlundaskap, multipla sexualiteter, maskuliniteter och feminiteter. Detta tydliggjordes av att det finns flera representationer och subjektpositioner i samtalen. Bland vissa grupper fanns en tydligt maskuliniserad och promiskuös sexualitet, som kanske i hög grad motsätter sig inte främst en feminitet, utan den "ömanliga" maskuliniteten. Denna subjektposition företrädde oftare i killgrupperna, där man inte i lika stor utsträckning betonar könsjämlighet, individualitet och ömsesidighet.

Sannolikt är dessa olika maskuliniteter och feminiteter sprungna ur olika socialisationsmönster, olika sociala miljöer. Bland grupperna fanns en tydlig koppling mellan de olika subjektpositionerna och vilken skola man gick i. Den aktuella studiemiljön påverkar antagligen ungdomarnas psykosexuella utveckling och handlingsstrategier.

Utifrån Giddens (2001) teori om reflexivitet kan man vidare resonera om spridningen inom det empiriska materialet. Man kan tänka sig att föreställningar knutna till en uttalad reflexivitet bland ungdomarna är olika utbredd beroende på gruppernas konstellation. Följaktligen torde det vara så att detta teoretiska begrepp är applicerbar främst på vissa delar, eller på vissa ungdomars beteenden och resonemang. Giddens beskriver hur sexualiteten historiskt varit utsatt för flera pålagringar. Den romantiska kärlekens ideal framväxt efterträdde av en sammanflödande kärleksideologi. Föreställningar om den rena relationen konkurrerade bort en könsdikotom sexuell förståelse. Det är kanske detta som blir tydligt i hur det resoneras i de olika grupperna. Det kanske också vittnar om den komplexa och till synes motsättningsfulla sexuella identitet som ungdomar behöver förhålla sig till. I så fall visar mitt material på en av ungdomarna gemensam och mångfacetterad sexualitet, som ryms inom varje individ.

Det kan också vara så att vissa grupper sociala kontext skapar förutsättningar och svarar för en olikhet i det empiriska materialet. I de grupperna som tidigare omtalades fanns en tydligt maskuliniserad sexualitet. Här fanns inte samma utgångspunkt och subjektsposition som i de övriga. Den naivt ömsesidiga och likhetsträvande principen ersattes i berättandet av ett annat, mer rått och hårt sexualiserat. Kanske är detta ett bevis på hur den sammanflödande kärleken utkonkurreras här av en episodisk sexualitet. Detta förhållningssätt inbegriper en annan självbild och föreställningar bland dessa ungdomar. Sexualiteten begripliggörs utifrån en mer dikotomiserad och maskuliniserad position. Kanske konstituerar och begränsar denna position strävanden mot just en reflexiv identitet? I de övriga grupperna fanns en annan förståelse och möjlighet till att ompröva, resonera och omstrukturera sig själva och den andre. Genom det reflexiva projektet skapas möjlighet till en reflekterande position och en sexualitet präglad av förståelse, snarare än dikotomi präglad av distans och förfrämligande.

På sikt kan sannolikt ett reflexiv jag och identitet utveckla flexibla och intellektuella handlingsstrategier. Att på intimitetens område exkluderas innebär kanske begränsningar också på andra plan i livet. Reflexivitet blir således också en mänsklig resurs. Intimitet betraktas av samtliga ungdomar som något önskvärt, men för vissa individer - kanske främst killar - hämmas denna utveckling av en medveten försvarsmekanism: en episodisk sexualitet som fyller en funktion som substitut.

10.3 SEXUALITET SOM IDENTITET

Sammanfattningsvis vill jag i mitt resonemang återknyta till tankegångar jag haft redan innan uppsatsen. Sexualitet inbegriper en mängd andra aspekter av mänskligt samspel. Det har andra betydelser; det är inte bara något rent biologiskt eller njutningsfullt. Jag har också, liksom teoretiker som Butler (1990; 1993) och Giddens (2001) argumenterat för sexualitetens betydelse för jagutveckling och identitet.

Vidare är det tydligt att sexualitet också är ett redskap för att för att begripliggöra och skapa legitimitet för politiska och normativa föreställningar. I flera samtal förknippades sexualitet på olika sätt med frihet, rättvisa och individualitet. Genom sättet att prata om och förhålla sig till sexualitet skapar ungdomar handlingsutrymme och tillskriver dessa handlingar egenskaper. Genom att prata om en demokratiserad sexualitet med betoning på jämställdhet och likabehandling säger man också något om ens förhållningssätt och handlingsstrategier i mänskligt samspel. Sexualiteten berör sannolikt oss alla på många sätt, det är ett laddat begrepp och något viktigt och centralt. I diskussioner och genom samtal skapar sexualiteten legitimitet och bäringskraft för normer och värderingar.

Detta kan jämföras med andra författares teoretiska utgångspunkt. Foucault (1992) beskriver hur sexualiteten har blivit det moderna samhällets förkroppsligande av sanningen. Giddens (2001) menar på liknande sätt att sexualiteten talar revolutionens språk. Butler (1993) ser könet och sexualiteten som en projicerat ursprung för identitet.

Kanske får sexualiteten just en sådan omfattande betydelse just därför att den på flera sätt konstitueras genom våra kroppar, vår essens. Att därför ha kontroll och känna sig tillfreds med sin sexualitet inbegriper också en känsla av frihet och självkänsla. För ungdomar, inbegriper sexualitet ett tydligt steg mot vuxenhet och mognad. En känsla av begriplighet och sammanhang skapar också en trygghet och tillit inför denna utveckling. Kanske är sexualiteten den viktigaste beståndsdel i skapandet av en trygg identitet för många ungdomar. Sexualitetens betydelse är alltså också att vara ett redskap för självutveckling.

Konstruerandet av en sexuell identitet sker i samspel med en kroppslighet och ett kön. Det heteronormativa berättandet bland ungdomarna har på samma sätt en sammankopplande funktion. Genom en förståelse för kroppsliga och medicinska aspekter av sexuella praktiker, såsom könssjukdomar och graviditeter organiseras erfarenheter och tankar och skapar en medvetenhet om sexualiteten som något plastiskt och reflexivt. Ungdomarna tvingas i dessa frågor ta ställning till sig själva och hur de moraliskt bör handla och tänka. Vidare verkar denna förståelse syfta till att problematisera de tillfälliga sexuella relationerna som möjliggörs genom det Giddens (2001) kallar för plastisk sexualitet. Giddens tes om en ökad plasticitet i sexuella levnadsmönster i det senmoderna samhället motsägs i mitt material av ungdomarna själva, genom en hänvisning till och kunskap om sexuellt riskfyllda beteenden. Denna riskfylldhet verkar i stor utsträckning handla om tillfälliga sexuella erfarenheters moraliska och hedonistiska

karaktär. Detta motsätter ett ideal om sex som ömsesidigt och trygghetskapande, som främst förknippas med mer långvariga sexuella relationer. Samtidigt syftar det i sannolikt stor grad till att disciplinera sexuella beteenden och tillskriva dessa olika moralisk innebörd. Sexualiteten begränsar, möjliggör och formar således ungdomars identiteter och handlingsutrymme genom hur dess praktiker synliggörs och förhandlas i det sociala samspelet människor emellan.

10.4 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING

Sexualitetens mångfacetterade betydelser och språkliga uttryck medför att olikheter och ibland paradoxala slutsatser kan dras från det sammanlagda empiriska materialet. Som diskuterats tidigare i uppsatsens metodkapitel medför dessutom mitt spretiga och komplexa urval av ungdomar att några komparativa slutsatser av dessa olikheter i ungdomarnas berättelser blir svåra. En olikhet gällande utsagorna som jag iaktagit är den bland grupperna på det yrkesförberedande gymnasiet gentemot gruppen på det studieförberedande gymnasiet. Här tycker jag mig kunna se en tydlig diskrepans kring hur man relaterar till sexualitet, kön och kroppslighet. Denna olikhet kan också relateras till Ambjörnssons (2003) studie om hur olika socioekonomiska karakteristiska medför att ungdomar konstruerar olika feminiteter gentemot varandra. Annan forskning (Forsberg 2005) visar på hur ungdomar befinner sig i en psykosocial utvecklingsfas där socialisationsmönster utvidgas och i högre grad inbegriper vänner, bekansaper och samhälleliga aktörer. Utifrån min utökade förståelse för ungdomar och sexualitet anser jag också att sexualiteten berör essentiella delar av våra liv och identiteter. En positiv själslig utveckling i ett föränderligt och reflexivt samhälle är förenad med ett begripligande av sin sexualitet.

Jag ser här ett behov av forskning som mer genomgående studerar hur olika sociala miljöer möjliggör denna utveckling, och hur olika grupper ungdomar tänker om sexualitet. Kanske är det så att vissa ungdomars psykosociala miljö skapar sämre förutsättningar för en reflexiv identitetsutveckling, i mindre utsträckning möjliggör subversiva brytningar av normativiteten. Detta berör hur den strukturella, samt den interpersonella miljön konstruerar och tillskriver ungdomar klasstillhörighet.

11. REFERENSER

TRYCKTA KÄLLOR:

Ambjörnsson, Fanny. (2008). *I en klass för sig*. Stockholm: Ordfront.

Backman, Jarl. (1996). *Rapporter och Uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Berg, Lena. (2002). *Äkta kärlek: heterosexuell samvaro speglat mot diskurser om kärlek, heterosexualitet och kropp*. Uppsala: Sociologiska inst. Univ.

Bhaskar, Roy. (1998). *Critical realism: essential readings*. London: Routledge.

Billinger, Kajsa. (2008). *Fokusgrupper*. I: Larsson, Sam (red.) & Lilja, John (red.) & Mannheimer, Katarina (red.). (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Butler, Judith. (1990). *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.

Butler, Judith. (1993). *Bodies that matter: on the discursive limits of "sex"*. New York: Routledge.

Bäckman, Maria. (2003). *Kön och känsla: Samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet*. Göteborg; Stockholm: Makadam.

Börjesson, Mats. (2003). *Diskurser och konstruktioner: En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Connell, Robert W. (1996). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.

Elofsson, Stig. (2005). *Kvantitativ metod – struktur och kreativitet*. I: Larsson, Sam (red.) & Lilja, John (red.) & Mannheimer, Katarina (red.). (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Forsberg, Margareta. (2005). *Brunetter och blondiner: sex, relationer och tjejer i det mångkulturella Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Foucault, Michael. (1990). *The history of sexuality Vol. 1: The will to knowledge*. London: Penguin.

Frankfort-Nachmias, Chava, Nachmias, David. (1996) *Research methods in the social sciences*. London: Arnold.

Freud, Sigmund. (1975) *Three essays on the theory of sexuality*. New York: Harper colophon books.

Frisén, Ann & Hwang, Philip. (2006). *Inledning och översikt*. I: Frisé, Ann (red.) & Hwang, Philip (red.). (2006). *Ungdom och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Frisén, Ann. (2006). *Kropp, kön och sexualitet*. I: Frisé, Ann (red.) & Hwang, Philip (red.). *Ungdom och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Giddens, Anthony. (2001). *Intimitetens omvandling: sexualitet, kärlek och erotik i det senmoderna samhället*. Nora: Nya doxa.

Hammarén, Nils & Thomas Johansson. (2006). *Identitet*. Stockholm: Liber.

Hammarén, Nils. (2008). *Förorten i huvudet: unga män om kön och sexualitet i det nya Sverige*. Stockholm: Atlas.

- Hammarlund, Kina. (2009). *Risikfyllda möten: en studie om unga människors upplevelser av sexuellt överförbara infektioner och sexuellt risktagande*. Växjö: Växjö University Press.
- Johansson, Thomas (red.). (2005). *Manlighetens omvandlingar: ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter*. Göteborg: Daidalos: Centrum för kulturstudier, Göteborgs universitet.
- Johansson, Thomas. (2006). *Att skapa en identitet: Ungdom i ett posttraditionellt samhälle*. I: Frisé, Ann (red.) & Hwang, Philip (red.). (2006). *Ungdom och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lalander, Philip & Johansson, Thomas. (2002). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Sam. (2005). *Kvalitativ metod – en introduktion*. I: Larsson, Sam (red.) & Lilja, John (red.) & Mannheimer, Katarina (red.). (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Lewin, Bo & Helmius, Gisela. (1983). *Ungdom och sexualitet: en sociologisk studie om ungdomars sexuella föreställningar och erfarenheter*. Uppsala: Sociologiska inst. Univ.
- Lundgren, Eva & Sörensdotter, Renita. (2004). *Ungdomar och genusnormer på skolans arena*. Falun: Dalarnas forskningsråd.
- Marcia, James. (2006). *Jagidentitet och objektrelationer*. I: Frisé, Ann (red.) & Hwang, Philip (red.). (2006). *Ungdom och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Stewart, David W. & Shamdasani, Prem N. & Rook, Dennis W. *Focus groups: theory and practice*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Svenning, Conny. (2003). *Metodboken*. Eslöv: Lorentz.
- Thomassen, Magdalene. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: Introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning.
- Wibeck, Victoria. (2000). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Ziehe, Thomas. (1986). *Ny ungdom: om ovanliga läroprocesser*. Stockholm: Nordstedt
- Ziehe, Thomas. (1989). *Kulturanalyser: ungdom, utbildning, modernitet: essäer*. Stockholm; Stehag: Symposition.

ELEKTRONISKA KÄLLOR:

- Ericsson, Stefan (red.). (2010). *CODEX: regler och riktlinjer för forskning*. (<http://www.codex.uu.se/index.shtml>) (åtkomstdatum: 2010-04-15). Uppsala: Centrum för forsknings- & bioetik.

12. BILAGOR

12.1 BILAGA 1

Hej!

Vi skulle först och främst vilja tacka er för att ni valt att ställa upp i vår studie!

Men först måste vi be er att läsa igenom detta blad noggrant.

Vi kommer från Göteborgs Universitet och läser på Socionomprogrammet och skriver nu en C-uppsats.

Studien som ni ska vara med i, handlar om hur ungdomar idag ser på och pratar om sexualitet, relationer, kärlek, manligt och kvinnligt. Vi vill genom att sitta med er ungdomar kunna få en inblick i hur man pratar, diskuterar och resonerar om dessa saker. Vi tycker det är viktigt att veta vad ni själva tycker är viktigt och intressant om dessa ämnen.

Er medverkan är givetvis frivillig, ni behöver inte vara med om ni inte känner att ni vill. Ni kan närsomhelst avbryta er medverkan. De ämnen som skall diskuteras kan kanske vara lite känsliga för en del.

Informationen som samlas in i undersökningen kommer att behandlas konfidentiellt. Det betyder att ingen obehörig person kommer att kunna få ta del av materialet och se att ni medverkat. Vid presentation av materialet, det vill säga då C-uppsatsen är klar kommer inga medverkandes namn vara med. Vi kommer också se till att det som sägs skrivs om så att ingen utomstående kan identifiera er.

Uppsatsen kommer endast användas i forskningssyften.

För att medverka i studien krävs också ert samtycke. Om du har läst det som står ovan och vill ställa upp i vår studie, var god skriv under nedan:

Underskrift:

Datum:

Med vänliga hälsningar

Axel Persson och Anna Risne

12.2 BILAGA 2

Mall för diskussion fokusgrupper

MANLIGT/KVINNLIGT

Vad tänker ni spontant när ni hör de orden?

Tänker man olika kring sex? Kärlek? Relationer?

Förväntningar på hur man ska vara som kvinna?

Kroppen – förväntningar, spelar det någon roll hur man ser ut

Manligt och kvinnligt -

Kan man prata om sex och kärlek mde någon av ett annat kön?

Tycker ni att det skiljer sig på något sätt, hur tjejer och killar tänker kring sex?

Tror ni att tjejer och killar är intresserade av sex lika mycket?

Tycker ni tjejer och killar är lika aktiva i att ta kontakt med någon man tycker om?

Finns det olika förväntningar på hur tjejer och killar ska vara?

(BRA) SEX – kärlek

Brainstorming – vad är bra sex? - hur, var, när, med vem?

Sex och kärlek – tycker ni dessa ord hänger ihop?

Är dessa ord beroende av varandra?

Är det okej att ha sex utan att det finns kärlek?

Är vänner viktigare än kärleksförhållanden?

Är det okej att ha flera sexuella kontakter, relationer?

Måste man vara ihop med någon för att ha sex?

Otrohet/trohet – vad innebär dessa, vart går gränsen?

SEXUELL LÄGGNING – vad är sexuell läggning?

Tänker ni att ens sexuella läggning har betydelse för vem man är? - på vilket sätt?

Kan man vara vem man vill? Är alla lika okej?

Pratar man om sin sexuella läggning?

Är det viktigt att prata om det? Kan man prata om det?

Är det lika okej att vara hetero/bi/homo?

Att känna sig fri och trygg i sin sexualitet.

Har ens sexuella läggning betydelse för hur man uppfattas av andra?

Syns det vilken sexuell läggning man har?

VEM KAN MAN PRATA MED?

Om vad, med vem – kärlek, sex, relationer. Föräldrar, skola vänner, UMO

Information – media?

Vem kan man prata med?

Vad pratar man om med vem?

Finns det någonting man inte pratar om?

Var någonstans vänder man sig om man undrar någonting?

- föräldrar, skolan, vänner, andra

Ska föräldrar, skola, vänner lägga sig i?

KÖNSSJUKDOMAR OCH PREVENTION

Vad tänker ni kring det? Vad tänker ni på?

Viktigt? För att?

Vems ansvar? Flera relationer eller en, singel?

Prevention – inställning till att skydda sig

Är det viktigt att skydda sig, varför?

Tror ni alla gör det?

När ni pratar om sex och relationer, hur går snacket om könssjukdomar?

Varifrån kommer informationen?

Prevention vid samkönat sex? - behöver man skydda sig?